

TANÁRI KÉZIKÖNYV A

**KÜLDETÉSEK
A PÉNZ VILÁGÁBAN**

CÍMŰ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANKÖNYVHÖZ

2017.

Tartalom

Bevezető.....	4
A tanári kézikönyv felépítése	4
A téma jelentősége.....	5
NAT összefüggések, választható kerettanterv	5
A tankönyv és a munkafüzet felépítése, jelölésrendszere	11
A tankönyv tartalmának, a tananyagválasztás szempontjainak összegzése.....	12
A tankönyv és a munkafüzet motivációs rendszere	13
A tananyagtartalom feldolgozási módszere.....	15
A leckék és a munkafüzet feldolgozása	20
1. témakör: A család is gazdálkodik	20
1. lecke: Családból háztartás	20
2. lecke: A háztartás erőforrásai	25
2. témakör: A családi költségvetés, avagy a háztartások pénztárcája.....	30
3. lecke: A család bevételei.....	30
4. lecke: A család kiadásai.....	35
5. lecke: Nagy értékű vásárlások.....	40
6. lecke: A családi költségvetés egyensúlya.....	44
3. témakör: Megtakarításból befektetés? Banki kapcsolatok.....	50
7. lecke: A korszerű pénzkezelés.....	50
8. lecke: Megtakarítások	57
9. lecke: Befektetések.....	63
4. témakör: Hitelfelvétel	70
10. lecke: Hitelek a családi gazdálkodásban.....	70
11. lecke: A hitelszerződés feltételei.....	76
12. lecke: A nemfizetéshez vezető okok és azok következményei. Mit jelent az adósságkezelés?	81
5. témakör: Gazdasági kockázatok a családban.....	86
13. lecke: Betegség, munkanélküliség, káresemények	86
14. lecke: Öngondoskodás, társadalmi szolidaritás.....	91
6. témakör: Egy tizenéves pénztárcája.....	97
15. lecke: Egy diák lehetséges bevételei.....	97
16. lecke: A bevételek felhasználása.....	103

7. témakör: A nemzetgazdasági igények és lehetőségek	110
17. lecke: A szükségletek és a termelés kapcsolata. A szűkösség problémája...	110
18. lecke: A nemzetgazdaság erőforrásai	115
19. lecke: A növekedés korlátai és a fenntarthatóság	121
8. témakör: A piacgazdaság, amelyben élünk	126
20. lecke: A piacgazdaság fogalma, jellemzői.....	126
21. – 22. lecke: A piac szerepe a gazdaságban.....	133
23. lecke: A pénz fogalma	144
24. lecke: A pénz szerepe az életünkben	149
25. lecke: Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban.....	156
9. témakör: Világgazdasági kapcsolatok – határon innen és túl.....	163
26. lecke: Magyar és külföldi termékek fogyasztásunkban.....	163
27. lecke: Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink	170
28. lecke: Pénz a nemzetközi piacon	176
10. témakör: Miért van szükség az államra?.....	185
29. – 32. lecke: Az állami szerepvállalás - Hogyan lehet egyensúlyban tartani a költségvetést?	185
11. témakör: Az egyén gazdasági és társadalmi szerepe	203
33. lecke: Szerepeink a gazdaságban és a társadalomban	203
Tanmenet: a Küldetések a pénz világában című tankönyvhöz	212

Bevezető

Kedves Kollégák!

Egy rendhagyó tankönyv mellékletét tartják a kezükben. Ez a kézikönyv a Küldetések a pénz világában című általános iskolai tankönyv tanároknak szóló segédlete. A tankönyv rendhagyó, mert kerettörténetével olyan gazdasági-pénzügyi problémákat vet fel, amelyek a mindennapi élet kérdéseinek megoldásán keresztül segítenek átlátni a diákoknak mikro-és makroökonómiai kérdéseket, a gazdaság többszereplős modelljének működését, a külkereskedelem szükségességét, valamint néhány környezetgazdasági és társadalmi összefüggést. Mindezeket reményeink szerint az általános iskolások számára könnyen érthető, áttekinthető, jól tanulható formában. A tankönyvhöz munkafüzet is kapcsolódik, mely gyakorlati feladatokon keresztül ismerteti meg a tanulókat a gazdaság és a pénzügyek világával.

A tanári kézikönyv felépítése

Ez a tanári kézikönyv a tantárgyat tanító kollégáknak szeretne segítséget nyújtani. Ajánlás, mely természetesen nem kötelező, és amelyen kívül még számos más módszerrel is feldolgozhatók a témák. Az osztályok, csoportok összetétele, háttere, előzetes ismerete, és főleg érdeklődése nagyban befolyásolja azt, hogy egy-egy leckén belül mi legyen a hangsúlyos, melyik feladat az, amelyik a tanulók érdeklődését jobban felkelti, és melyik az, amelyik kevésbé. Célszerű kizárólag az ötletadás és a közös gondolkodás elindítása.

A bevezető után a kézikönyvben a következőket találhatják:

- leírást tankönyv és a munkafüzet általunk javasolt motivációs-értékelési rendszeréről,
- a kézikönyvben javasolt csoportos módszerek rövid összefoglalóját, melyekre az egyes leckéknél már csak utalunk,
- leckénként:
 - a lecke kapcsolódását a NAT-hoz és a kerettantervhez,
 - a leckében felvetett, vagy hozzákapcsolódó fogalmakat, esetleg összefüggéseket és számítási módokat,
 - a lecke helyét a témán belül,
 - javaslatot az óra feldolgozási módjára,
 - a tankönyvi feladatok megoldását, az értékeléskor javasolt szempontokat,
 - a munkafüzet kapcsolódó feladatainak megoldását, az értékelés javasolt szempontjait.
- tanmenet javaslatot 36 órára, rendszerező, számonkérő órákkal együtt.

Megjegyezzük, hogy mind a tankönyv, mind a munkafüzet számos olyan feladatot tartalmaz, amely a tanulók önálló gondolatainak megjelenítését igényli, ezekhez természetesen nem tudunk megoldó kulcsot ajánlani, de értékelési szempontokat ezeknél a feladatoknál is javasolunk.

A téma jelentősége

A széleskörű gazdasági-pénzügyi ismeretek és szemléletmód megszerzése és kialakítása a családok és egyének számára rendkívül jelentős. A megfontolt gazdasági döntések, a gazdasági szereplők kapcsolatrendszerének, az egyén szerepének megértése a társadalom egésze számára is fontos tényező. Úgy gondoljuk, hogy a felnövekvő nemzedék ismereteinek bővítése, szemléletének formálása nem csak a tanulók életének gazdaságilag átgondoltabb vezetésében, hanem családjuk döntéseiben való részvételen keresztül a közös gondolkodásban, a gazdasági, fenntarthatósági szemléletmód szélesebb körűvé válásában is segít. Mindazok, akik a tankönyv és a munkafüzet összeállításában, formálásban részt vettek, hisznek abban, hogy azok, akik értik a körülöttük zajló világ eseményeit, képessé válnak a felelősségteljes döntésekre, a társadalom, a gazdaság és a természeti környezet összefüggéseinek felfedezésére, és ebben saját szerepük, felelőségük átlátására.

NAT összefüggések, választható kerettanterv

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 5. § 4) szerint „Az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot a Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat) biztosítja, amely meghatározza az elsajátítandó műveltség tartalmát, ...”. Ennek megfelelően a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról megfogalmazta a fejlesztési területeket, kulcskompetenciákat, és műveltségi területeket, valamint a hozzájuk kapcsolódó tevékenységeket.

Mindezek közül a következőkben azok kerülnek felsorolásra, amelyekkel a Küldetések a pénz világában tankönyv és munkafüzet szoros kapcsolatban van.

1. Fejlesztési terület: Gazdasági és pénzügyi nevelés

A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelőségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Ennek érdekében a köznevelési intézmény biztosítja a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.

2. Kulcskompetenciák: Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A kezdeményezőképeség és a vállalkozói kompetencia segíti az embert, hogy igyekezzék megismerni tágabb környezetét, és ismeretei birtokában képes legyen a kínálkozó lehetőségek megragadására. Ez tudást, kreativitást, újírtásra való törekvést és kockázatvállalást jelent,

valamint azt, hogy az egyén céljai érdekében terveket készít és valósít meg. Alapját képezi azoknak a speciális ismereteknek, készségeknek és magatartásformáknak, amelyekre a mindennapi életben, a társadalomban és a munkahelyen szükség van.

Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök

A szükséges ismeretek egyrészt az ember személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek, kihívások felismerését, értelmezését, másrészt a gazdaság működésének átfogóbb megértését és a pénz világát érintő magabiztos tájékozódást foglalják magukban. Az egyénnek tudatában kell lennie a vállalkozások működésének pénzügyi és jogi feltételeivel is.

Olyan készségek, képességek tartoznak ide, mint a tervezés, a szervezés, az irányítás, a vezetés, a feladatok megosztása, az elemzés, a kommunikáció, a jó ítélőképesség, a tapasztalatok értékelése, a kockázatfelmérés és -vállalás, a munkavégzés egyénileg és csapatban, valamint az etikus magatartás.

A pozitív attitűdöt a függetlenség, az alkotó- és újtókézség, a célok elérésére irányuló motiváció és eltökéltség jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában.

3. Műveltségi területek között (azon részek kiemelése, melyekhez a jelen tananyag kapcsolódik):

3.1. Ember és társadalom

Az Ember és társadalom műveltségi terület legfontosabb általános fejlesztési feladatai,

- a társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása;
- a társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése;
- a környezetért és fenntarthatóságért érzett felelősség kialakítása;
- a társadalomtudományi szemlélet és gondolkodás kialakítása, az ilyen természetű problémák vizsgálatához és elemzéséhez szükséges készségek kialakítása és fejlesztése.

Kiemelt fejlesztési területek

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek: Ezen ismeretkör legfőbb feladata, hogy reflektáljon a diákok társadalmi tapasztalataira. Célja, hogy a különböző társadalomtudományok (szociológia, szociálpszichológia, politológia, jogtudomány, közgazdaság-tudomány stb.) nézőpontjából mutasson be jelenségeket, problémákat, és segítse a tanulókat ezek értelmezésében, következtetések megfogalmazásában. A tartalmak feldolgozása olyan személyes tapasztalatra építő készségfejlesztő módszerek alkalmazását teszi szükségessé, amelyek megalapozzák és fejlesztik a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét, valamint erősíthetik problémamegoldó gondolkodásukat.

Példák a fejlesztési feladatokra 7-8. évfolyamon

1. Ismertszerzés tanulás tevékenységei pl.

- Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása.
- Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése.
- Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból, rövid szöveges tartalmi ismertető készítése,

2. Kritikai gondolkodás tevékenységei pl.

- Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása
- Az emberi (történelmi) cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása
- Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása.
- Társadalmi csoportok, intézmények működésének elemzése.
- Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok viselkedésének mozgatórugóiról
- Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek, intézmények háttéréről, feltételeiről, okairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.

3. Kommunikáció pl.

- Saját vélemény érthető megfogalmazása, a tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése
- Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele
- Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.
- Beszámoló, kiselőadás tartása szépirodalomból, sajtótermékekből, rádió- és a tévéműsorokból
- A különböző információforrások alapján szóbeli következtetések megfogalmazása
- Rajzos vázlat készítése.
- Folyamatábra, diagram elemzése.
- Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi és erkölcsi témáról

A Küldetések a pénz világában tankönyvhöz kapcsolódó közműveltségi tartalmak

Történelem

A globalizálódó világ és Magyarország

- Globális problémák: urbanizáció, környezetszennyezés, terrorizmus, migráció, klímaváltozás.
- A gazdasági élet területei és a munka világa.

Erkölcstan

Az emberi társadalom

- Egyén és közösség. Társadalmi igazságosság. Szegények és gazdagok.
- Munka, alkotás. Értelmes élet, boldogulás. Jól lét és jólét.

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

Pénzügyi és gazdasági kultúra

- A családi költségvetés (bevétel, kiadás, megtakarítás, hitel).
- A pénz és formái (érme, bankjegy, virtuális pénz, pénzhelyettesítők, bankkártyák).
- Pénzkezelés (bankszámlák és műveletek).
- Pénzintézetek és tevékenységük (betétgyűjtés, hitelezés, kamat, tőke, árfolyam, infláció).
- Vállalkozói alapismeretek (a vállalkozó személye, felelős vállalkozói magatartás, a vállalkozások szűkebb-tágabb környezete).

A munka világa

- Elhelyezkedés, munkavállalás: amit minden munkavállalónak tudnia kell.
- Gazdasági ágazatok, szakmák, foglalkozások (munkamegosztás, szellemi és fizikai munka).

3.2. Földünk és környezetünk

Általános célok:

A globális társadalmi-gazdasági folyamatok környezeti összefüggéseinek bemutatása lehetővé teszi, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó természeti, társadalmi és ökológiai problémákat. Így szembesülnek azokkal az új kihívásokkal, amelyek gondolkodásunk középpontjába a fenntarthatóság kérdését, globális egymásrautaltságunk és felelősségünk felismerését állítják.

Példák a fejlesztési feladatokra 7-8. évfolyamon

Tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól

- A természeti és gazdasági körülmények, valamint hagyományok egyes népek gazdasági fejlődését, gondolkodásmódját befolyásoló szerepének felismerése a bemutatott példákban.
- A természeti környezet közvetlen hatásainak feltárása a társadalmi-gazdasági folyamatokban hazai példák alapján.
- Közvetett hatások felismerése a jelen társadalmi-gazdasági folyamataiban hazai és külföldi példák alapján.
- A természeti és társadalmi folyamatok és kölcsönhatásaik eredményeként létrejövő környezeti változások felismerése.
- A termelő és a fogyasztó folyamatok rövid és hosszú távú következményeinek felismerése a környezetben regionális példákban.
- Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító kölcsönhatások, folyamatok felismerése megismerése példák alapján.
- A környezetkárosító kölcsönhatások következményeinek csökkentésére irányuló hazai és nemzetközi erőfeszítések érzékelése.

Tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról

- A hazai társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek felismerése aktualitások alapján tanári irányítással.

- Nyomtatott és digitális információk gyűjtése tanári irányítással (földrajzi helyek, térképek keresése, lexikon-használat) és internetalapú szolgáltatásokkal (tények, adatok, menetredek, hírek, idegenforgalmi ajánlatok).
- Információgyűjtés a magyarországi védett természeti, kulturális, néprajzi, gazdaságtörténeti értékekről.

Tájékozódás a regionális és a globális földrajzi, környezeti folyamatokról

- A természeti környezet közvetlen és közvetett hatásainak felismerése a múlt és a jelen társadalmi-gazdasági folyamataiban hazai és külföldi példák alapján.
- A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok kapcsolatának érzékelése a lakóhelyi környezetben és Magyarországon.
- A környező világ hazai környezetre gyakorolt hatásának felismerése cselekvő tanulási folyamatban.
- A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján közös és sajátos feladatainak megismerése.
- Tájékozottság szerzése a legfőbb környezeti veszélyekről, a társadalomra háruló felelősségről a természetes, egészséges környezet megőrzésében regionális példák alapján.
- Azon igény kialakítása és fejlesztése a tanulóknál, hogy környezettudatos, valamint aktív és felelős döntések meghozatalára képes állampolgárrá váljanak.

A Küldetések a pénz világában tankönyvhöz kapcsolódó közműveltségi tartalmak

A társadalmi-gazdasági tér szerveződése és folyamatai

A társadalmi-gazdasági élet szerveződése

- A gazdaság természeti feltételei, a természeti erőforrások hasznosításának változása.
- A gazdasági ágazatok szerepe a földrészek, térségek, országok gazdasági életében.

A világgazdaság szerveződése és működése

- Nemzetközi gazdasági együttműködések és társadalmi-gazdasági szervezetek példái, jellemző tevékenységük.
- A pénzvilág működése: bevétel és kiadás, fizetőeszközök (nemzeti és közös valuták).

A földrajzi tér regionális szerveződése

Magyarország és a Kárpát-medence földrajza.

- A nemzeti kultúra és a magyarság nemzetközi híre, szellemi és gazdasági termékek, hagyományok, hungarikumok.
- Hazánk természeti adottságai és a társadalmi-gazdasági élet kapcsolata.

Európa

- Az Európai Unió mint gazdasági szerveződés; az európai kulturális sokszínűség földrajzi alapjai.
- A hazánkkal szomszédos országok földrajzi-környezeti jellemzői, jelentőségük a világban, társadalmi-gazdasági kapcsolataik hazánkkal.

A globális kihívások lokális és regionális forrásai

Globális problémák

- Az életminőség különbségeinek példái, urbanizálódás, környezeti és gazdasági problémák.

Fenntarthatóság

- Fogyasztási szokások változása; környezettudatosság, energiatakarékosság, hulladékkezelés, szelektív hulladékgyűjtés, biotermékek; személyes és közösségi cselekvési lehetőségek; tudatos vásárlói magatartás.

3.3. Életvitel és gyakorlat

Általános célok:

A műveltségterület a mesterséges (technikai), a természeti és a társas-társadalmi környezet tapasztalati megismerésére, elsősorban a mindennapi életvezetéshez szükséges gyakorlati tudás megszerzésére nyújt lehetőséget. Ezáltal hozzájárul a természettudományos és technikai kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia kialakításához. Erősíti a tanulók elkötelezettségét az egészség- és környezettudatos életvitel iránt. Főbb területei: a családi életre való felkészítés, a háztartási ismeretek, az egészségfejlesztés, valamint a közlekedési és műszaki kultúra. Az Életvitel és gyakorlat műveltségterület kiemelt célja a gyakorlati tevékenységekhez szükséges készségek és képességek fejlesztése, a szakszerű eszközhasználat elsajátítása, az alapvető technológiai folyamatok megismerése, a munka megbecsülése, végső soron a pozitív alkotó magatartás kialakítása.

Példák a fejlesztési feladatokra 7-8. évfolyamon

- Egészség- és környezettudatosság, takarékoság, hatékonyság
- A feladat, a ráfordítások és az eredmény, a haszon együttes mérlegelése, a megtakarítási lehetőségek felismerése, a hatékonyság, az egészség- és a környezettudatosság érvényesítése a mindennapi tevékenységekben.

A Küldetések a pénz világában tankönyvhöz kapcsolódó közműveltségi tartalmak

Család, háztartás

- Rokonsági és generációs kapcsolatok a családban.
- A családi élet színtere a családi otthon.
- Lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők (nagyvárosi, városi, falusi települések, természeti, épített és emberi környezet, gazdasági, szociális eltérések).
- Háztartási ellátórendszerek, közművek.
- A családi gazdálkodás, takarékoság.
- Családi munkamegosztás. Időbeosztás, napi- és hetirend.
- Tudatos vásárlás, víz- és energiatakarékosság, hulladékkezelés, újrahasznosítás, környezetbarát módszerek a háztartásban és a házimunkában.

Kerettantervi kapcsolódások

A Pénzügyi és gazdasági kultúra kerettanterve a 7-10. évfolyam számára a 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet 6. mellékletében jelent meg. (Elérhető:

http://kerettanterv.ofi.hu/07_melleklet_miniszter/k1_07_egyeb/index_penzugy.html oldalon).

Ennek a 7-8. évfolyam pedagógiai szakaszára készült a **Gazdasági és pénzügyi kultúra I. 7–8. évfolyam** tanterv. A Küldetések a pénz világában tananyag az ezt a tantervet választó általános iskoláknak készült, felépítése, beosztása a tanterv logikáját követi.

Mindezzel együtt a tankönyv és munkafüzet jól használható más tantárgyak, vagy osztályfőnöki órákon, de szakköri, érdeklődési köri keretben is, hiszen csak olyan témákat tárgyal, amelyek a hétköznapi élethez kapcsolódóak.

A tankönyv és a munkafüzet felépítése, jelölésrendszere

A tananyag elsajátításában rendkívül fontos a kerettörténet szerepe. Különböző gazdasági-pénzügyi események, feladatok, döntést igénylő problémák indítják el az ismeretszerzés, rendszerezés, mérlegelés, következtetés feladatát. Mindennek játékos célja is van: a Hősképzőbe való bekerülés.

A **leckék felépítése** ennek a logikának felel meg. A lecke címe jelzi a tananyagot, alcímei kérdések formájában tagolják azt, majd a kérdésekre adott válaszhoz egy-két, a kerettörténethez kapcsolódó feladat és az ismeretszerzéshez szükséges törzsanyag bemutatása következik. A történet mindig egy, a diákokhoz hasonló korú gyermek körül bonyolódik, így lehetővé teszi a diákok azonosulását, bevonódását a probléma megoldásába.

A történethez kapcsolódó feladatok részben a megoldást keresik, részben az élethelyzet általános összefüggéseinek felismertetésére, további kutatásra irányulnak. (A konkrét jelölésrendszer a tankönyv bevezetőjében található.)

A tananyagnak két, jól lekülöníthető része van: az első rész a család, a háztartás, az egyén gazdasági problémáival, tehát elsősorban mikroökonómiai szintű kérdésekkel, míg a 2. rész a makrogazdaság, a külkereskedelem, a társadalom kérdéseket taglal.

A feladatok megoldásához hasznos, esetenként nélkülözhetetlen a tananyag feldolgozása, megértése, a megismert összefüggések alkalmazása. Az ismeretek nem csak a szöveg, hanem táblázatban rendszerezett adatok, összefüggések, folyamatábrák, grafikon elemzése alapján is bővülnek. Az egyes tananyagrészeket érdekességek egészítik ki. A tankönyv végén **Fogalomtár** található, melyben nemcsak a tananyagban rögzített fogalmak, hanem egyéb, szorosan kapcsolódó kifejezés, szó magyarázata is megtalálható. A Fogalomtár célja nem a definíciók elsajátíttatása, hanem a visszakeresés biztosítása. A megfogalmazáskor a korosztály szintjét és előzetes ismereteit vettük figyelembe.

A könyv végén linkgyűjtemény tartalmazza a forrásokat.

A **munkafüzet** szorosan kapcsolódik a tankönyvben megfogalmazott témákhoz és **küldetésekhez**. Különböző szintű feladatokat tartalmaz, melyeket a tanulók önállóan, vagy tanári instrukciók alapján meg tudnak oldani. Megbeszélésre, vitákra lehetőséget adó, vagy akár projekt-munkára alkalmas feladatokat is találhatnak benne. A munkafüzet is folytatja a tankönyv játékoságát, a feladatokkal küldetéspontokat (kápékat) gyűjthetnek a tanulók, és bekerülhetnek a Hősképzőbe a tanév végére. (A konkrét jelölésrendszer a munkafüzet bevezetőjében található.)

A tankönyv tartalmának, a tananyagválasztás szempontjainak összegzése

A Küldetések a pénz világában című tankönyv a Gazdasági és pénzügyi kultúra I. című kerettanterv tematikája alapján épül fel, követi annak logikáját. 11 témakört, azon belül 33 leckét dolgoz fel. Az első 6 témakör az egyénhez és a családhoz kapcsolódó gazdasági-pénzügyi döntésekkel foglalkozik. A tankönyv többi része a makroszintű összefüggéseket tartalmazza, vizsgálja a piacgazdaságot és szereplőit, a piac működését, a pénz lényegét, a külkereskedelemmel kapcsolatos kérdéseket, az állam szerepét, majd az egyén társadalmi funkciói témával összegzi az ismeretanyagokat.

Témakörök	Lecke száma	Lecke címe
A család is gazdálkodik	1.	Családból háztartás
	2.	A háztartás erőforrásai
A családi költségvetés, avagy a háztartások pénztárcája	3.	A család bevételei
	4.	A család kiadásai
	5.	Nagy értékű vásárlások
	6.	A családi költségvetés egyensúlya
Megtakarításból befektetés? Banki kapcsolatok	7.	A korszerű pénzkezelés
	8.	Megtakarítások
	9.	Befektetések
	11	A hitelszerződés feltételei
	12.	A nemfizetéshez vezető okok és azok következményei. Mit jelent az adósságkezelés?
Gazdasági kockázatok a családban	13.	Betegség, munkanélküliség, káresemények
	14.	Öngondoskodás, társadalmi szolidaritás
Egy tizenéves pénztárcája	15.	Egy diák lehetséges bevételei
	16.	A bevételek felhasználása
A nemzetgazdasági igények és lehetőségek	17.	A szükségletek és a termelés kapcsolata. A szűkösség problémája

Témakörök	Lecke száma	Lecke címe
	18.	A nemzetgazdaság erőforrásai
	19.	A növekedés korlátai és a fenntarthatóság
A piacgazdaság, amelyben élünk	20.	A piacgazdaság fogalma, jellemzői.
	21.	A piac szerepe a gazdaságban 1.
	22.	A piac szerepe a gazdaságban 2.
	23.	A pénz fogalma
	24.	A pénz szerepe az életünkben
	25.	Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban
Világpiaci kapcsolatok – határon innen és túl	26.	Magyar és külföldi termékek fogyasztásunkban
	27.	Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink
	28.	Pénz a nemzetközi piacon
Miért van szükség az államra?	29.	Az állami szerepvállalás
	30.	Miből gazdálkodik az állam?
	31.	Az állam pénztárcája
	32.	Hogyan lehet egyensúlyban tartani a költségvetést?
Az egyén gazdasági és társadalmi szerepe	33.	Szerepeink a gazdaságban és a társadalomban

A tankönyv és a munkafüzet motivációs rendszere

A tankönyv célja a gazdasági-pénzügyi ismeretek iránti érdeklődés felkeltése, a motiváció kialakítása. Az általános iskolában még nem cél a pontos közgazdasági fogalmak megismertetése, ezért a hangsúly ezúttal a pénz világának és a gazdaságnak a tizenévesek életére gyakorolt hatására tevődik. Fontos, hogy a diák azonosulni tudjon a felvetett problémákkal, és érdekelje, hogy mi lehet azok megoldása.

A tankönyv gyakorlati problémafelvetései élet-, illetve életkor-közeliek, ezért a gyerekek könnyen „beleélhetik” magukat. Az „*Akár velem is megtörténhet!*”, vagy „*Ezt már én is átéltem!*” élménye teremti meg a motivációs bázist.

A korosztály számára a digitális világból is ismerős a szuperhősöket felvonultató, szerepjátékra épülő, pontgyűjtő, szintezett kalandos feladatteljesítés. Ez a kulcsa a tankönyv és munkafüzet motivációs rendszerének is, miközben nagyon is a reális világban megoldandó gazdaság, pénzügyi feladatokat helyez a küldetések középpontjába.

„*Beléphetsz a szuperhősök világába, a hős te lehetsz, ha megoldod a feladatokat*” – ígéri a könyv. Segítségül szintén a gamifikált világ szereplői szegődnek a diákokhoz, a négy hősjelölt, egy-egy kis profi, aki ért valamihez, ötletet ad a hősjelölteknek. A háttérben található felnőtt, a Mentor, akár diákjaink tanára is lehet. Bölcsebb, új szempontokat vet fel, dicsér, emeli a kihívások, feladatok nehézségét.

A tankönyv külső megjelenése, illusztrációi is ennek világnak a bemutatását és a diákok motiválását szolgálják.

Minden leckében a probléma felvázolása után egy főküldetés (feladat) megoldása következik. Ez a feladat minden diák számára kötelezően megoldandó. A főküldetés mellett differenciált részfeladatok megoldására is sor kerülhet, amelyek a munkafüzetben találhatóak. Ezeknél már a tanár döntésén múlhat, hogy mely feladatokat oldják meg önállóan vagy csoportosan a diákok. A különböző nehézségi fokozatokat eltérő grafikai jelöléssel láttuk el, illetve pontszámokat rendeltünk a feladatok jó megoldásához.

Mivel egy érzékenyítő tankönyvről és munkafüzetéről van szó, inkább a szöveges értékelést javasoljuk, mint az érdemjegyek alkalmazását. Lehet leckénként, a munkafüzetben elért pontjaik alapján értékelni a gyerekeket, például:

- kiemelkedően teljesített – elérte a maximális pontszám minimum 81%-át,
- jól megfelelt – a maximális pontszám 66% – 80%-át teljesítette,
- megfelelt – a maximális pontszám 51% – 65%-át teljesítette,
- fejlődést mutat – a maximális pontszám 36% – 50%-át teljesítette,
- várjuk a fejlődést – a maximális pontszám kevesebb, mint 35%-át teljesítette.

A nagyobb témakörök végén, illetve évvégén, a tananyag zárásakor és a teljesítmények értékelésekor a legjobban teljesítő tanulókat fokozatokba sorolhatjuk be, és oklevelekkel vagy apróbb ajándéktárgyakkal jutalmazhatjuk:

- 51%–65% – Bronz fokozat
- 66%–80% – Ezüst fokozat
- 81%–100% – Arany fokozat

A tananyagtartalom feldolgozási módszere

Módszer neve	Részletes leírás	Felhasználhatóság
Ablak	4+1 részre osztott lap: Erre jegyzi fel a csoport, hogy pl. hány emberre érvényes egy említett tulajdonság, hányan értenek egyet 1-1 kérdésben vagy hányan ismerik a megadott információt, fogalmat.	Közös jellemzők gyűjtése a csoport megalakulása után. Előzetes ismeretek összegyűjtése, aszerint, hogy hányan tudják a csoportban.
Csoportforgó	A csoportok egymás után egy-egy elemet mondanak, az általuk gyűjtött listából (ügyelve arra, hogy a már elhangzott ne ismétlődjön).	Gyűjtőmunka: a csoportok listáinak egyesítése. A csoportok beszámolója egy adott munkaszakasz után.
Beszélő korongok	Minden csoportnak azonos számú (négyel osztható) korongot adunk. A csoporttagok ezeket egyformán szétosztják egymás között. Úgy vitatnak meg egy témát, hogy minden egyes érv kifejtésekor egy zsetont betesznek (ha valakinek elfogyott a zsetonja, nem érvelhet többet). Ha az összes zseton középre került, és még van idő a vitára, ismét szétosztják.	Csoporton belüli vita szabályozása. Egyenlő mennyiségű megszólalás biztosítása.
Diákkvartett	Az első lépés az A, B,C,D jelek kiosztása, és a csoportok elnevezése vagy számozása. Tanári felteszi a kérdését. A csoport megbeszéli a választ – meggyőződnek arról, hogy mindegyikőjük helyesen tud válaszolni a kérdésre. A tanár „kihúzza”, melyik jelű tanuló, melyik asztalnál válaszol. Válaszadás.	Ismétlés, ellenőrzés az óra elején, vagy fejezet végén. Rendszerezés. Gyakorlás. A tanultakkal kapcsolatos gondolkodtató kérdések megválaszolása.

Ellenőrzés párban	<p>A diákok párban dolgoznak. A pár egyik tagja válaszol a feladatra, másikkal figyeli a munkáját, segít és ellenőriz.</p> <p>Ha nem tudnak a válaszban megegyezni, segítséget kérnek a csoport másik párjától. (ha így sem tudnak egyezsége jutni, segítséget kérnek a tanártól).</p> <p>A következő feladatnál szerepcsere.</p>	<p>Feladatok páros megoldása.</p> <p>Megtanulandó szövegek szakaszonkénti felmondása.</p> <p>Önellentőrzés kultúrájának kialakítása.</p>
Feladatküldés /Kérdésküldés	<p>A csoportban mindenki felír egy kérdést vagy feladatot egy kártyára. (A kérdéseket, és a rá adandó választ a csoportban megbeszélik.)</p> <p>A csoportok továbbadják a kártyáikat.</p> <p>Csoportválasz: Az első diák felolvassa a kérdést, válaszolnak rá, és a kártya háttára írják válaszukat.</p> <p>A kártyacsomag tovább küldhető vagy visszakerülhet a kérdést feltevőkhöz.</p>	<p>Gyakorlás, ismétlés.</p> <p>Szövegértés ellenőrzése.</p> <p>Kérdésalkotás fejlesztése.</p>
Fordított szakértői mozaik	<p>Az első lépés az A,B,C,D jelek kiosztása.</p> <p>Minden csoport más-más témát dolgoz fel a plakátra.</p> <p>Összeülnek az azonos betűjelűek, és asztalról asztalra vándorolnak.</p> <p>Az a diák tanít a többieknek, aki az adott plakát készítésében részt vett.</p>	<p>Szövegfeldolgozás.</p> <p>Több témához kapcsolódó gyűjtőmunka.</p> <p>Összefoglalás, ismétlés.</p>
Füllentős	<p>Minden csoport megfogalmaz a témával kapcsolatban 2 igaz és 1 hamis állítást.</p> <p>Az egyik csoport felolvassa az állításait, a többi csoport megállapodik, melyik a hamis állítás.</p> <p>A csoportok kijelölt tagja (pl. az „A” jelű diák) az adott jelre ujjával mutatja a hamis válasz számát.</p>	<p>Gyakorlás, ismétlés.</p> <p>Szövegértés.</p> <p>Szövegalkotás fejlesztése.</p>
Hajlított véleményvonal	<p>Elsőként megfogalmazzunk egy (az osztályt megosztó) témában két ellentétes véleményt, és köztük 4-5 fokozatnak megfelelő állítást.</p>	<p>Csoportalakítás.</p> <p>Vitakultúra fejlesztése.</p>

	<p>Ezeket az állításokat felírjuk A4-es lapokra, és a fokozatok szerint elhelyezzük őket a földön, kellő távolságban egymástól.</p> <p>Az osztály tagjai a számukra legelfogadhatóbb állítás közelében, egyes sorban helyezkednek el.</p> <p>Behajlítva a sort párokat kapunk, az ellenkező véleményen lévők, megvitathatják az állítást.</p> <p>A sor elején és a sor végén álló két párból lesz egy csoport.</p>	
<p>Háromlépcsős interjú</p>	<p>Az első lépés az A,B,C,D jelek kiosztása.</p> <p>Pármunka esetében:</p> <p>„A” tanuló elmondja ismeretét „B” tanulónak, és ezzel egyszerre „C” elmondja „D”-nek utána csere:</p> <p>„B” tanuló elmondja ismeretét „A” tanulónak, és ezzel egyszerre „D” elmondja „C”-nek</p> <p>Csoportban („pletyka”):</p> <p>„A” tanuló elmondja a „B”-től hallottakat „C”-nek és „D”-nek - „B” figyeli és ellenőrzi</p> <p>„B” tanuló elmondja a „A”-tól hallottakat „C”-nek és „D”-nek - „A” figyeli és ellenőrzi</p> <p>„C” tanuló elmondja a „D”-től hallottakat „A”-nak és „B”-nek - „D” figyeli és ellenőrzi</p> <p>„D” tanuló elmondja a „C”-től hallottakat „A”-nak és „B”-nek - „C” figyeli és ellenőrzi</p>	<p>Saját élmények vagy előzetes tudás megosztása a csoportban.</p>
<p>Képtárlátogatás</p>	<p>A csoportok együtt vagy a diákok egyénileg megtekintik a többiek munkáit.</p> <p>Értékelhetnek is a munkák mellett elhelyezett lapokon.</p>	<p>Információ megosztása.</p> <p>Értékelés.</p>

Kerekasztal	<p>Ez a módszer a szóforgó írásos változatának felel meg.</p> <p>A csoport úgy készít listát, hogy körbe adnak egy lapot, melyre mindenki felír egy-egy gondolatot, fogalmat. Lehet több kör is.</p>	<p>Gyűjtőmunka.</p> <p>Ismétlés.</p> <p>Előzetes tudás felmérése.</p>
Kíváncsi kocka	<p>Minden csoport kap egy fakockát, melynek oldalaira különböző kérdőszavakat ragasztottunk.</p> <p>A csoportban az első ember dob egyet a kockával.</p> <p>A következő a dobott kérdőszóval feltesz egy kérdést.</p> <p>A rákövetkező megválaszolja a kérdést.</p> <p>Az utolsó ellenőrzi a válasz helyességét.</p> <p>Ezután a második tag dob egy kérdőszót és folytatódik a kör.</p>	<p>Szövegfeldolgozás.</p> <p>Összefoglalás, ismétlés.</p> <p>Kérdésalkotás fejlesztése.</p>
Kooperatív plakát	<p>A kijelölt témában a csoporttagok különböző színnel dolgoznak a csomagoló-papíron.</p>	<p>Összefoglalás, rendszerezés.</p> <p>Egy választott téma kidolgozása.</p> <p>Csoportbemutatózás, közös alkotás.</p>
Kupaktanács	<p>A módszer lényege a csoportok megbeszélése, mely során véleményt alkotnak egy adott témában vagy megoldanak egy feladatot, melyről később beszámolnak az osztály előtt</p>	<p>Egy adott téma gyors megbeszélése, önálló feladatok eredményeinek egyeztetése.</p> <p>Közös feladat megoldása.</p>
Szakértői mozaik	<p>Az első lépés az A,B,C,D jelek kiosztása.</p> <p>Az új ismeretet tartalmazó szöveget négy részre kell osztani. A csoport minden tagja más-más szövegrészt kap.</p> <p>Mindenki egyénileg elolvassa a kapott szöveget.</p>	<p>Szövegfeldolgozás (csak olyan szövegek esetén, amelyek önmagukban is értelmezhetők).</p> <p>Feladatmegoldás.</p> <p>Ismétlés, gyakorlás.</p>

	<p>Azonos betűjelűek összeülnek, megbeszélik az elolvasottakat, és közös vázlatot írnak.</p> <p>Mindenki a csoportjába visszamegy, és megtanítja a saját feldolgozott anyagát.</p>	
Szóforgó	<p>A csoport tagjai, sorban, az óramutató járásával egyező irányban elmondják egymásnak a gondolataikat, összegyűjtenek egy témával kapcsolatos információkat.</p>	<p>Gyűjtőmunka: egy adott témában az előzetes ismeretek felmérése.</p> <p>Egyszerűbb feladatok azonnali megoldása, fejben megoldható könnyű kérdések megválaszolása.</p>

A leckék és a munkafüzet feldolgozása

1. témakör: A család is gazdálkodik

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
A családi életre nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Életvitel és gyakorlat	Család, háztartás

1. lecke: Családból háztartás

1.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- család
- háztartás
- gazdálkodás
- szükséglet
- termék
- szolgáltatás
- szűkösség

A lecke két lényeges pontja a család és a háztartás fogalmának tisztázása, és a szűkösség, gazdálkodás összefüggésének rögzítése. Utóbbi a tananyag egészén végigível, az összefüggés ismeretére folyamatosan szükség lesz.

Számítási feladatokat a lecke nem tartalmaz, elemzéseként kördiagramot kell értelmezni.

1.2. A lecke szerepe

A család is gazdálkodik témakör és egyben a tananyag bevezető leckéje. Alapfogalmak tisztázására kerül sor: mi a család, kik a családtagok, mi a háztartás. Cél az érdeklődés felkeltése, a tanulók meséltetése, a tanulók saját tapasztalatainak összegyűjtése. A lecke a szűkösség fogalmán keresztül visz tovább a gazdálkodás szükségessége irányába, majd a további leckékre.

1.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Mivel ez az első lecke, mindenképpen arra törekedjünk, hogy a tanulók érdekesnek, izgalmasnak találják az órát. Éljük bele magukat a történetbe, tegyék meg az első lépéseket afelé, hogy a későbbiekben is elmondják tapasztalataikat, véleményüket.

Ezért osztályszintű munkát javasolunk, melynek kereteiben valaki felolvassa a történetet, értelmezzük közösen a problémát, igyekezzenek a diákok válaszolni a történettel kapcsolatos kérdésekre. Sorolják fel, véleményük szerint ki tartozik egy családhoz, majd rögzítsük a család és háztartás fogalmának különbségét.

A történet folytatását beszéljük meg, majd hangozzon el a szűkösség és a gazdálkodás fogalma. Mindezeket a feladatok megoldásával mélyítsük el, majd összefoglalásként rögzítsük újra.

1.4. Ábrák, grafikonok a leckében

Miután közösen beszéltünk a család fogalmáról, feladatairól, nézzék meg a diákok a tankönyv ábráját erről. Mondjanak példákat az egyes feladatokhoz.

Közösen nézzék meg a tankönyvben a kördiagramot. Tanári segítséggel értelmezzék a körcikkeket. Adjunk módszertani segítséget a diagram értelmezésében (a jelmagyarázat alapján hogyan kell beazonosítani a körcikkeket, mit jelentenek a %-os értékek, melyik a több- melyik a kevesebb). Ezzel készítjük elő azt, hogy diagram elemzésre a későbbiekben is sor kerül majd. Használjuk a tanulók matematikai tudását.

1.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. *Milyen változással járhat a Nagy család életében Anna elköltözése?*

A kérdés megválaszolásakor minden szereplő szempontját gondoltassuk végig, és ne csak az anyagi szempontokat mérlegeljék a tanulók. pl. Anna számára kisebb fáradtsággal jár ugyan a munkába járás, de emelkednek a költségei. Saját magát kell ellátnia, nem tud segíteni a családnak. Az anyuka nem kap tőle hét közben segítséget, a család többi tagjának több feladata lesz, ugyanakkor nő az önállóságuk, esetleg beköltözhetnek Anna szobájába, stb.

2. *Milyen előnyöket és milyen problémákat látsz Anna ötletével kapcsolatban?*

Az előző kérdés válaszait rendezzük családtagonként abból a szempontból, hogy mi az előny és mi a hátrány számukra a költözéssel kapcsolatban.

3. *Gondold végig, hogy a rezsik és a közlekedési költségen kívül milyen egyéb kiadásai lesznek Annának akkor, ha külön költözik a családjától!*

Fogalmaztassuk meg a diákokkal, hogy ha Anna önálló lesz, akkor valamennyi költségét önállóan fedezi majd, mert nem étkezik együtt a családdal, nem mossák együtt a ruháikat, stb. Ezeket a költségeket is számolják össze. Ha sokféle kiadás felmerül, akkor képeztessünk csoportokat belőle, a következő leckéket elő lehet készíteni ezzel a feladattal, ahol majd a háztartási kiadások csoportjairól lesz szó.

4. Miért érdemes a lányoknak megosztani egymás között a feladatokat? Milyen feladatokat kell még ellátniuk a közös háztartásban?

A munkamegosztás a háztartáson belül az együttélés fontos része, ezt fogalmazzuk meg a diákoknak. Az ellátandó feladatokat a diákok saját tapasztalataikból elindulva gyűjtsék össze. Csak a reális, életszerű válaszokat fogadjuk el (pl. mosás, vasalás, számlák befizetése, kisebb karbantartások)

5. Számold ki, hogy egy hónapban mennyivel kerülne többbe Annának a lakásbérlet, mint az ingázás! Te melyik megoldást választanád? Indokold döntésed!

A bérleti díj felét fizeti Anna = $60\,000 / 2 = 30\,000$ Ft. A megtakarítás a két bérlet ára: $3500 + 7\,500 = 11\,000$ Ft.

A kiadási többlet: $30\,000 - 11\,000 = 19\,000$ Ft.

Említsük meg a diákoknak, hogy egyéb többletköltségek is várhatók, melyek összegét nem ismerjük. Pl. a hazautazás költségei hétvégeként, az önálló életvezetés költségei (élelmiszerek, mosószer, tisztítószer). Ugyanakkor nem tudjuk, hogy Anna eddig mekkora összeggel járult hozzá a fizetéséből a családi költségvetéshez.

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és indoklásokat várjunk el.

1.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Választás, indoklással	E	8	8 db nélkülözhetetlennek ítélt dolog kiválasztása és felsorolása. Minden helyesnek ítélt elem 1 pont. Javaslat: A választások közül egyet-egyed érdekes a diákokkal az osztály előtt szóban megindokoltatni. Megfelelő indoklással és érveléssel többféle válasz is elfogadható. A mindennapi étkezés, az allergia elleni gyógyszer, a lakbér, a buszjegy mindenképpen legyen a nélkülözhetetlen dolgok között.
b)	Felsorolás	E	4	Elvárható minimum 4 tétel felsorolása. Minden jó válasz 1 pont. Célszerű szóban indokoltatni a nem várt megoldásokat. A jó autó, utazás Skandináviába, laptop mindenképpen ide sorolandó, a többi elemet a tanulók ítélik meg.
c)	Önálló fogalmazás röviden.	N	15	2-3 mondatos fogalmazás önálló gondolatokkal. Két gondolatnak mindenképpen szerepelnie kell: a szűkösség azt jelenti, hogy Anna nem tudja az összes szükségletét kielégíteni, illetve hogy ezért választania és rangsorolnia kell. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki mindezt. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.
Házi feladat				
a)	Táblázat kitöltése	E	20	A táblázat egészét célszerű értékelni. A diák írja be a családtagok nevét, és az elvégzett feladatokat. A családtagok nevének beírásáért nem jár pont. Mindegyik új feladat beírása, a jelöléssel együtt 4 pont.
b)	Prezentáció készítése Diagram készítése	K	40	A diagram elkészítése 10 pont, prezentáció, vagy csomagolópapírra rajzolt bemutató készítése 30 pont.
Extra feladat				
	Ábrakészítés önállóan	K	10	A családfa jelenítse meg legalább a nagyszülőket, szülőket, szülők testvéreit, és a diák saját testvéreit. A feladat kijelölésekor célszerű bemutatni egy kész családfát, hogy a tanulók pontosan tudják, mit kell rajzolniuk.
Összesen			97	

1.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A család és a háztartás fogalmának elkülönítése és a statisztikai módszerek iránt érdeklődőknek javasoljuk:

Statisztikai Módszertani Füzetek, 47. A háztartás és a család fogalma. KSH Budapest, 2006.
<http://www.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/haztcsalad.pdf> (Letöltve 2017. február 12.)

KSH (2013): Családtípusok és párkapcsolati formák változása a népszámlálási adatok tükrében. Statisztikai tükör, 115, 2014. jan. 13.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/csaladtipusok.pdf> (Letöltve: 2017. február 12.)

Adatok a következő webhelyeken érhetők el:

Európai Unió országainak adatai:
<https://ec.europa.eu/CensusHub2/query.do?step=selectHyperCube&qhc=false>

Magyarországi adatok:
http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_haztartas

2. lecke: A háztartás erőforrásai

2.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- erőforrás
- munkavégző képesség,
- idő
- jövedelem,
- vagyon
- vállalkozó,
- alkalmazott.

A leckében folytatódik a szűkösség-gazdálkodás összefüggés kibontása. Ennek keretében a háztartás erőforrásainak összegyűjtésére kerül sor.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

2.2. A lecke szerepe

A lecke a családi gazdálkodás témakör 2. leckéje. A tanulók már megismerték a szűkösségből következő gazdálkodást, ebben a leckében pedig össze kell gyűjteniük azt, hogy a háztartás milyen erőforrásokkal rendelkezik és gazdálkodik. Fontosnak tartjuk, hogy a választási, döntési folyamat a döntés tudatosságának fontossága nagy hangsúlyt kapjon.

2.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után tisztázzuk az erőforrások fogalmát, és fajtáit, majd a tanulók csoportmunkában gyűjtsék össze, mi tartozhat az egyes erőforrásokhoz. Minden erőforrással külön csoport foglalkozzon (összesen 4 csoport), majd közösen beszéljük meg az ötleteket. 2-3 perces csoportban végzett gyűjtőmunka után max. 10 perc legyen. Javasoljuk pl. a Csoportforgó módszert.

2.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A csoportmunka után értelmezzük a tankönyvben a 3. ábrát, beszéljük meg, hogy az osztályban elhangzott ötletek hogyan illenek az ábra rendszerébe.

A történet 2. része elsősorban a közös családi döntések folyamatáról szól, ehhez közösen nézzük át a 4. ábrát, majd vagy a tankönyv példáján keresztül, vagy az osztályban felvetődő problémán keresztül beszéljük meg a diákokkal a döntési folyamatot. A példa legyen nagyon egyszerű, pl. egy napi bevásárlás.

2.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Hasonlítsd össze az új lakásbérlet feltételeit az első leckében szereplő lakásbérlet feltételeivel (bérleti díj, pótlólagos költségek)!

Az előző leckében a lakásbérlet rezszel együtt 60 000 Ft/hó volt. Lakásfelújítási költségek nem merültek fel. Jelen lakásbérlet ettől 10 000 Ft/hóval alacsonyabb, de felújítási költség is van.

2. Fogalmazd meg és indokold, hogy melyik megoldást választanád!

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és indoklásokat várjunk el.

3. Gyűjtsd össze, hogy milyen erőforrásokat használ a Nagy család a festés során!

Valószínűleg sok nem szakszerű fogalom is elhangzik majd a diákok részéről. Ez nem baj, hiszen most ismerkednek még a fogalmakkal, de igyekezzünk minden elhangzottat az idő, jövedelem, munkavégző képesség erőforrásokhoz kapcsolni. (A történet szerint vagyont, mint erőforrást itt nem használnak fel).

4. A beszerzés, és a lakás kifestése időbe telik. Gyűjtsd össze, hogy a történet szereplői milyen feladatokat vállaltak el, és mennyi időt vesz igénybe ezek megoldása! Összesen hány óra munkát végeznek el közösen?

Anna, Petra, anyu, festés:	2 nap, kb. 16 óra
Anna, Petra: valószínűleg közösen festékek, eszközök beszerzés	Néhány óra.
Pi: keresés az interneten:	Max. 1 óra
Pi: gyerekfelügyelet:	2 nap, kb. 16 óra
Összesen kb. 35 óra.	

2.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Csoportosítás	K	30	<p>Megoldás: Munkavégző képesség: A, E, G, H, I Idő: A,C,E,D,G,H, I Vagyon: J Jövedelem: F Nem a Nagy család erőforrásának felhasználása: B</p> <p>Minden jó válasz 2 pont.</p> <p>Javaslat: A feladat megoldása előtt célszerű tisztázni, hogy mit jelent az, hogy betűjel, és pontosan hová kell írni ezeket. Célszerű felhívni a figyelmet a feladat szövegének arra a részére, hogy egy tevékenység többféle erőforrás felhasználását is igényelheti. Az értékeléskor arra érdemes kitérni, hogy az idő sok esetben olyan erőforrás, amelyet nem mindig veszünk figyelembe. Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy amikor a festő festi a lakást, az nem Nagyék erőforrásainak felhasználása, hanem a festő munkavégző képességéé, és idejéé. Amikor Nagyék kifizetik a festőt, akkor viszont ez az ő jövedelmükből vagy vagyonukból történik.</p>
b)	Önálló fogalmazás (2-3 mondat)	K	10	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a tanultak is megjelenjenek valamilyen módon a leírtakban. A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes, hogy a mondás nem azt jelenti, hogy az idő egyenlő a pénzzel, hanem inkább azt, hogy az idő is szűkösen áll rendelkezésünkre, és úgy kell vele gazdálkodnunk, úgy kell beosztanunk, mint a pénzt.</p>
c)	Egyszerű számítás	K	4	<p>Megoldás: $45\ 000 : 10\ 000 = 4,5$ hónap</p>
Házi feladat				
	Mondat kiegészítés önállóan	E	8	<p>A tanulók önállóan keresik meg a mondat befejezésére alkalmas kifejezéseket, szavakat.</p> <p>Minden jó válasz: 2 pont</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Javaslat: Célszerű a tanulókat buzdítani arra, hogy ne csak az elvártak hitt válaszokat adják, hanem írják le, amire büszkék, vagy amit fontosnak tartanak. pl. egy gyengébb tanuló írja le, ha a sportban, vagy táncban, zenében érzi kiemelkedőnek magát. Kapjanak pozitív visszajelzést.</p>
Extra feladat				
a)	Kutatómunka + rövid önálló fogalmazás.	E	15	<p>A tanulók keresgéljenek a könyvtárban, vagy az interneten, esetleg kérdezzék meg otthon. A kutatómunka 10 pont Megoldás: A kaláka olyan munka, amelyet egy közösség tagjai együtt végeznek, vagy valamelyikük érdekében, vagy egy közösségi intézménynek. Ezt szívességből tesszik, vagy kölcsönösségi alapon. Régebben az együtt dolgozók valamilyen szórákozással is összekötötték a munkát, pl. énekeltek, meséltek. Az önálló megfogalmazás: 5 pont Javaslat: Érdeemes néhány értelmező kéziszótárt bevinni, hogy a tanulók abban kereshessenek.</p>
b)	Rövid önálló fogalmazás.	K	10	<p>A tanulók önállóan írják le a véleményüket. A lakás kifestése hívható kalának, bár természetesen nem a hagyományos értelemben. A szívességből, közösen végzett munkajellel azonban megtalálható.</p>
c)	Rövid önálló fogalmazás	N	15	<p>A tanulók önállóan írják le a véleményüket. Értékeléskor célszerű kitérni arra, hogy ne csak a gazdasági előnyöket lássák meg a közösen végzett munkában (ingyen van, gyorsan elkészül), hanem a tapasztalatszerzési, tanulási lehetőséget, a közös munka jó hangulatát, egymás megismerését is. Érdeemes kitérni arra is, van-e esetleg hátránya ennek a munkafajtának (szakértelem hiánya, szervezetlenség lehetősége).</p>
Összesen			92	

2.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A háztartás erőforrásai témához javasoljuk a http://penzugysziget.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=842%3Aa-csalad-gazdalkodasa&catid=226&Itemid=312 oldalt. Letöltve: 2017. február 12.

A háztartások jövedelméről adatok:

https://www.ksh.hu/stadat_eves_2_2

2. témakör: A családi költségvetés, avagy a háztartások pénztárcája

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
A családi életre nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	A családi gazdálkodás
Életvitel és gyakorlat	A családi gazdálkodás, takarékoság

3. lecke: A család bevételei

3.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak

- munkabér – bruttó és nettó munkabér,
- jutalom, prémium,
- vállalási díj,
- természetbeni juttatás,
- társadalmi jövedelem

A lecke a bevételek forrásainak és megjelenési formáinak az összefüggését tárja fel. Az egyes forrásokhoz rendeli a megfelelő jövedelemformákat.

Egyszerű számítási feladatot tartalmaz a munkafüzet, és kör-, illetve vonaldiagramot kell értelmezni a leckében.

3.2. A lecke szerepe

A témakör első leckéje, mely célul tűzi ki, hogy a tanuló ismerje meg egy család vagy háztartás bevételeinek forrásait. Tudja értelmezni a munkabér és vállalási díj közti különbséget. Ismerje fel, hogy tulajdonhasznosítással is juthat bevételhez. Illetve térképezze fel az állam által nyújtott társadalmi jövedelem megjelenési formáit.

3.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A csoportok négy főből álljanak. Csoportalkotáshoz alkalmazhatunk szín vagy betűkártyát. A feladatok megoldására a

csoporton belül a Kerekasztal, a csoportmunka közös ellenőrzéséhez a Csoportforgó módszer használható.

3.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A társadalmi jövedelmek megoszlását bemutató grafikont érdemes közösen értelmezni és megvitatni. Használható a vita során a Beszélő korongok módszer.

A munkafüzet extra feladatában található grafikont minden tanuló önállóan feldolgozza (értelmezi), és felhasználja a felelet-választásos feladat megoldásához.

3.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Milyen bevételekből élnek Kovácsék?

Kovács anyuka jövedelme munkabér, Kovács apuka jövedelme vállalási díj. Hangsúlyozzuk a munkavállalói és vállalkozói lét közötti különbségeket.

2. Milyen különbségeket fedezel fel Kovács apuka és Kovács anyuka jövedelemszerzése között?

Hangsúlyozni kell az anyuka jövedelme esetében a nagyobb biztonságot, a rendszerességet és a kiszámíthatóságot.

3. Mire gondolhatott Humusz? Milyen egyéb bevételei lehetnek még egy háztartásnak?

A tanulók saját családjukból hozhatnak példákat. Elsősorban a vagyon hasznosítása és a társadalmi jövedelmek felé tereljük a tanulók gondolatait, de az egyéb bevételek felsorolása is elfogadható. Ide tartozik például a nyugdíj, gyed, gyes, garázs bérbeadása vagy eladása, örökség, nyereség, stb.

4. Szerinted a kistestvér születése után valóban nem lesz Pisti édesanyjának semmilyen jövedelme? Hogyan és mivel segíti az állam a gyermekeket nevelő családokat?

A kérdés megválaszolásakor minden lehetőséget gondoltassuk végig, és ne csak a pénzbeli lehetőségeket mérlegeljük a tanulók. Az állam pénzbeli és természetbeni segítséget nyújthat. A pénzbeliek közé sorolhatjuk például a családi pótlékot, az iskoláztatási támogatást, adókedvezmény, családi otthonteremtési kedvezmény, gyermeknevelési támogatás, stb. A természetbeliek közé olyanokat lehet sorolni, mint az ingyenes tankönyvek, ingyenes vagy kedvezményes étkezés, munkaidő-kedvezmények, pótszabadság lehetősége, stb.

3.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																								
1. feladat																												
a)	Számítási feladat	K	16	<p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Dátum</th> <th>Bevétel típusa</th> <th>Bevétel összege (Ft)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>március 5.</td> <td>Munkabér</td> <td>157 300 Ft</td> </tr> <tr> <td>március 5.</td> <td>Családi pótlék</td> <td>2*13300=26 600 Ft</td> </tr> <tr> <td>március 10.</td> <td>Vállalási díj</td> <td>75 000 Ft</td> </tr> <tr> <td>március 15.</td> <td>Célprémium</td> <td>157300*0,15=23 595 Ft</td> </tr> <tr> <td>március 24.</td> <td>Vállalási díj</td> <td>75000+30000=105 000 Ft</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Összesen</td> <td></td> <td>387 495 Ft</td> </tr> </tbody> </table> <p>A helyesen beírt dátumok és bevétel típusok soronként haladva 1 pont, összesen 5 pont. A számítások:</p> <ul style="list-style-type: none"> – családi pótlék=2*13300=26600 Ft 2 pont – célprémium=157300*0,15=23595 Ft 3 pont – autójavítás díja=75000+30000=105000Ft 2 pont <p>A család bevétele=157300+26600+75000+23595+105000=387495 Ft 4 pont</p> <p>Javaslat: Részpontszámok adhatók amennyiben tartalmilag helyes a megoldás, csak számolási hibát vét a tanuló.</p>	Dátum	Bevétel típusa	Bevétel összege (Ft)	március 5.	Munkabér	157 300 Ft	március 5.	Családi pótlék	2*13300=26 600 Ft	március 10.	Vállalási díj	75 000 Ft	március 15.	Célprémium	157300*0,15=23 595 Ft	március 24.	Vállalási díj	75000+30000=105 000 Ft				Összesen		387 495 Ft
Dátum	Bevétel típusa	Bevétel összege (Ft)																										
március 5.	Munkabér	157 300 Ft																										
március 5.	Családi pótlék	2*13300=26 600 Ft																										
március 10.	Vállalási díj	75 000 Ft																										
március 15.	Célprémium	157300*0,15=23 595 Ft																										
március 24.	Vállalási díj	75000+30000=105 000 Ft																										
Összesen		387 495 Ft																										
b)	Felsorolás	K	8	<p>Elvárható minimum 4 tétel felsorolása. A szülők munkából származó jövedelme (munkabér, vállalási díj), tulajdonból származó bevétele (pl. kamat), illetve a társadalmi juttatások (gyes, gyed, családi pótlék, nyugdíj) felsorolása, amit a család kap. Minden jó válasz 2 pont. A további jó válaszok mindegyike plusz 1 pontot ér, amit a témakör végső értékelésénél figyelembe kell venni.</p>																								

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal										
c)	Felsorolás önállóan indoklással	N	15	<p>Minden jó válasz 5 pontot ér. A további jó válaszok mindegyike plusz 2 pontot ér, amit a témakör végső értékelésénél figyelembe kell venni.</p> <p>Három gondolatnak legalább szerepelnie kell a megoldásban.</p> <p>Megoldás: Például Kovács apuka bevételeit emelni és egyenletesebbé lehetne tenni jobb munkaszervezéssel, vagy időbeosztással, részletfizetési lehetőség nyújtásával az ügyfeleknek, bedolgozással vagy egy másik vállalkozással együttműködve, esetleg reklámmal vagy szórólapokkal, akciók szervezésével, tevékenység bővítésével stb.</p> <p>Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki mindezt. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat: Célszerű szóban indokoltatni a megoldásokat.</p>										
Házi feladat														
a)	Kitöltés a diák által gyűjtött adatokkal	E	10	<p>Minden jó válasz 2 pont.</p> <p>Megoldás: Családi pótlék: <table style="margin-left: 20px;"> <tr> <td>egy gyermeket nevel egyedülálló szülő</td> <td>13700 Ft</td> </tr> <tr> <td>egy gyermeket nevel a család</td> <td>12200 Ft</td> </tr> <tr> <td>két gyermeket nevelnek a szülők</td> <td>13300Ft / gyermek</td> </tr> <tr> <td>két gyermeket nevel egyedülálló szülő</td> <td>14800 Ft / gyermek</td> </tr> <tr> <td>három gyermeket nevelnek a szülők</td> <td>16000 Ft / gyermek</td> </tr> </table> </p> <p>Javaslat: Interneten nézzenek utána a tanulók. http://online-kalkulator.hu/kormanyhivatal-csaladi-potlek-utalas-osszege-feltetelek/ (letöltve: 2017. február 12.)</p>	egy gyermeket nevel egyedülálló szülő	13700 Ft	egy gyermeket nevel a család	12200 Ft	két gyermeket nevelnek a szülők	13300Ft / gyermek	két gyermeket nevel egyedülálló szülő	14800 Ft / gyermek	három gyermeket nevelnek a szülők	16000 Ft / gyermek
egy gyermeket nevel egyedülálló szülő	13700 Ft													
egy gyermeket nevel a család	12200 Ft													
két gyermeket nevelnek a szülők	13300Ft / gyermek													
két gyermeket nevel egyedülálló szülő	14800 Ft / gyermek													
három gyermeket nevelnek a szülők	16000 Ft / gyermek													
b)	Válaszadás tankönyv segítségével	K	22	Legalább 11 elem felsorolása az eddig tanultak alapján. Minden jó válasz 2 pont.										

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 22%;"> <p>Munkavégzésből származó jövedelem</p> <ul style="list-style-type: none"> Munkabér Jutalom Vállalási díj Célprémium Pótlék </div> <div style="width: 22%;"> <p>Tulajdonból származó jövedelem</p> <ul style="list-style-type: none"> Bérleti díj Kamat Osztalék </div> <div style="width: 22%;"> <p>Társadalmi jövedelmek</p> <ul style="list-style-type: none"> Gyes, gyed Családi pótlék Szociális támogatások Nyugdíj Táppénz </div> <div style="width: 22%;"> <p>Egyéb bevételek</p> <ul style="list-style-type: none"> Ajándék Nyeremény Örökség Adomány </div> </div>
Extra feladat				
	Feleletválasztás / grafikonolvasás	K	14	<p>Megoldás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 2013 óta az egy főre jutó egyéb jövedelem csökkent. b, 2 pont – 2014-ben az egy főre jutó társadalmi jövedelem körülbelül az összjövedelem 30%-át tette ki. a, 2 pont – Az egy főre jutó munkajövedelem folyamatos növekedése megállt 2007-ben. a, 2 pont – 2014-ben az egy főre jutó munkajövedelem az évi egy főre jutó társadalmi jövedelemnek 2,3-szorosa volt. a, mivel $937 / 409 = 2,29$ 2 pont – 2000 és 2014 között az egy főre jutó összes bruttó jövedelem majdnem háromszorosára nőtt. b, mivel $1373 / 517 = 2,66$ 2 pont – 2008-ban és 2009-ben a munkajövedelem csökkenését a társadalmi jövedelem növekedése nem ellensúlyozta. b, 2 pont – 2000 és 2014 között folyamatosan nőtt az egy főre jutó társadalmi jövedelem. a, 2 pont
Összesen			85	

4. lecke: A család kiadásai

4.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- rendszeres kiadások,
- folyó fogyasztási kiadások,
- váratlan kiadások.

A leckében folytatódik a családi költségvetés oldalainak tárgyalása, ezúttal a kiadási oldallal. Folytatni kell annak az összefüggésnek a megalapozását, hogy a kiadások tartósan nem haladhatják meg a bevételeket.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

4.2. A lecke szerepe

A lecke a családi költségvetés témakör 2. leckéje. A tanulók már megismerték a bevétele formáit, ebben a leckében pedig össze kell gyűjteniük azt, hogy a háztartásnak milyen kiadásai vannak. Fontosnak tartjuk, hogy hangsúlyt kapjon a tudatosság szükségessége a kiadások összegyűjtésének már ebben a fázisában is.

4.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után páros munkával gyűjtsék össze a tanulók a lehetséges kiadásokat, majd az osztály közösen döntse el, hogy a kiadások a rendszeres, a nem rendszeres, vagy a váratlan kiadások közé tartoznak-e.

A kiadások fogalmának tisztázása után kerüljön sor a nagyságrendek megbecslésére a 6. ábra alapján. Ezt minden tanuló önálló munkával gyűjtse össze úgy, hogy takarja le a táblázat 2., és 3. oszlopát. Ha ez megtörtént, hasonlítsák össze a becsült és a KSH tényleges adatait. Beszéljük meg, milyen különbségek alakultak ki!

A történet 2. részének elolvasása és a probléma megbeszélése után bocsássuk vitára a kérdést. Engedjük, hogy a tanulók elmondják véleményüket, ötleteiket. Ezeket rögzítsük valamilyen formában, pl. táblán, okostáblán, vagy postit-ekkel csomagolópapíron, hogy a csoportosítás utána könnyebben megvalósítható legyen.

4.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A 6. ábra a havi kiadások csoportosítást mutatja be, melyet becslésre, majd a becsült adatok ellenőrzésére használhatunk. Javasolhatjuk a tanulóknak, hogy a táblázatot mutassák be ott-hon, hogy a családi kiadások elemzésénél alapot jelenthessen.

4.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Gondold végig, milyen állandó kiadásai lehetnek a Kovács családnak minden hónapban!

Hívjuk fel a figyelmet, hogy az állandó kiadásokat kell összegyűjteni. A tanulók a saját tapasztalataik alapján készítik el a felsorolást. Várjuk el, hogy a válaszok reálisak, életszerűek legyenek. Legyen: rezsiköltség, élelmiszer, utazási költség, ruházkodás, esetleg hitelek törlesztése, biztosítások, adók, stb.

2. Milyen különbséget látsz a vízdíj kifizetése és a gokart építéséhez szükséges alkatrész vásárlása között?

A két kiadás között többféle különbséget találhatnak a tanulók. Mindenképpen hangsúlyozzuk, hogy a vízdíj fizetése rendszeres, tervezhető kiadása a családnak, melynek kifizetése nem maradhat el. Ezzel szemben a gokart alkatrészek vásárlása olyan kiadás, amelyet akkor tud a család finanszírozni, ha van szabadon elkölthető jövedelme. Ezért utóbbiról szükség esetén le lehet mondani.

3. Gondold át, te hogyan döntenél Pistiék helyében! Gyűjts érveket az álláspontod mellett!

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és érveket várjunk el. Az álláspontok összegyűjtése során törekedjünk arra, hogy a tanulók bátran elmondhassák véleményüket, mert a tananyag későbbi részben több esetben is sor kerül majd arra, hogy önállóan alkossanak véleményt. Adjunk lehetőséget arra, hogy ennek formáját megtanulják, és gyakorolják.

4.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																								
1. feladat																												
a)	Csoportosítás	E	15	<p>Megoldás:</p> <table border="1"> <tr> <td>Élelmiszerek és alkoholmentes italok</td> <td>Szeszes italok és dohánnyárak</td> <td>Ruházat és lábbeli</td> </tr> <tr> <td>L</td> <td>F</td> <td>I, O</td> </tr> <tr> <td>Lakásfenntartás, háztartási energia</td> <td>Lakberendezés, háztartásvitel</td> <td>Egészségügy</td> </tr> <tr> <td>J, M, N</td> <td>H</td> <td>K</td> </tr> <tr> <td>Közlekedés</td> <td>Hírközlés</td> <td>Kultúra és szórakozás</td> </tr> <tr> <td>A</td> <td>B</td> <td>G</td> </tr> <tr> <td>Oktatás</td> <td>Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás</td> <td>Egyéb termékek és szolgáltatások</td> </tr> <tr> <td>E</td> <td>C, D</td> <td></td> </tr> </table> <p>Minden jó válasz 1 pont.</p>	Élelmiszerek és alkoholmentes italok	Szeszes italok és dohánnyárak	Ruházat és lábbeli	L	F	I, O	Lakásfenntartás, háztartási energia	Lakberendezés, háztartásvitel	Egészségügy	J, M, N	H	K	Közlekedés	Hírközlés	Kultúra és szórakozás	A	B	G	Oktatás	Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	Egyéb termékek és szolgáltatások	E	C, D	
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	Szeszes italok és dohánnyárak	Ruházat és lábbeli																										
L	F	I, O																										
Lakásfenntartás, háztartási energia	Lakberendezés, háztartásvitel	Egészségügy																										
J, M, N	H	K																										
Közlekedés	Hírközlés	Kultúra és szórakozás																										
A	B	G																										
Oktatás	Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	Egyéb termékek és szolgáltatások																										
E	C, D																											
b)	Feleletválasztás	K	8	<p>Megoldás:</p> <p>A felsoroltak közül váratlan kiadás az N, vagyis a vízcsap elromlása és az új csap vétele.</p> <p>Elfogadható, ha váratlan kiadásnak tekintik a tanulók az I (Anyu téli cipője nagyon elkopott, és újat vesz helyette), a K (Kovács anyukának az orvosa azt javasolta, hogy szedjen vitaminokat. Az orvostól hazafelé meg is veszi a tablettákat a gyógyszerárban.) és az O (Pisti kinőtte a télkabátját, újat vesznek Anyuval.) válaszokat is.</p> <p>Minden jó megoldás 2 pont.</p>																								
Házi feladat																												

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
a)	Táblázat kitöltése saját adatokkal	E	24	<p>Megoldás: A tanuló saját adatokkal tölti ki a táblázatot. Minden jól kitöltött sor (megnevezés és összeg) 4 pont.</p> <p>Javaslat: A feladat ellenőrzése után célszerű a tanulók figyelmét felhívni arra, hogy sok olyan közös kiadása is van a családnak, amelynek eredményeit ők is élvezik. pl. fűtés, világítás.</p>
b)	Felsorolás, indoklás.	K	10	<p>Megoldás: A tanuló az előző táblázatból kiválasztja nélkülözhető kiadásokat. Ha nem választ semmit, akkor is indokoljon, hogy miért gondolja úgy, hogy mindenre szüksége volt, amit az előző hónapban vásároltak számára.</p>
c)	Önálló fogalmazás 4-5 mondatban.	K	15	<p>Megoldás: A tanuló fogalmazza meg a saját gondolatait néhány mondatban. Értékeléskor célszerű elfogadni azokat a megoldásokat is, amelyek esetében példákat sorolnak fel a pénzkereset nehézségének illetve a pénzköltés könnyű mivoltának bizonyítására.</p>
Extra feladat				
	Prezentáció	K	30	<p>Megoldás: A tanuló készítsen számítógépen prezentációt, amely min. 3 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló mondatot minden diáról. Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. rajzoljanak vagy ragasszanak képeket A 4-es lapokra, amelyeket a táblára rögzíthetnek előadás közben.</p>
Összesen			102	

4.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A háztartások életszínvonalának elemzése:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/hazteletszinv15.pdf> (Letöltve: 2017. február 12.)

Történeti adatok a fogyasztás alakulásáról:

Kozák Ákos: Háztartások fogyasztásszerkezetének változása. Fogyasztás és közösségek - interdiszciplináris szimpózium. Pécs, 2015. november 25-26. http://ktk.pte.hu/sites/default/files/mellekletek/2015/12/3_kozauk_hauztartausok_fogyaszausszrekezeuneak_vaultozausa.pdf (Letöltve: 2017. február 12.)

Adatok a háztartások kiadásaival kapcsolatban:

https://www.ksh.hu/stadat_eves_2_2

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy1606.pdf>

5. lecke: Nagy értékű vásárlások

5.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- tartós fogyasztási cikkek,
- beruházás,
- tudatos vásárlói magatartás,
- minőség,
- jóállás,

A nagy értékű vásárlások döntési folyamatának összefüggéseit elemzi a lecke. A második kérdésnél a tudatos vásárló jellemzőinek egymásra hatását vizsgálja.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

5.2. A lecke szerepe

A lecke célja, hogy a tanulók ismerjék meg a tartós fogyasztási cikkek vásárlásához kapcsolódó döntési folyamatot. Sajátítsák el a tudatos vásárlói magatartás jellemzőit. Térképezzék fel a beruházás finanszírozásának forrásait, illetve a nagy értékű vásárlásokhoz kapcsolódó fogyasztók jogokat.

5.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A csoportok négy főből álljanak. Csoportalkotáshoz alkalmazhatjuk a Hajlított véleményvonal módszert. A vita moderálásához nagyon jól illeszkedik a Beszélő korongok módszer.

5.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvben szereplő hűtőszekrények paramétereit bemutató táblázatot érdemes együtt értelmezni az osztállyal, hogy később a tanulók önállóan vagy csoport szinten véleményt tudjanak alkotni és azt meg tudják védeni.

5.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Írd össze, hogy milyen elektromos berendezésekkel rendelkezik általában egy magyar háztartás!

A tanulók a saját életükből hoznak példákat. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. Például számítógép, mobiltelefon, mosógép, vasaló, hűtőszekrény, TV, porszívó, sütők, kávéfőzők, stb.

2. Szerinted ezek közül melyek nélkülözhetetlenek?

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat várunk el.

3. Készülj fel egy vitára, amelyben a méretében megfelelő gépek közül az általad kiválasztott ajánlatot képviseled! Ismertesd, hogy milyen szempontok alapján választottál!

A tanulók véleményét és vitáját igyekezzünk az objektivitás felé terelni. Olyan érveket használjanak, hogy:

- az A++-os gép jobb energiaosztályba tartozik, mert kevesebbet fogyaszt, így pénzt lehet megtakarítani,
- a „C”-ben van a legtöbb fagyasztórekesz, így a nagyobb család részére jobb, mert több terméket lehet benne elhelyezni és lefagyasztani,
- a „C”-nek a legnagyobb a hűtő- és fagyasztókapacitása,
- az utolsó kettő egy napig tartja a kialakított hőmérsékletet egy áramszünet esetén,
- az utolsó kettő csendesebben működik, mint az első, így éjszaka nem zavarja a család nyugalma, stb.

5.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																						
1. feladat																										
				<p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Sor-rend</th> <th>Állítás</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>A hűtőgép tönkrement, megromlik a tej, felenged a mirelit zöldség.</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>Végiglapozzuk a szakboltok reklámújságját.</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>Kiválasztjuk, hogy melyik műszaki boltba megyünk vásárolni.</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>Megkérdezzük az eladótól, hogy melyik hűtőt ajánlja.</td> </tr> <tr> <td>5.</td> <td>Kiválasztjuk a legjobb tulajdonságokkal rendelkező terméket.</td> </tr> <tr> <td>6.</td> <td>Megnézzük a hűtőszekrény árát.</td> </tr> <tr> <td>7.</td> <td>Megkérdezzük a boltban, hogy mennyiért szállítják haza a hűtőt.</td> </tr> <tr> <td>8.</td> <td>Közösen eldöntjük, hogy melyik hűtőt akarjuk megvásárolni.</td> </tr> <tr> <td>9.</td> <td>Kifizetjük a pénztárnál a kiválasztott terméket.</td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td>Az ügyfélszolgálaton érvényesítjük (lepecsételtetjük) a garancialevelet.</td> </tr> </tbody> </table> <p>A helyesen kialakított sorrend tételenként 1 pont, összesen 9 pont. A 4., 5., 6., 7. és 8. pont sorrendje felcserélhető. A logikailag helyes megoldások elfogadhatók. Részpontok nem adhatók.</p>	Sor-rend	Állítás	1.	A hűtőgép tönkrement, megromlik a tej, felenged a mirelit zöldség.	2.	Végiglapozzuk a szakboltok reklámújságját.	3.	Kiválasztjuk, hogy melyik műszaki boltba megyünk vásárolni.	4.	Megkérdezzük az eladótól, hogy melyik hűtőt ajánlja.	5.	Kiválasztjuk a legjobb tulajdonságokkal rendelkező terméket.	6.	Megnézzük a hűtőszekrény árát.	7.	Megkérdezzük a boltban, hogy mennyiért szállítják haza a hűtőt.	8.	Közösen eldöntjük, hogy melyik hűtőt akarjuk megvásárolni.	9.	Kifizetjük a pénztárnál a kiválasztott terméket.	10.	Az ügyfélszolgálaton érvényesítjük (lepecsételtetjük) a garancialevelet.
Sor-rend	Állítás																									
1.	A hűtőgép tönkrement, megromlik a tej, felenged a mirelit zöldség.																									
2.	Végiglapozzuk a szakboltok reklámújságját.																									
3.	Kiválasztjuk, hogy melyik műszaki boltba megyünk vásárolni.																									
4.	Megkérdezzük az eladótól, hogy melyik hűtőt ajánlja.																									
5.	Kiválasztjuk a legjobb tulajdonságokkal rendelkező terméket.																									
6.	Megnézzük a hűtőszekrény árát.																									
7.	Megkérdezzük a boltban, hogy mennyiért szállítják haza a hűtőt.																									
8.	Közösen eldöntjük, hogy melyik hűtőt akarjuk megvásárolni.																									
9.	Kifizetjük a pénztárnál a kiválasztott terméket.																									
10.	Az ügyfélszolgálaton érvényesítjük (lepecsételtetjük) a garancialevelet.																									
a)	Sorrendbe állítás	E	9																							
b)	Önálló fogalmazás (3 mondat)	K	10	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>																						

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes a minőség és ár kapcsolatát, kitérni arra, hogy a magas ár minőségi elvárásokat ébreszt a vásárlóban, illetve a hosszabb használati idő meghozhatja a nagyobb áldozat ellenértékét is.</p>
Házi feladat				
	Mondat kiegészítése önállóan	K	20	<p>A tanulók önállóan egészítik ki a mondatokat legalább három szó felhasználásával. Javaslat: Érdemes felhívni a tanulók figyelmét a szóbeli tanári értékelés során a takarékosagra, valamint a tudatos vásárlói és fogyasztói magatartás fontosságára. Például ki lehet hangsúlyozni, hogy a tudatos vásárlói magatartás a megfontolt, reális információk gyűjtésével, értékelésével hozott döntés.</p>
Extra feladat				
a)	Táblázat készítése és kitöltése	N	16	<p>A táblázat elkészítése 1 pont. A tanulók választhatnak, hogy mobiltelefonra vagy táblagépre készítik az összehasonlító táblázatot. A műszaki cikkek összehasonlító elemzése öt szempont szerint a minimális elvárás. A szempontok kiválasztása, a jellemzők gyűjtése és rendszerezése soronként 3 pont. A táblázatban olyan szempontok szerepelhetnek, mint várható élettartam, funkciók, korszerűség, ár, méret, stb. Javaslat: Internetes felületek használata elengedhetetlen a megoldáshoz. Amennyiben otthon erre nincs lehetősége a tanulónak, az iskolában kell számára lehetőséget biztosítani.</p>
b)	Táblázat kitöltése	N	15	<p>A tanulók szabadon választhatnak egy terméket, és elkészítik az összehasonlító táblázatot. A műszaki cikk típusainak elemzése öt szempont szerint a minimális elvárás. A szempontok kiválasztása, a jellemzők gyűjtése és rendszerezése soronként 3 pont.</p>
Összesen			70	

6. lecke: A családi költségvetés egyensúlya

6.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- családi költségvetés,
- háztartási napló,
- költségvetési egyensúly,
- költségvetési többlet,
- költségvetési hiány.

A leckében lezárul a családi költségvetés tárgyalása. Egyszerű számolási összefüggés a bevételek és kiadások összegének összehasonlítása, illetve a különbség előjelének és nagyságának megállapítása.

6.2. A lecke szerepe

A lecke a családi költségvetés témakör 4., egyben záró- és összefoglaló leckéje. A tanulók már megismerték a bevételek és kiadások formáit, és a nagy értékű vásárlásokkal kapcsolatos fogalmakat. Ebben a leckében a bevételi és kiadási oldal összehasonlítása és a háztartás költségvetési állapotának elemzése a cél. Fontosnak tartjuk, hogy kiemelt hangsúlyt kapjon a pénzügyi tervezés szükségessége, a háztartási napló és a költségvetési terv készítésének fontossága.

6.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után az osztály ötleteit jegyezzük fel egy két hasábos ábrába, a mely a Bevételek-Kiadások felirattal ellátott. Ezt vagy a táblára, vagy egy csomagolópapírra rögzítsük. Utóbbira akár post-itekre írt ötleteket, vagy csoportmunkában gyűjtött, és a tanulók által felírt ötleteket is gyűjthetünk.

A háztartási naplót közösen tekintsük át a könyvben, a tanulókkal beszéljük meg, hogy ők milyen módon vezetik, vagy vezetnék folyamatosan a bevételeket és kiadásokat.

Tisztázzuk azt, hogy a háztartási napló a bevételek és kiadások folyamatos, naprakész vezetésére alkalmas, a háztartási költségvetés viszont egy terv, amelyet időszakonként értékelni kell.

A lecke fontos, és vitára lehetőséget adó kérdése, hogy az egyéni érdekeket, vágyakat (jelen esetben a Forma 1 megtekintését) miért áldozzuk fel szükség esetén.

6.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A háztartási napló minta a havi bevételek és kiadások felsorolását mutatja egy képzelt háztartásban. Állapítsák meg a tanulók, hogy a hónap melyik napjának állapotát mutatja a napló (16.-

át, vagy utána valamelyik napot). Beszéljük meg velük, hogy a hónap végéig mennyi pénz áll még a család rendelkezésére.

A kiadások csoportosításának tisztázásakor hallgassuk meg az ötleteket. Ha korábban a táblán gyűjtöttük a bevételeket és kiadásokat, a csoportosítást ott is elvégezhetjük, megnevezve pl. a rezsiköltséget, az élelmiszereket, a ruházatot, a közlekedési költséget, vegyi árut. Használhatjuk az előző leckében megtanult kiadási főcsoportok elnevezését is, de mivel a háztartási naplónak nincs előírt formája, bármilyen, szakmailag helyesnek talált ötletet fogadjunk el.

6.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Készítsd el te is a lapot a Bevétel és Kiadás oldallal! A Kovácsékról eddig megtudott információk alapján írd fel, hogy milyen bevételeik, és milyen kiadásaik lehetnek! (Összeget ne írd, csak a kiadások megnevezését!)

Ha szükséges, lapoztassunk vissza a 3. leckéig, és a történet alapján gyűjtessük össze a lehetséges bevételeket és kiadásokat: apa vállalkozásból származó jövedelme (Vigyázat, nem a bevétele!), az anya fizetése illetve a gokarra fordított összeg szerepel a történetekben. A történetekben szereplő váratlan kiadásokat és rendkívüli bevételt is fogadjuk el: gokarra fordított összeg, hűtőszekrény ára, illetve a gokart eladásából származó bevétel.

Hívjuk fel azonban a figyelmet, hogy ezen kívül természetesen vannak még olyan bevételek és kiadások, amelyek egy hasonló helyzetű családnak általában: bevétel a családi pótlék, kiadás a rezsiköltség, élelmiszer, utazási költség, ruházkodás, esetleg hitelek törlesztése, biztosítások, adók, stb.

2. Gyűjtsd össze, hogy a történet szereplői milyen áldozatokat hoztak a család anyagi helyzetének rendezése érdekében, és lehetnek-e olyan élethelyzetek, amikor Pisti kedvéért mondanak le a többiek valamilyen kedvtelésükről!

Apa és Pisti feláldozta a hobbiját, és lemondtak a Forma 1-en való részvételről. A család lemondott a megtakarításai egy részéről.

A Pistit érintő élethelyzetek felsorolása a diákok tapasztalataitól függ. Ésszerű válaszokat és indoklásokat várjunk el. pl. ha Pisti beteg, akkor mellette vannak, ha az iskolában szerepel, időt áldoznak arra, hogy megnézzék, ha valamilyen ruhája, biciklije tönkremegy, a többiek a saját vágyaikról lemondanak, hogy neki vásárolni tudjanak.

3. Mit gondolsz, miért gratulált Mentor annak ellenére, hogy Pisti nem tudott elmenni a Forma–1-es futamra?

A kérdésekre a választ igyekezzünk a diákokkal megfogalmaztatni. Pisti családért hozott áldozata mutatja, hogy számára a többiek, a család érdeke mennyire sokat jelent.

6.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
1. feladat																
a)	Önálló fogalmazás 1-1 mondatban.	K	27	<p>Megoldás: (Egyéb jó megoldások is elfogadhatók).</p> <table border="1"> <tr> <td>Kovács anyuka mindennap a közeli boltban vásárol.</td> <td>Kovács apuka mindig ott tankol, ahol épp kifogy a benzin az autóból.</td> <td>Kovácséknak más-más szolgáltatónál van a telefon-, internet- és tévé-előfizetésük.</td> </tr> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> Amit lehet, azt nagy tételben érdemes vásárolni, mert úgy többnyire olcsóbb. Az árakat érdemes összehasonlítani. A heti vagy havi nagybevásárlással közlekedési költség is megtakarítható. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Az árakat célszerű összehasonlítani. Figyelni kell a benzin minőségére is, mert ha a rossz minőségű üzemanyag miatt tönkremegy az autó, akkor a javítási költségek jelentős összeget tehetnek ki. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> A szolgáltatók kínálatát össze kell hasonlítani, és a kedvezőbbet kell választani. Ha megéri, össze kell vonni egy szolgáltatóhoz az előfizetéseket. </td> </tr> <tr> <td>A Kovács gyerekek nagyon szeretik a pizzát, ezért havonta többször előfordul, hogy házhoz szállítatnak.</td> <td>Kovácsék kertjében van egy sokat termő cseresznyefa, amelyről a termés egy részét nem szedik le.</td> <td>Kovács anyuka sokszor mondja a hónap végén, hogy „már megint fogalmam sincs, mire költöttük a fizetésünket”</td> </tr> <tr> <td>A házhoz szállítási költség magas, a ven-</td> <td>A termést érdemes le-szedni, és tartósítani,</td> <td>Háztartási naplót érdemes vezetni, amelyben a kiadások</td> </tr> </table>	Kovács anyuka mindennap a közeli boltban vásárol.	Kovács apuka mindig ott tankol, ahol épp kifogy a benzin az autóból.	Kovácséknak más-más szolgáltatónál van a telefon-, internet- és tévé-előfizetésük.	<ul style="list-style-type: none"> Amit lehet, azt nagy tételben érdemes vásárolni, mert úgy többnyire olcsóbb. Az árakat érdemes összehasonlítani. A heti vagy havi nagybevásárlással közlekedési költség is megtakarítható. 	<ul style="list-style-type: none"> Az árakat célszerű összehasonlítani. Figyelni kell a benzin minőségére is, mert ha a rossz minőségű üzemanyag miatt tönkremegy az autó, akkor a javítási költségek jelentős összeget tehetnek ki. 	<ul style="list-style-type: none"> A szolgáltatók kínálatát össze kell hasonlítani, és a kedvezőbbet kell választani. Ha megéri, össze kell vonni egy szolgáltatóhoz az előfizetéseket. 	A Kovács gyerekek nagyon szeretik a pizzát, ezért havonta többször előfordul, hogy házhoz szállítatnak.	Kovácsék kertjében van egy sokat termő cseresznyefa, amelyről a termés egy részét nem szedik le.	Kovács anyuka sokszor mondja a hónap végén, hogy „már megint fogalmam sincs, mire költöttük a fizetésünket”	A házhoz szállítási költség magas, a ven-	A termést érdemes le-szedni, és tartósítani,	Háztartási naplót érdemes vezetni, amelyben a kiadások
Kovács anyuka mindennap a közeli boltban vásárol.	Kovács apuka mindig ott tankol, ahol épp kifogy a benzin az autóból.	Kovácséknak más-más szolgáltatónál van a telefon-, internet- és tévé-előfizetésük.														
<ul style="list-style-type: none"> Amit lehet, azt nagy tételben érdemes vásárolni, mert úgy többnyire olcsóbb. Az árakat érdemes összehasonlítani. A heti vagy havi nagybevásárlással közlekedési költség is megtakarítható. 	<ul style="list-style-type: none"> Az árakat célszerű összehasonlítani. Figyelni kell a benzin minőségére is, mert ha a rossz minőségű üzemanyag miatt tönkremegy az autó, akkor a javítási költségek jelentős összeget tehetnek ki. 	<ul style="list-style-type: none"> A szolgáltatók kínálatát össze kell hasonlítani, és a kedvezőbbet kell választani. Ha megéri, össze kell vonni egy szolgáltatóhoz az előfizetéseket. 														
A Kovács gyerekek nagyon szeretik a pizzát, ezért havonta többször előfordul, hogy házhoz szállítatnak.	Kovácsék kertjében van egy sokat termő cseresznyefa, amelyről a termés egy részét nem szedik le.	Kovács anyuka sokszor mondja a hónap végén, hogy „már megint fogalmam sincs, mire költöttük a fizetésünket”														
A házhoz szállítási költség magas, a ven-	A termést érdemes le-szedni, és tartósítani,	Háztartási naplót érdemes vezetni, amelyben a kiadások														

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal		
				<i>déglátóhelyen vásárolt pizza pedig a legdrágább megoldás. Helyette lehet otthon készíteni a pizzát, esetleg nagyobb mennyiséget, amiből lehet lefagyasztani.</i>	<i>esetleg a piacon értékesíteni. Jó megoldás, ha a nagyobb mennyiségű termést a szomszédokkal, rokonokkal megosztják, akik a leszedésben is segíthetnek.</i>	<i>és a bevételek folyamatosan nyilvántarthatók.</i>
				<i>Pisti minden este egy kád vízben fürdik.</i>	<i>Ha Kovács apuka vásárolni megy, sokszor vesz valamit csak azért, mert megtetszik neki.</i>	<i>Kovács apuka előfizetett egy újságra, amely a neten is megtalálható.</i>
				<i>A zuhanyozás sokkal víztakarékosabb megoldás.</i>	<i>Vásárlás előtt össze kell írni a szükséges dolgokat, és csak azokat kell megvásárolni.</i>	<i>Az újságok jó része a neten megtalálható, akinek van internet előfizetése, az megtakaríthatja az újság előfizetés díját.</i>
Minden jó megoldás 3 pont.						
b)	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	K	10	Megoldás: A tanuló önálló fogalmazása. Értékeléskor azt célszerű figyelembe venni, hogy a felsorolt szokások helyett javasolt-e takarékosabb megoldásokat a tanuló.		

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
Házi feladat				
	Önálló fogalmazás 4-5 mondatban	K	20	<p>Megoldás: A tanuló önálló fogalmazása. Azt a történetet kell értékelni, amely nem konkrétan, hanem átvitt értelemben vonatkozik az „Addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér!” szólásra.</p>
Extra feladat				
	Mondat kiegészítése megadott szavakkal	E	9	<p>Megoldás: <i>Zárjuk el (I)</i> a csapot miközben fogat mosunk! Fürdés helyett inkább zuhanyozzunk! A <i>kádban (E)</i> való fürdésnél ugyanis kb. <i>háromszor (G)</i> annyi vizet használunk el, mint egy <i>5-10 perces (A)</i> zuhanyozás alkalmával. Gyűjtsünk <i>esővizet (C)</i> ! Ezzel ugyanis takarékosabban megoldható a kerti <i>locsolás (B)</i> , vagy akár az autómosás. Mosogatásnál is jelentős energiát takaríthatunk meg, ha nem <i>folyó vízben (H)</i> mosogatunk. Ha <i>csöpög a csap (F)</i>, azt mindenképpen érdemes megszereltetni, ugyanis naponta mintegy <i>40-50 (D)</i> liter vizet pazarolhatunk el.</p> <p>Minden jó megoldás 1 pont.</p>
Összesen			66	

6.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Háztartási napló minta letölthető pl.

<http://www.rendteremto.hu/letoltheto-tablazatok/> (Letöltve: 2017. február 20.)

http://sporolok.blog.hu/2015/01/28/contoroll_haztartasi_naplo (Letöltve: 2017. február 20.)

<http://www.royalcashflow.hu/> (Letöltve: 2017. február 20.)

Családi költségvetés található pl. a következő weblapokon:

<http://www.csaladikassza.hu/Eszkozok/eszkozok.htm> (Letöltve: 2017. február 20.)

http://fuggetlenpenzugyitervezes.com/csaladi_koltsegvetes (Letöltve: 2017. február 20.)

Adatok a háztartások fogyasztásáról:

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy1606.pdf> (Letöltve: 2017. február 20.)

3. témakör: Megtakarításból befektetés? Banki kapcsolatok

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
A családi életre nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Életvitel és gyakorlat
Gazdasági és pénzügyi nevelés		Ember és társadalom

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Technika, életvitel és gyakorlat	Megélhetés
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra
Matematika	Számelmélet, algebra Függvények, az analízis elemei

7. lecke: A korszerű pénzkezelés

7.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- bankszámlacsomag,
- bankszámla,
- bankkártya,
- banki tranzakciók, banki átutalás,
- számlavezetés költségei

A témakör első leckéje, amely a pénzüintézetek nyújtotta szolgáltatásokat jeleníti meg, Egy bankszámlacsomag kiválasztásánál számos tényezőt kell mérlegelni. Ahhoz, hogy a megfelelő banki termékkel rendelkezzen az ügyfél tudnia kell értelmezni a bank által kínált szolgáltatásokat és ezeknek a költségvonzatát.

Számítási feladatokat a lecke nem tartalmaz, elemzésként kördiagramot kell értelmezni.

7.2. A lecke szerepe

A háztartások pénzkezelésében egyre nagyobb szerepe van a bankszámláknak és az ehhez kapcsolódó bankkártyáknak, banki tranzakcióknak. Ez a lecke vezeti be a pénzügyvilágába a tanulót, amely egy nagyon dinamikusan fejlődő ágazat. Napjainkban már 14 – 15 évesen bankszámlával és bankkártyával rendelkeznek a fiatalok. A lecke segítséget nyújt a bankszámlacsomag kiválasztásában, a bankszámlakivonatok értelmezésében.

7.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A tananyagot érdemes csoportmunkában feldolgozni. A csoportok négy főből álljanak. Az első kérdés két feladata esetében, az elsőt lehet akár frontálisan is megkérdezni és megvitatni. A második kérdés esetében először csoporton belül fejtik ki és vitatják meg véleményüket a tanulók, majd osztályszinten próbáljunk egy közös álláspontot elfogadtatni. Lehet a csoportban, vagy osztályszinten a különböző csoportoknak szerepeket kiosztani. Olyan szempontokat, amelyeket nekik a vita folyamán képviselniük kell. A vita moderálásához nagyon jól illeszkedik a Beszélő kő módszer.

A második kérdésnél a csoportok összegyűjthetik egy-egy bankszámlacsomagra, bankkártyára vonatkozó meglátásaikat és Kooperatív plakát módszerrel bemutathatják a többi csoportnak.

7.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tanulók közösen nézzék meg a tankönyvben a kördiagramot. Tanári segítséggel értelmezzék a körcikkeket.

A munkafüzet házi feladatának grafikonjait érdemes az óra végén megbeszélni, hogy ezzel is segítsük a tanuló otthoni munkáját.

7.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Véleményed szerint miért köti az alapítvány bankszámla nyitásához az ösztöndíj kifizetését?

Az alapítvány azért köti bankszámla nyitásához a kifizetést, mert a jogszabályok ezt írják elő számukra, és így nyomon követhetővé válnak a kifizetései.

2. Mit gondolsz, jobb ha Évi bankszámlára kapja a pénzt, mintha készpénzben adnák az ösztöndíjat? Indokold a válaszodat!

A kérdésre a választ igyekezzünk a diákokkal megfogalmaztatni. Emlékeztessük a tanulókat arra, hogy a bankszámlahasználat egyszerűbbé és biztonságosabbá teszi a pénzkezelést. Sőt a bank kamatot is fizet a számlán elhelyezett pénzösszegek után.

3. Nézd át a két bank kínálatát, és tegyél javaslatot Évinek a számlanyitásra! Választásodat indokold!

Egyénileg értékelhető, szubjektív válaszok lehetségesek a kérdésre. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. Ha lehetséges az internetes keresés (iskolai számítógépen vagy mobilon), olyan oldalakat is érdemes felkeresni, mint:

- <http://alk.mnb.hu/fogyasztoknak/alkalmazasok/szvp> (Letöltve: 2017.február.12.)
- <https://www.bankracio.hu/bankszamla-osszehasonlito> (Letöltve: 2017.február.12.)
- <http://bankmonitor.hu/bankszamla/> (Letöltve: 2017.február.12.)

4. Milyen szempontokra érdemes még figyelni, ha a bankszámlához Évi bankkártyát is szeretne?

A tanulók véleményét és vitáját igyekezzünk az objektivitás felé terelni. Olyan érveket használjanak, mint éves kártyadíj, számlavezetési költségek, az értesítések módja és díja, a banki műveletek költsége, stb.

7.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Mondat kiegészítése	K	10	<p>Minden helyes válasz 2 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyik kártyának sincs egyszeri kibocsátási díja. – A „C” kártyához külföldi utasbiztosítás tartozik. – A „B” kártyának a legalacsonyabb az éves díja. – Mindhárom kártya esetében a napi vásárlások maximális számát a kártyabirtokos határozza meg. – A „B” kártyához kiegészítő biztosítást lehet díj ellenében igényelni. <p>Javaslat:</p> <p>A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes a kártyák közti különbségeket.</p>
b)	Önálló fogalmazás - hosszabb	N	30	<p>A tanulók önállóan írják le 4 – 5 mondatban a gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat:</p> <p>Hívjuk fel a tanulók figyelmét a kártyák nyújtotta lehetőségekre, valamint a megjelenő költségekre.</p> <p>Például: Az „A” kártyát érdemes választani, mert ingyen lehet hozzájutni. Az éves díja csak kis mértékben haladja meg a „B” kártyáét. Nincs limitálva a napi vásárlások száma. A bankjegykiadó automatából naponta maximum 300 000 forintot lehet felvenni, de meg lehet adni ennél kisebb értéket is. Balesetbiztosítás is tartozik hozzá plusz költség nélkül.</p>
Házi feladat				
	Igaz – Hamis indoklás nélkül	K	10	<p>Minden helyes válasz 2 pont.</p> <p>Megoldás:</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal							
				Állítás	Igaz – Hamis						
				Készpénz-átutalási megbízással kevesebb pénzt fizetnek be az emberek, mint átutalással.	H						
				A legnagyobb mértékben alkalmazott fizetési mód a készpénzes.	I						
				A beszedéssel történő fizetés aránya megegyezik a banki átutalással történő fizetésével.	I						
				A készpénzes műveletek aránya szinte duplája a bankkártyás műveletekének.	H						
				Az előre fizetett utalványokkal való fizetés részaránya több mint fele a banki átutalásoknak.	H						
Extra feladat											
	Táblázat kitöltése a diák által gyűjtött adatokkal	K	56	<p>Minden helyes válasz 8 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1" data-bbox="987 1090 2045 1364"> <thead> <tr> <th data-bbox="987 1090 1218 1145">Kifejezés</th> <th data-bbox="1218 1090 2045 1145">Meghatározás</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="987 1145 1218 1283">POS:</td> <td data-bbox="1218 1145 2045 1283">az üzletekben és egyéb elárúsítóhelyeken felszerelt bankkártya leolvasók, amelyek alkalmasak a vásárolt áruk ellenértékének kifizetésére</td> </tr> <tr> <td data-bbox="987 1283 1218 1364">ATM:</td> <td data-bbox="1218 1283 2045 1364">bankautomata, olyan berendezés, amely lehetővé teszi a kártyabirtokosnak, hogy bankszámlájáról pénzt vegyen fel,</td> </tr> </tbody> </table>		Kifejezés	Meghatározás	POS:	az üzletekben és egyéb elárúsítóhelyeken felszerelt bankkártya leolvasók, amelyek alkalmasak a vásárolt áruk ellenértékének kifizetésére	ATM:	bankautomata, olyan berendezés, amely lehetővé teszi a kártyabirtokosnak, hogy bankszámlájáról pénzt vegyen fel,
Kifejezés	Meghatározás										
POS:	az üzletekben és egyéb elárúsítóhelyeken felszerelt bankkártya leolvasók, amelyek alkalmasak a vásárolt áruk ellenértékének kifizetésére										
ATM:	bankautomata, olyan berendezés, amely lehetővé teszi a kártyabirtokosnak, hogy bankszámlájáról pénzt vegyen fel,										

Feladat száma	Típusa	Nehéz- ségi szint	Adható pont- szám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>egyenlegét lekérdezze, mobiltelefonját feltöltse, vagy készpénzt fizessen be</p> <p>PIN-kód: egy általában 4 számjegyből álló kód, amellyel azonosítja magát a bankkártya tulajdonos</p> <p>CVV/CVC kód: általában a kártya hátulján található 3 jegyű szám, amellyel a kártyatulajdonos azonosítja magát online vásárlás esetén</p> <p>Paypass: az érintőkártyákba épített mini antenna, amely a kártyaolvasó szerkezet közvetlen közelében működésbe lép, és a vásárlás lebonyolításához szükséges adatokat sugározza.</p> <p>Dombornyomott kártya: a kártyán szereplő számok és betűk a kártya síkjából kiemelkednek (kidomborodnak)</p> <p>Elektronikus kártya: vésett kártyák, a számok és betűk a kártyán nem emelkednek ki, a kártya felületébe vannak vésve</p> <p>Javaslat: Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható, az összpontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
Összesen			106	

7.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Érdeemes egy egyszerűbb bankszámlaszerződést bevinni és feldarabolva kiosztani, majd a csoportok Szakértői mozaik módszerrel feldolgozhatják.

A munkafüzet extra feladatának megoldásához javasoljuk a tanulóknak az internetes keresők vagy az MNB alkalmazások használatát.

(pl. http://alk.mnb.hu/data/cms2378786/szamlavalaszto_szotar.pdf) (Letöltve: 2017.február.12.)

8. lecke: Megtakarítások

8.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- megtakarítás,
- öngondoskodás,
- kockázat

A leckében folytatódik a banki kapcsolatokkal történő ismerkedés, ezúttal a megtakarítások elemzésével. A leckében megjelenik az az összefüggés, amely a lekötési idő, és a pénzhez jutás gyorsasága között van. Természetesen nincs szükség a pénz likviditásának elemzésére, és az M_1 , valamint az M_2 pénz közötti különbség bemutatására, de arra felhívhatjuk a figyelmet már ennek a korosztálynak az esetében is, hogy a lekötött pénz felhasználása veszteséggel jár.

Számítási feladat a leckében a kamatszámítás.

A korosztály számára elegendő, ha a következő összefüggés tisztázódik ebben a leckében:

Kamatláb = Éves kamat/Bankban elhelyezett összeg (Az eredményt %-ban fejezzük ki).

8.2. A lecke szerepe

A lecke nagyon fontos szerepet tölt be, mert a tudatos, öngondoskodó, a jövőre gondoló szemléletre hívja fel a figyelmet.

8.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után az ábrák és a grafikon feldolgozásának segítségével tudunk a családi megtakarításokkal, és a takarékosági formákkal foglalkozni. Javasoljuk, hogy a két ábrát, és a két grafikonot valamilyen csoportos technikával dolgozzák fel, majd a csoportok foglalják össze az osztály számára az ismeretanyagot. A tananyag fogalmaival a tanulók találkozhattak már, nem okoz nehézséget számukra az önálló munka sem.

8.4. Ábrák, grafikonok a leckében

Az 1. ábra a családi megtakarítások céljait foglalja össze. Gyűjtsenek a tanulók olyan konkrét helyzeteket, amikor szükséges volt, (vagy lett volna) egy adott élethelyzetben a megtakarítás.

A 2. ábra a megtakarítási formákat és a pénzhez való hozzájutás gyorsaságát mutatja be. A tanulók igyekezzenek megfogalmazni, hogy miért lehet szükség arra, hogy egy hosszú távra tervezett megtakarítást mégis fel kell használni. Mondassuk ki, hogy ez a döntés lehetséges, de milyen veszteségekkel jár.

Az 1. grafikon a magyar lakosság megtakarítási szokásait mutatja be. Számolják ki a tanulók, hogy ha ez az arány érvényes, akkor az, aki pl. 200 000 Ft jövedelemmel rendelkezik, hány forintot tesz félre egy hónapban.

A 2. grafikon a pénzügyi személyiségtípusok megoszlását mutatja. Ez egy érdekesség, ha van időnk, akkor a tanulók saját magukról is eldönthetik, hogy melyik típusba tartoznak.

8.5. Tankönyvi feladatok megoldása

- 1. Számold ki, hány hónapig kell Évinek spórolnia, ha havonta 5 000 forint zsebpénzt kap a szüleitől, a kiválasztott használt laptop pedig 40 000 forintba kerül! Évi úgy gondolja, hogy a zsebpénze felét tudja félretenni minden hónapban.**

Havonta 2 500 Ft-ot tud félretenni, így $40\,000 / 2\,500 = 16$ hónapig kell takarékoskodni.

- 2. Gondold végig, igaz-e Bitnek! Hány %-os kamatláb mellett kaphatnak Kovácsék a banktól egy év elteltével 40 000 Ft kamatot, ha a család 1 000 000 Ft megtakarítással rendelkezik?**

Kamatláb = $40\,000 / 1\,000\,000 = 0,04 = 4\%$

Ha az osztály szívesen keres az interneten, nézessünk utána, hogy az éppen aktuális banki ajánlatok között van-e olyan, amely a pénzbetétekre min. 4 %-os kamatot fizet.

8.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal						
1. feladat										
a)	Csoportosítás	K	10	<p>Megoldás:</p> <table border="1" data-bbox="1227 395 2150 1273"> <tr> <td data-bbox="1227 395 1534 571">A bankban lévő megtakarítás összegét növelő események betűjele</td> <td data-bbox="1534 395 1841 571">A bankban lévő megtakarítás összegét csökkentő események betűjele</td> <td data-bbox="1841 395 2150 571">A bankban lévő megtakarítások összegét nem befolyásoló események betűjele</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1227 571 1534 1273">B: Évi apja minden hónapban átutal a megtakarítási számlára 50 000 forintot.</td> <td data-bbox="1534 571 1841 1273">C: Évi anyukája neki-tolat egy oszlopnak a család autójával. A kárt részben kifizeti a biztosító, az önrész összegét viszont a megtakarítási számláról veszik ki. D: A lakás két szobáját mindenképpen ki kell festeni. A mes-terember 250 000 fo-rint díjat kér, amit bankból kell felven-niük.</td> <td data-bbox="1841 571 2150 1273">A: Évi családja eladja a régi autót. Úgy dön-tenek, hogy az árából külföldre utaznak nyaralni. E: Évi kap a nagyszü-leitől születésnapjára 5 000 forintot. Ezt be-teszi egy perselybe, mert elhatározta, hogy gyűjt laptopra.</td> </tr> </table> <p>Minden jó megoldás: 2 pont</p>	A bankban lévő megtakarítás összegét növelő események betűjele	A bankban lévő megtakarítás összegét csökkentő események betűjele	A bankban lévő megtakarítások összegét nem befolyásoló események betűjele	B: Évi apja minden hónapban átutal a megtakarítási számlára 50 000 forintot.	C: Évi anyukája neki-tolat egy oszlopnak a család autójával. A kárt részben kifizeti a biztosító, az önrész összegét viszont a megtakarítási számláról veszik ki. D: A lakás két szobáját mindenképpen ki kell festeni. A mes-terember 250 000 fo-rint díjat kér, amit bankból kell felven-niük.	A: Évi családja eladja a régi autót. Úgy dön-tenek, hogy az árából külföldre utaznak nyaralni. E: Évi kap a nagyszü-leitől születésnapjára 5 000 forintot. Ezt be-teszi egy perselybe, mert elhatározta, hogy gyűjt laptopra.
A bankban lévő megtakarítás összegét növelő események betűjele	A bankban lévő megtakarítás összegét csökkentő események betűjele	A bankban lévő megtakarítások összegét nem befolyásoló események betűjele								
B: Évi apja minden hónapban átutal a megtakarítási számlára 50 000 forintot.	C: Évi anyukája neki-tolat egy oszlopnak a család autójával. A kárt részben kifizeti a biztosító, az önrész összegét viszont a megtakarítási számláról veszik ki. D: A lakás két szobáját mindenképpen ki kell festeni. A mes-terember 250 000 fo-rint díjat kér, amit bankból kell felven-niük.	A: Évi családja eladja a régi autót. Úgy dön-tenek, hogy az árából külföldre utaznak nyaralni. E: Évi kap a nagyszü-leitől születésnapjára 5 000 forintot. Ezt be-teszi egy perselybe, mert elhatározta, hogy gyűjt laptopra.								

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
b)	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban.	N	15	<p>Megoldás: A tanuló önállóan fogalmazza meg a véleményét. Értékeléskor azt célszerű figyelembe venni, hogy a tanuló írt-e a következőkről: Éviéknak figyelembe kell venni, hogy 5 évig várhatóan szükségük lesz-e a pénzre vagy sem. Mérlegelni kell, hogy mennyi kamatot kapnak a lekötött 1 000 000 forintra lekötés nélkül, és akkor, ha lekötik az összeget.</p>
c)	Számítás	K	20	<p>Megoldás: A feladat kamatos kamat számítással is megoldható, de a korosztálytól ez még nem várható el. Ezért lépésenként kell kiszámolni a kamatokat és a rendelkezésre álló összegeket: 1. évi kamat= $1\,000\,000 \cdot 0,02 = 20\,000$ Ft 1. év végén rendelkezésre álló összeg= $1\,000\,000 + 20\,000 = 1\,020\,000$ Ft 2. évi kamat = $1\,020\,000 \cdot 0,02 = 20\,400$ Ft 2. év végén rendelkezésre álló összeg = $1\,020\,000 + 20\,400 = 1\,040\,400$ Ft 3. évi kamat = $1\,040\,400 \cdot 0,02 = 20\,808$ Ft 3. év végén rendelkezésre álló összeg = $1\,040\,400 + 20\,808 = 1\,061\,208$ Ft 4. évi kamat = $1\,061\,208 \cdot 0,02 \approx 21\,244$ Ft 4. év végén rendelkezésre álló összeg = $1\,060\,208 + 21\,244 = 1\,082\,432$ Ft 5. évi kamat = $1\,082\,432 \cdot 0,02 \approx 21\,649$ Ft 5. év végén rendelkezésre álló összeg = $1\,082\,432 + 21\,649 = 1\,104\,081$ Ft</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				Minden helyes számítás 2 pont. Ha a tanuló elszámolta az adatot, de a megoldás logikailag jó, akkor a hiba helyén nem jár érte pont, de a további adatok teljes pontszámmal értékelhetők.
Házi feladat				
	Táblázatkitöltés önállóan	E	20	<p>Megoldás: A tanuló saját ötletei alapján tölti ki a táblázat sorait, és sorolja fel azt, milyen tulajdona lesz 20 éves korában. Az utolsó két oszlop kitöltését (vagyis azt, hogy miből vette a dolgot, és annak milyen fenntartási költségei vannak) mindenképpen el kell várni. Minden teljesen kitöltött sor 4 pont.</p>
Extra feladat				
	Kutatómunka és prezentáció készítése	K	30	<p>Megoldás: A tanulóknak annak kell utánanézniük, hogy miért a malac a takarékoság szimbóluma. Erről készítenek néhány diából álló prezentációt. A kutatómunkát és a humoros prezentációt egyaránt célszerű értékelni. Megoldás pl. https://thozoonaploja.blogspot.hu/2009/06/malacpersely.html (Letöltve: 2017. február. 20.)</p>
Összesen			95	

8.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A pénz likviditásáról:

<http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/egy-kis-penzelmelet-penz-versus-likviditas> (Letöltve: 2017. február 20.)

A lakossági megtakarításokról:

<https://www.mnb.hu/letoltes/csontos-sisak-lakossagi-megtakaritas-vegsombhonlapra.pdf>
(Letöltve: 2017. február 20.)

<https://www.mnb.hu/letoltes/boldizsar-anna.pdf>

(Letöltve: 2017. február 20.)

Adatok a lakosság vagyonáról:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mibol_elunk14.pdf (Letöltve: 2017. február 20.)

9. lecke: Befektetések

9.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- befektetés,
- értékpapír, részvény, kötvény,
- kockázat, hozam, futamidő,
- nem pénzügyi befektetések,
- kockázatmegosztás

A megtakarítás és befektetés fogalmainak összefüggését érdemes kihangsúlyozni. A lecke megmagyarázza, hogy miként lesz a megtakarításból befektetés. Felsorolja a különböző befektetési lehetőségeket, illetve a kockázat – hozam – futamidő kapcsolatrendszerén keresztül vizsgálja az egyes befektetési módokat.

9.2. A lecke szerepe

Napjainkban a befektetési lehetőségek fontos szerepet játszanak egy-egy család életében, legyen szó jövedelem-kiegészítésről, vagy a nyugdíjas éveikre, esetleg más elhatározásból született tartalékolásról. A lecke célja egyrészt, hogy a tanulók megismerjék a témához kapcsolódó alapfogalmakat és összefüggéseket, másrészt hogy a későbbi életük során felelős döntést tudjanak hozni.

9.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A csoportok négy főből álljanak. A csoportalkotáshoz a Hajlított véleményvonal módszert ajánljuk, mert így már a kezdetben be lehet dobni egy olyan állítást, amely megosztja az osztályt. Például, hogy várjon-e még Évi és tegyék vissza a pénzt a bankba, hogy tovább kamatozzon vagy sem. A tanulók az igen vagy a nem válasz után sorakozzanak fel. Mindkét sorból az első és utolsó tanulópár alkot egy csoportot. A tankönyv első feladatának megoldásához alkalmazhatjuk a Kerekasztal módszert. A csoport minden tagja sorban egymás után mondjon egy-egy befektetési formát, amíg fel nem sorolják az összes általuk ismert lehetőséget. Ha valakinek nem jut eszébe újabb befektetési mód továbbadja a lehetőséget azzal, hogy azt mondja „passz”. A második feladat vitájának moderálásához nagyon jól illeszkedik a Beszélő korongok módszer.

A munkafüzet feladatának ellenőrzéséhez, alkalmazható a Csoportforgó módszer.

9.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi grafikon megbeszélésekor hangsúlyozzuk ki, a kockázat és a hozam kapcsolatát. A magasabb hozamú befektetések általában magasabb kockázattal is járnak.

A munkafüzet házi feladatának grafikonjait érdemes az óra végén megbeszélni, hogy ezzel is segítsük a tanuló otthoni munkáját.

9.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Gondold át, hogy a megtakarított pénzt mibe lehet még befektetni! Pénzügyi és nem pénzügyi lehetőségeket is mérlelj!

A válasz egyéni tapasztalat kérdése. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. A pénzügyi lehetőségeknél próbáljuk a tanulók ötleteit az értékpapírok és hosszú távú megtakarítások felé terelni. Nem pénzügyi lehetőségek közül többet is ismerhetnek a tanulók, amikor a befektetők vagyontárgyakat vásárolnak a későbbi, értékesítéskor elérhető hozam reményében.

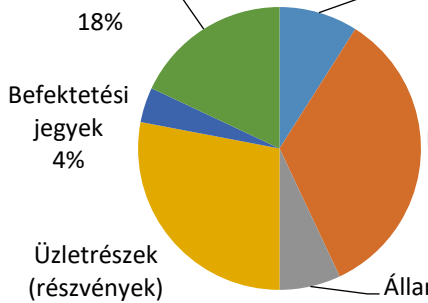
2. Döntsd el, hogy kinek a szempontjával értesz egyet! Indokold a döntésedet!

Egyénileg értékelhető, szubjektív válaszok lehetségesek a kérdésre. Tereljük a tanulók véleményét a befektetések felé. Emeljük ki az előnyeiket, mint például a hozam, az állami támogatás, az adókedvezmény, stb. Beszéljük meg a hátrányokat is, és próbáljunk közösen megoldást találni a veszélyek elkerülésére. Például a fix kamat, kockázatcsökkentés, hozzáférhetőség, stb.

9.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
1. feladat																						
a)	Táblázat kitöltése adott szempontok szerint	N	48	<p>Minden helyes válasz 6 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Készpénz</th> <th>Lekötött bankbetét</th> <th>Államkötvény</th> <th>Tőzsdei részvény</th> <th>Befektetési arany</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Mikor férhetek hozzá a pénzemhez?</td> <td>Bármikor hozzáférhetek.</td> <td>Ha nem szeretném veszteni a kamatot, a lejáratkor.</td> <td>A lejáratkor.</td> <td>Amikor eladom.</td> <td>Amikor eladom.</td> </tr> <tr> <td>Mennyire biztos a hozamom?</td> <td>Nincs hozam.</td> <td>Biztos kapok kamatot.</td> <td>Biztos kapok kamatot.</td> <td>A hozam teljesen bizonytalan.</td> <td>Nem biztos, csökkenhet az arany ára.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékeléskor hívjuk fel a tanulók figyelmét az egyes befektetési formák jellemző időtávjára és kockázatosságára. Arra, hogy a betétek akár néhány hónapra is befektetési megoldásként szolgálhatnak, de az államkötvény vásárlásával jellemzően több évre fogjuk a pénzünket lekötöni. Érdemes kitérni a részvények tőzsdei árfolyamának változékonyságára is.</p>		Készpénz	Lekötött bankbetét	Államkötvény	Tőzsdei részvény	Befektetési arany	Mikor férhetek hozzá a pénzemhez?	Bármikor hozzáférhetek.	Ha nem szeretném veszteni a kamatot, a lejáratkor.	A lejáratkor.	Amikor eladom.	Amikor eladom.	Mennyire biztos a hozamom?	Nincs hozam.	Biztos kapok kamatot.	Biztos kapok kamatot.	A hozam teljesen bizonytalan.	Nem biztos, csökkenhet az arany ára.
	Készpénz	Lekötött bankbetét	Államkötvény	Tőzsdei részvény	Befektetési arany																	
Mikor férhetek hozzá a pénzemhez?	Bármikor hozzáférhetek.	Ha nem szeretném veszteni a kamatot, a lejáratkor.	A lejáratkor.	Amikor eladom.	Amikor eladom.																	
Mennyire biztos a hozamom?	Nincs hozam.	Biztos kapok kamatot.	Biztos kapok kamatot.	A hozam teljesen bizonytalan.	Nem biztos, csökkenhet az arany ára.																	
b)	Önálló fogalmazás rövidebb	K	10	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat:</p>																		

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																																												
				A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes a kockázat, a hozam és az időtáv egymásra gyakorolt hatását. Ki kell emelni a kockázatmegosztás jelentőségét is.																																												
Házi feladat																																																
a)	Grafikon önálló készítése	K	20	<p>A grafikon helyes elkészítése 10 pont.</p> <p>Javaslat: Hívjuk fel a tanulók figyelmét, hogy használjanak szögmérőt. Számítsák ki, hogy az adott százalék hány foknak felel meg, majd készítsék el a grafikont.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Megtakarítási forma</th> <th colspan="2">2000</th> <th colspan="2">2015</th> </tr> <tr> <th>százalékban</th> <th>fokban</th> <th>százalékban</th> <th>fokban</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kézpénz</td> <td>9%</td> <td>32</td> <td>8%</td> <td>29</td> </tr> <tr> <td>Bankbetétek</td> <td>34%</td> <td>122</td> <td>20%</td> <td>72</td> </tr> <tr> <td>Állampapírok</td> <td>7%</td> <td>25</td> <td>9%</td> <td>32</td> </tr> <tr> <td>Üzletrészek (részvények)</td> <td>28%</td> <td>101</td> <td>28%</td> <td>101</td> </tr> <tr> <td>Befektetési jegyek</td> <td>4%</td> <td>14</td> <td>11%</td> <td>40</td> </tr> <tr> <td>Biztosítások</td> <td>18%</td> <td>65</td> <td>24%</td> <td>86</td> </tr> <tr> <td>Összesen</td> <td>100%</td> <td>360</td> <td>100%</td> <td>360</td> </tr> </tbody> </table> <p>Például:</p>	Megtakarítási forma	2000		2015		százalékban	fokban	százalékban	fokban	Kézpénz	9%	32	8%	29	Bankbetétek	34%	122	20%	72	Állampapírok	7%	25	9%	32	Üzletrészek (részvények)	28%	101	28%	101	Befektetési jegyek	4%	14	11%	40	Biztosítások	18%	65	24%	86	Összesen	100%	360	100%	360
Megtakarítási forma	2000		2015																																													
	százalékban	fokban	százalékban	fokban																																												
Kézpénz	9%	32	8%	29																																												
Bankbetétek	34%	122	20%	72																																												
Állampapírok	7%	25	9%	32																																												
Üzletrészek (részvények)	28%	101	28%	101																																												
Befektetési jegyek	4%	14	11%	40																																												
Biztosítások	18%	65	24%	86																																												
Összesen	100%	360	100%	360																																												

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal														
				<p style="text-align: center;">Megtakarítási formák megoszlása 2000</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <caption>Megtakarítási formák megoszlása 2000</caption> <thead> <tr> <th>Forma</th> <th>Arány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Bankbetétek</td> <td>34%</td> </tr> <tr> <td>Üzletrészek (részvények)</td> <td>28%</td> </tr> <tr> <td>Biztosítások</td> <td>18%</td> </tr> <tr> <td>Állampapírok</td> <td>7%</td> </tr> <tr> <td>Készpénz</td> <td>9%</td> </tr> <tr> <td>Befektetési jegyek</td> <td>4%</td> </tr> </tbody> </table>	Forma	Arány	Bankbetétek	34%	Üzletrészek (részvények)	28%	Biztosítások	18%	Állampapírok	7%	Készpénz	9%	Befektetési jegyek	4%
Forma	Arány																	
Bankbetétek	34%																	
Üzletrészek (részvények)	28%																	
Biztosítások	18%																	
Állampapírok	7%																	
Készpénz	9%																	
Befektetési jegyek	4%																	
b)	Mondat kiegészítése megadott szavakkal	K	12	<p>Minden helyes válasz 2 pont.</p> <p>Megoldás: Az elmúlt 15 év során a lakosság befektetéseit vizsgálva azt lehet megállapítani, hogy csökkent azoknak a háztartásoknak a száma, akik betétekben tartották a pénzüket, de nőtt az állampapírba befektetők száma. A lakosság kevesebb, mint 10 százaléka tartotta a megtakarításait készpénzben, de több mint 20 százalék rendelkezett üzletrészekkel. A biztosítások 7 százalékos növekedést mutattak 2000 óta. Ezzel szemben a betétek esetében több mint 10 százalékos csökkenést láthatunk 2010 és 2015 között.</p>														
Extra feladat																		
a)	Számítás egyszerű	E	10	<p>Minden jól kiszámított adat 2 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <thead> <tr> <th>Év</th> <th>Kamat</th> <th>Adó</th> <th>Kézhez kapott összeg év végén</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table>	Év	Kamat	Adó	Kézhez kapott összeg év végén										
Év	Kamat	Adó	Kézhez kapott összeg év végén															

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
				1. év	500 000*0,018= 9000	9000*0,15=1350	9000-1350=7650
				2. év	500 000*0,018= 9000	9000*0,15=1350	9000-1350=7650
				3. év	500 000*0,018= 9000	9000*0,15=1350	tőke + kamat - kamatadó 507 650
b)	Táblázat kitöltése a diák által gyűjtött adatokkal	K	16	Minden helyes válasz 8 pont. Megoldás:			
Kifejezés				Meghatározás			
OBA				Országos Betétbiztosítási Alap a hazai betéteket védi. Személyenként és bankonként 31 millió forint értékhatárig kártalanítja a bankbetéttel rendelkezőket egy bankcsőd esetén.			
BEVA				Befektető-védelmi Alap, 20.000 euróig kártalanítja azokat a befektetőket, akiket a vagyonukat (például értékpapírjaikat, pénzüket) kezelő szolgáltató nem tud kifizetni, mivel felszámolás indult ellene.			
c)	Mondat kiegészítése önállóan	K	4	A helyes megoldás 4 pont Megoldás:			
A BEVA segítségével, ha csökken a befektetésünk értéke nem kártalanítanak , mert, csak akkor kártalanítanak, ha a szolgáltató ellen felszámolást kezdeményeztek.				Javaslat:			

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható, az összpontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.
Összesen			120	

4. témakör: Hitelfelvétel

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
Gazdasági és pénzügyi nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlat

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	A családi költségvetés Pénzintézetek és tevékenységük
Életvitel és gyakorlat	A családi gazdálkodás, takarékoság

10. lecke: Hitelek a családi gazdálkodásban

10.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- hitel,
- kamat,
- kamatláb,
- hiteltípus,
- diákhitel.

A lecke a hitelfelvétellel kapcsolatos ismeretanyag bevezető leckéje. Tisztázandó a különbség a halasztott vásárlás, és az előrehozott vásárlás között.

Számítási feladat a leckében nincs.

10.2. A lecke szerepe

A lecke megalapozza a hitelfelvételről szóló további ismeretanyagokat is. Fontos annak tisztázása, és tudatosítása, hogy a hitel a gazdasági élet velejárója, melyre szükség van, de tisztában kell lenni a felvételeivel.

10.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése során törekedjünk arra, hogy a tanulók tekintsék az anyagi gondok egyik megoldásának a hitelfelvételt. Páros, vagy csoportos munkával gyűjtse-

nek a történetben szereplő problémára megoldási javaslatokat. Ezeket beszéljük meg, az előnyöket, hátrányokat a tanulók fogalmazzák meg. Használjuk a munkafüzet 1. feladatát is. Erre nyitott osztályban a munkafüzet feladatát akár szerepjátékként elő is adathatjuk.

A banki hiteltípusok csoportosítását tanári magyarázat keretében javasoljuk tanítani.

10.4. Ábrák, grafikonok a leckében

Az első ábra a megtakarítás és a hitelfelvétel különbségét mutatja szemléletesen, célszerű a tanulókkal megbeszélni.

A második ábra a tanári magyarázathoz nyújt segítséget, a hitelek csoportosítása látható rajta.

10.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Gondold át, hogy a lakás vételárán túl még milyen költségek merülhetnek fel a lakáscsere során!

A szükséges felújítások, bútorszállítási költség, átírási, ügyvédi költségek, esetleg a szükséges kiegészítő bútorok költsége.

1. Mit javasolsz, miként teremtsék elő a cseréhez szükséges összeget?

A válasz egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és érveket várjunk el. A lecke ezen részében még nem kell értékelni a diákok által adott válaszokat, következőkben a különböző lehetőségekről még lesz szó. Itt felsorolást, és ötletgyűjtést várjunk el.

2. Gondold végig, hogy mi a jobb: ha ismerősöktől, vagy ha banktól kér valaki pénzt kölcsön! Vedd számba mindkét esetben az előnyöket és a hátrányokat!

A válasz egyéni megítéléstől és tapasztalatoktól kérdése, ésszerű válaszokat és érveket várjunk el. Célszerű, ha a költségek, a hitelbírálat kérdései, a visszafizetés ütemezése elhangoznak. Hangsúlyozzuk azt is, hogy magánszemélytől kölcsönkérni a kölcsönadó számára kényelmetlenséget, és anyagi veszteséget is jelenthet.

10.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
1. feladat							
a)	Csoportosítás (10 állítás)	K	20	Megoldás:			
				Sze-replő	Ötlete	Az ötlet mellett szóló érv	Az ötlet ellen szóló érv
				Tomi	Kérjünk kölcsön a nagyiéktól, ők biztosan szívesen segítenek.	C: Biztosan adnának, és kamatot sem kérnének érte, sőt vissza is akkor fizethetnénk, amikor majd lesz pénzünk.	A: Nem véletlenül takarékoskodtak éveken keresztül, a nyugdíjas időre gondolva. Ilyen kéréssel nem lehet eléjük állni.
				Juli	Eladhatjuk az autót, és járjunk biciklivel. A barátnőmék is most adták el a kocsijukat több mint 2 000 000 forintért.	E: Rám is férne egy kis testmozgás minden nap. És így végül is a megtakarítással együtt össze is jönne a három millió.	F: És akkor mivel járnék dolgozni? Na, meg hétvégeken sem tudnánk kimozdulni itthonról!
				Bit	Hitelt kellene kérni a banktól. Ők értenek a pénzhez, meg lehet bízni bennük.	J: Egyetértek. Ők értenek a pénzhez, meg lehet bennük bízni.	D : És mi lesz, ha nem tudjuk visszafizetni? Úgy hallottam, nagyon sok kamatot kell fizetni!
Molnár anyu	Várhatunk pár évig. Vállalunk heti 10 óra külföldi munkát 2 000 Ft-os	B: Heti 10*2000 forint 50 munkahéttel számolva, az évente 1 000 000 forint, így tényleg rövid idő	I: Így alig leszünk majd együtt, nem lesz időnk megbeszélni a dolgainkat				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal						
					óradíjért, hamar összegjön az a 3 000 000 forint.	alatt össze lehetne gyűjteni a 3 000 000 forintot.				
				Molnár apu	A barátaim már ajánlották, hogy közösen kezdjünk vállalkozásba. Ha a meglévő 1 000 000 forintot befektetjük, és jól alakulnak a dolgok, akkor hamar megsokszorozódik a pénzünk!	H: Ha jó az ötlet, és lesz elég megrendelője a vállalkozásnak, akkor lehet, hogy ez a járható út.	G: A vállalkozással nem csak nyerni lehet, a lakásra félretett pénzt ne kockáztassuk.			
Minden jó megoldás: 2 pont										
b)	Önálló fogalmazás 2-3 mondat	K	10	Megoldás: A tanuló önállóan választ az előző feladatban felsorolt lehetőségek közül, vagy akár új ötletet is megfogalmazhat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy megindokolta-e a választását. Választás + indoklás együtt: 10 pont						
c)	Kutatómunka + táblázatkitöltés	K	16	Megoldás: Pl. a https://www.otpbank.hu/lakastakarek/kalkulatorok oldal alapján. (Letöltve: 2017. február 20.)						
				Az összes saját befizetés összege	Kamat	A befizetés után járó állami támogatás	A felvehető megtakarítás összege	A lejáratkor felvehető kedvezményes hitel összege	A hitel futamideje	A hitel havi törlesztő részlete

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal						
				900 000 Ft	2 354 Ft	270 000 Ft	1.172.354 Ft	1 327 646 Ft	60 hó	26 000 Ft
				Minden helyesen beírt adat 2 pont.						
Házi feladat										
	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	E	5	Megoldás: Tanuló önálló megoldása. Csak az igen, nem válasz nem fogadható el, de nem kell elvárni azt, hogy a tanuló pontosan meg tudja nevezni a hitelt. Elég, ha a célját leírja pl. Igen, vettek fel, autóvásárlásra.						
Extra feladat										
	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	N	15	Megoldás: A tanuló önállóan fogalmazza meg a véleményét a szólással kapcsolatban. Az várható el, hogy a „Kölcsön kölcsönnel nem törleszhető” mondás alapján fogalmazza meg, hogy ha egy hitelt csak úgy tud valaki törleszteni, hogy felvesz még egy hitelt, akkor tartósan eladósodik.						
Összesen			66							

10.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Szakirodalom a témakörben:

Lentner Csaba (szerk.): A Devizahitelezés nagy kézikönyve
Budapest Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó Zrt., 2015. 611 p.

Lentner Csaba: A túlhitelezés globalizálódása a világban és Magyarországon. A Devizahitelezés nagy kézikönyve. 611 p.
Budapest Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó Zrt., 2015. pp. 23-62.

Erhardt Szilárd, Kékesi Zsuzsa, Koroknai Péter, Kóczyán Balázs, Matolcsy György, Palotai Dániel, Sisak Balázs: A devizahitelezés makrogazdasági hatásai és gazdaságpolitikai válasza. Budapest Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó Zrt., 2015. pp. 121-158.

A MNB hitelezési felmérése:

<https://www.mnb.hu/letoltes/slo-abrakeszlet-201611-hu.pdf> (Letöltve: 2017. február 20.)

Hitelezéssel kapcsolatos cikkek az MNB honlapján:

<https://www.mnb.hu/kiadvanyok/szakmai-cikkek/hitelezes-nhp> (Letöltve: 2017. február 20.)

Adatok a háztartások hitelállományáról:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mibol_elunk14.pdf (Letöltve: 2017. február 20.)

Hitelkérelem, banki ismeretek elmélet:

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_d3_hitelke-relem_jav_scorm/6_aktiv_bankugyletek_wq5wourdDbYT1pCs.html (Letöltve: 2017. február 20.)

11. lecke: A hitelszerződés feltételei

11.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- hitelszerződés,
- árfolyam,
- teljes hiteldíj mutató,
- törlesztés,
- önrész
- kezes,
- jelzálog.

A lecke a hitelszerződésben rögzített feltételekkel foglalkozik.

11.2. A lecke szerepe

A lecke a hitelfelvétel feltételeit és a hitellel kapcsolatos kockázatokra vonatkozó ismereteket tartalmazza. Néhány lényeges, a gyakorlati életben is előforduló fogalom tisztázását nagyon fontosnak tartjuk. Célszerű annak hangsúlyozása, hogy a hitelezés, és a hitelfelvétel egyaránt kockázatos tevékenység, amelynek kockázatát azonban csökkenteni lehet.

11.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után vegyük sorra a hitel feltételeit. A tanulók két csoportban dolgozhatnak, az egyik csoport fogalmazza meg, hogy a pénzügyi intézet helyében milyen feltételek írna elő a hitelnyújtáskor, a másik csoport pedig gyűjtse össze és mondja el, hogy hitelfelvevőként milyen feltételeket vállalnának el.

Célszerű arra törekednünk, hogy a tanulók értsék meg azt, a hitelszerződés két fél megállapodása, melynek feltételeivel a hitelígénylőnek is tisztában kell lenni.

11.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvben táblázat foglalja össze a hitel kockázatait és azok csökkentésének módjait mind a hitelfelvevő, mind pedig a bank szemszögéből.

11.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. **Juli most 14 éves, Tomi pedig 10. Gondold végig, milyen változások következhetnek be Molnárék életében, amelyek a hitel visszafizetését befolyásolhatják! Kedvező és kedvezőtlen változásokra is gondold!**

A felsorolás egyéni megítélés kérdése, reális válaszokat várjunk el. (továbbtanulás, kollégium, házasság, betegség, stb.)

A váratlan bevételeket is engedjük felsorolni a diákoknak (pl. nyernek a lottón), de hívjuk fel a figyelmet arra, hogy ezekre nem lehet alapozni a hitel-visszafizetést, a váratlan kiadásokra (pl. munkanélküliség, betegség, káresetek) viszont fel kell készülni.

2. Foglaj te is állást a vitában! Kinek van igaza? Indokold véleményedet!

A választás egyéni megítélés kérdése, de reális válaszokat várjunk el indoklással.

3. Gondold végig, milyen kockázatot vállalnak a bankok, amikor pénzt adnak kölcsön!

A tananyag jelenlegi fázisában a bank kockázataként a nem-, vagy késve fizetés megemlítését várjuk el. Egyéb kockázatokat pl. az árfolyamkockázatot a korosztály önállóan még várhatóan nem tudja megfogalmazni, és ne is követeljük meg.

11.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Kiválasztás a táblázatból (2 db)	E	4	<p>Megoldás: A táblázatban megadott banki ajánlatok vizsgálata után ki kell választani a legalacsonyabb havi törlesztő részletet és a legalacsonyabb összes visszafizetendő összeget. Mindkét esetben ez a Negyedik Bank ajánlata. (Tanári magyarázatban rá lehet arra mutatni, hogy miért ugyanannál a banknál a legalacsonyabb a visszafizetendő összeg, ahol legalacsonyabb a törlesztő részlet).</p> <p>Negyedik Bank: törlesztő részlet havonta: 29 469 Ft Negyedik Bank: Visszafizetendő összeg összesen: 3 597 580 Ft</p> <p>Minden jó választás 2 pont</p>
b)	Döntés + önálló fogalmazás	K	8	<p>Megoldás: A válaszhoz a többi hitelfeltételt is mérlegelni kell a diákoknak, és rá kell jönni, hogy a negyedik Bank feltétele az, hogy a hitelt felvevő rendelkezzen a lakás árának legalább 45 %-ával. Ezt a hitelfelvevő anyagi helyzetének függvényében mérlegelni kell. Tehát nem biztos, hogy az a legkedvezőbb ajánlat, amelynél a legkisebb a visszafizetendő összeg.</p>
c)	Kiválasztás a táblázatból	K	8	<p>Megoldás: A banki ajánlatokat végig kell újra olvasni, és megkeresni a kedvezményeket. Az Első Bankot (az induló banki díjak és a közjegyzői díj 0 Ft, a bank pedig visszaadja az első havi törlesztő részletet) és az Ötödik Bankot (A bank kamatkedvezményt ad annak az ügyfélnek, aki otthonbiztosítást is köt a hitel felvételekor) kell csillaggal megjelölni. Utóbbinál célszerű megbeszélni, hogy a kedvezmény feltételhez kötött.</p>
d)	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	N	15	<p>Megoldás: A válasz csak indoklással együtt fogadható el.</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				A Második Bank hitelét tekinthetjük a legkockázatosabbnak, mert a kamat és ezzel a visszafizetendő összeg háromhavonta változhat, ez pedig komoly kockázatot jelent az ügyfél számára, mert kiszámíthatatlan, hogy mennyit kell fizetnie.
e)	Ismétlőkérdés tankönyv alapján	K	8	Megoldás: A tankönyv 33.-34. oldalán lévő elméleti anyagot kell a tanulóknak átismételni. Fel kell sorolniuk néhány hitelfeltételt, amely a táblázatban nem szerepel. Pl. kér-e a bank biztosítékot, milyen következményei vannak a nemfizetésnek.
Házi feladat				
	Számolás	K	16	Megoldás: <ul style="list-style-type: none"> Ha a család jövedelme 380 000 Ft, ez kevesebb, mint 400 000 Ft. A hitel törlesztő részlete ekkor nem lehet több, a jövedelmük 50 %-ánál. A hiteltörlesztés maximuma: $380\,000 \cdot 0,5 = 190\,000$ Ft Ha a család jövedelme 420 000 Ft, ez több mint 400 000 Ft. A hitel törlesztő részlete ebben ekkor nem lehet több a jövedelmük 60 %-ánál. A hiteltörlesztés maximuma $420\,000 \cdot 0,6 = 252\,000$ Ft Megoldásonként 8 pont
Extra feladat				
	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	N	15	Megoldás: A tanuló önállóan alkosson véleményt az „Aki jelzáloghitelt vesz fel házépítésre, és később nem tudja a hitelt törleszteni, az elveszítheti a házát” mondatról. Elvárható, hogy leírja a jelzálog lényegét, és azt, hogy ez az állítás így, lényegét tekintve igaz.
Összesen			74	

11.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Hitelfelvétellel kapcsolatos tudnivalók:

<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/hitel-lizing> (Letöltve: 2017. február 20.)

<https://www.bankracio.hu/cikkek/97-hitelfelvetel-elotti-fontos-tudnivalok> (Letöltve: 2017. február 20.)

Zálogjoggal kapcsolatos elméleti ismeret:

<http://mek.oszk.hu/01400/01411/01411.htm> (Letöltve: 2017. február 20.)

12. lecke: A nemfizetéshez vezető okok és azok következményei. Mit jelent az adósságkezelés?

12.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR),
- nemfizetés, eladósodás,
- a rendezetlen banki tartozás következményei,
- adósságkezelés,
- átütemezés, hitelkiváltás

Az előző leckék tartalmára építve gondolja tovább ez a tananyag rész a rendezetlen banki tartozás következményeit. Összegyűjti a nemfizetéshez vezető lehetséges okokat. Levezeti, a hátralék keletkezésének, és az ügyfél eladósodásának folyamatát, majd áthidaló megoldásokat mutat be.

Egyszerű számítási feladatot tartalmaz a munkafüzet, elemzésként területdiagramot kell értelmezni.

12.2. A lecke szerepe

A hitelek visszafizetésekor adódhatnak olyan helyzetek, amikor az adós nem képes a szerződésnek megfelelően törleszteni. A lecke célja, hogy rávezesse a tanulókat a megoldások megtalálására. Legyen az új bevételi források keresése, a háztartás pénzkezelésének szigorítása, a kiadások lefaragása, a családi vagyon felhasználása, vagy a hitelező bankkal a közös megoldást keresése.

12.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A csoportok négy főből álljanak. A csoportalkotáshoz szín vagy betűkártyát használhatunk. Az első kérdés második feladatának megoldásához alkalmazhatjuk a Kupaktanács vagy Szóforgó módszert. A csoportok egy része gyűjtse a hitelfelvétel kockázatait, a másik része pedig a hiteltörlesztés elmaradásához vezető tényezőket. Írják fel az ötleteiket egy-egy post-itre, majd az ellenőrzéskor ezeket fel lehet ragasztani a táblára, így mindenki fogja látni a megoldásokat. Vagy alkalmazhatjuk a Kooperatív plakát módszert. A csoportok készítsenek egy-egy plakátot / gondolattérképet, amelyen megjelenítik a kockázatokat és a törlesztés elmaradásához vezető tényezőket.

A második kérdés feladatának megoldását a csoportok kikereshetik közösen egy-egy tableten vagy a mobiljukon. A linkeket írjuk fel egy-egy lapra és a csoportok húzzák ki, hogy melyik internetes kalkulátorral kell megkeresniük a megoldást. Majd osztályszinten egyeztessük az eredményeket.

12.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi grafikon megbeszélésekor hangsúlyozzuk ki, hogy bár a lakosság megtakarításai lényegesen meghaladják a felhalmozott adósságot, vannak nagyon eladósodott családok. Hívjuk fel a tanuló figyelmét, hogy a grafikon egy országra jellemző adatokat jelenít meg, nem az egyes elszigetelt eseteket.

Érdeemes azt is hangsúlyozni, hogy amíg a megtakarítások az elmúlt négy évben 33%-kal nőttek, az adósság, igaz csökkenő tendenciát mutat, de csak az előbbi érték felével, 17%-kal csökkent.

12.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Mit gondolsz, mi történik abban az esetben, ha anyu elveszti az állását, és egy idő után nem tudják fizetni a hitel részleteit a banknak?

Szubjektívek lesznek a válaszok, de maradjuk az életszerű megoldások mellett. Több mint valószínű, hogy nem fogja tudni fizetni a család a hitel törlesztőrészleteit, és amennyiben nem tesznek lépéseket a helyzet megoldása érdekében akár az otthonukat is elveszíthetik.

2. Gyűjtsd össze, hogy egy hitelfelvétel milyen kockázatokkal jár, milyen tényezők vezethetnek a hiteltörlesztés elmaradásához!

A tanulók a saját gondolataikat fogalmazzák meg. A hiteltörlesztés elmaradásához olyan ötletek fogalmazódhatnak meg, mint munkahely elvesztése, tartós betegség, baleset, válás, halálos eset, a külső környezet kedvezőtlen változásai, stb.

3. Szerinted mennyivel csökkenhet a havi 30 000 forintos törlesztés, ha a hitelt kétszer anynyi idő alatt kell visszafizetni?

A válaszok szubjektív elemeket, véleményeket fognak hordozni, ragaszkodjunk a reális, életszerű válaszokhoz. Valószínűsíthető, hogy a tanulók többsége a felére fogja csökkenteni a törlesztőrészletet.

4. Keresd a neten egy hitelkalkulátort, és nézd meg hogy a kétféle futamidő esetén mekkora a törlesztőrészlet! Mekkora a különbség a te becslésed, és a hitelkalkulátor által mutatott összeg között?

Az eredmény a neten talált kalkulátor függvénye. Olyan honlapokat nézhetnek meg a tanulók, mint:

- <https://www.bankracio.hu/hitelkalkulator> (Letöltve: 2017.február.14.)
- <https://apps.mnb.hu/hitkalk/> (Letöltve: 2017.február.14.)

Arra kellene felhívni a tanulók figyelmét, hogy a futamidő megkétszerezésével nem fog felére csökkenni a törlesztőrészlet.

12.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Számítás egyszerű	K	12	<p>Minden helyes megoldás 4 pontot ér.</p> <p>Megoldás: Három hónap törlesztőrészlete= $3 \cdot 30\,000 \text{ Ft} = 90\,000 \text{ Ft}$ A megtakarításból a törlesztésre felhasználható összeg = $171\,000 / 3 = 57\,000 \text{ Ft}$ Molnáréknak még meg kell takarítani = $90\,000 - 57\,000 = 33\,000 \text{ Ft}$-ot, hogy fizetni tudják a következő három hónapban a hitelük törlesztőrészletét. Ez azt jelenti, hogy havonta 11 000 forint megtakarítás szükséges.</p>
b)	Önálló fogalmazás hosszabb	K	20	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes a költséghatékonyt, a kiadások lefaragását, a feladatok átvállalását. Például: reggel tízórait készíthetnek otthon, hogy ne kelljen az iskolai büfében venni, vagy autóbussz helyett biciklivel menni iskolába, vagy lemondani a hétfői mozizásról, vagy segíteni anyunak a házimunkák elvégzésében, hogy tudjon többletmunkát vállalni, stb.</p>
c)	Válaszadás tan-könyv segítségével	E	8	<p>Minden helyes megoldás 2 pontot ér.</p> <p>Megoldás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A Központi Hitelinformációs Rendszer nyilvántartja azoknak az adatait, akik hitelt vettek fel, így derül ki, hogy ki a jó adós, és kinek volt már a visszafizetéssel problémája. – Ha az adósnak hátraléka keletkezik, és nem rendezi tartozását súlyos következményekkel járhat, például elvesztheti az otthonát.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal															
				<ul style="list-style-type: none"> – Ha a háztartás nem tud fizetni, plusz forrásokhoz juthat, amennyiben új erőforrásokat mozgósít, többletmunkát vállal, eladja vagy bérbe adja egy vagyontárgyát. – Az átütemezés azt jelenti, hogy a kamatláb változatlansága mellett a futamidő hossza megnő, és így csökken a törlesztőrészlet. <p>Javaslat: Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>															
Házi feladat																			
	Táblázat kitöltése a diák által gyűjtött adatokkal			<p>Minden helyes megoldás 2 pontot ér.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Adósságkezelés</th> <th>Előny</th> <th>Hátrány</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A hitel átütemezése úgy, hogy a futamidő kétszeresére nőjön.</td> <td>Kisebb lesz a törlesztő-részlet.</td> <td>Hosszabb ideig köteleződünk el.</td> </tr> <tr> <td>Munkahelyen szombati műszak vállalása.</td> <td>Nő a család jövedelme.</td> <td>Kevesebb szabadidővel rendelkezünk.</td> </tr> <tr> <td>A család garázsának bérbeadása.</td> <td>Többletbevételt jelent.</td> <td>A család autója a szabadba kerül, amitől károsodhat.</td> </tr> <tr> <td>A jelenlegi hitel lecserélése egy másik hitelre.</td> <td>A kedvezőbb feltételek kisebb törlesztőrészletet eredményezhetnek.</td> <td>Lehetnek olyan feltételek az új hitel esetében, amelyek hátrányosabb helyzetbe hoznak.</td> </tr> </tbody> </table>	Adósságkezelés	Előny	Hátrány	A hitel átütemezése úgy, hogy a futamidő kétszeresére nőjön.	Kisebb lesz a törlesztő-részlet.	Hosszabb ideig köteleződünk el.	Munkahelyen szombati műszak vállalása.	Nő a család jövedelme.	Kevesebb szabadidővel rendelkezünk.	A család garázsának bérbeadása.	Többletbevételt jelent.	A család autója a szabadba kerül, amitől károsodhat.	A jelenlegi hitel lecserélése egy másik hitelre.	A kedvezőbb feltételek kisebb törlesztőrészletet eredményezhetnek.	Lehetnek olyan feltételek az új hitel esetében, amelyek hátrányosabb helyzetbe hoznak.
Adósságkezelés	Előny	Hátrány																	
A hitel átütemezése úgy, hogy a futamidő kétszeresére nőjön.	Kisebb lesz a törlesztő-részlet.	Hosszabb ideig köteleződünk el.																	
Munkahelyen szombati műszak vállalása.	Nő a család jövedelme.	Kevesebb szabadidővel rendelkezünk.																	
A család garázsának bérbeadása.	Többletbevételt jelent.	A család autója a szabadba kerül, amitől károsodhat.																	
A jelenlegi hitel lecserélése egy másik hitelre.	A kedvezőbb feltételek kisebb törlesztőrészletet eredményezhetnek.	Lehetnek olyan feltételek az új hitel esetében, amelyek hátrányosabb helyzetbe hoznak.																	
		N	28																

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal		
				Hitel kiváltása a barátoktól kapott kölcsönnel.	Lehet jobb feltételekkel adják a kölcsönt, mint a hitelt a bank.	Elköteleződünk a barátok felé.
				A család nyaralójának eladása.	Többletjövedelmet jelent a család részére.	Nem lesz ahová nyaralni menjen a család.
				Az elhagyható kiadások lefaragása, szigorúbb pénzkezelés a családban.	Csökkennek a család kiadásai, így több pénzt tud megtakarítani, hogy tudja fizetni a törlesztőrészeket.	Kedvenc szórakozásáról, vagy ételéről kell lemondani a családtagnak.
Extra feladat						
	Prezentáció készítése	N	45	<p>Megoldás: A tanuló készítsen számítógépen prezentációt „Hogyan lehet az adósságot elkerülni?” címmel, amely min. 5 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló mondatot minden diáról. Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen plakátot, rajzoljon vagy ragasszon képeket egy A0-as kartonra vagy csomagolópapírra, amelyet a táblára rögzíthet előadás közben.</p>		
Összesen			113			

5. témakör: Gazdasági kockázatok a családban

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
A családi életre nevelés Felelősségvállalás másokért, önkéntesség	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom Életvitel és gyakorlat

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	A családi költségvetés
Erkölcstan	Egyén és közösség. Társadalmi igazságosság.

13. lecke: Betegség, munkanélküliség, káresemények

13.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- baleset,
- munkaképesség változása,
- munkanélküliség,
- egészségbiztosítás,
- nyugdíjbiztosítás,
- betegszabadság,
- táppénz,
- biztosítás.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

13.2. A lecke szerepe

A lecke azokkal a gazdasági kockázatokkal foglalkozik, amelyek váratlanul nehezítik meg egy háztartás helyzetét. A tanulók számára könnyen belátható, mert életük során már találkoztak a betegség, baleset, haláleset, betörés, vihar által okozott gazdasági vészhelyzetekkel. Fontosnak tartjuk, hogy hangsúlyt kapjon a vészhelyzetekre való felkészülés szükségessége, a tartalékok képzésének fontossága. Elő lehet készíteni a következő leckét is, amely az öngondoskodásról és a társadalmi szolidaritásról szól.

13.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után gyűjtsék össze a tanulók (önállóan, páros vagy csoportmunkában) azokat az eseményeket, amelyek gazdasági nehézséget okozhatnak a család életében. Ezeket a helyzeteket célszerű azzal együtt csoportosítani és megbeszélni, hogy azonnal rákérdezzünk arra is, milyen lehetőség van (vagy lett volna) a helyzet kezelésére.

13.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A leckében a biztosítások csoportosítását bemutató ábra szerepel. Az ábrában felsorolt biztosítási módozatokra mondassunk konkrét példákat a tanulókkal.

13.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Nézz utána, hogy milyen juttatásra számíthat Varga apu!

Apu táppénzt kap. Ettől részletesebb választ (betegszabadság, baleseti táppénz, stb.) ne várjunk el a diákoktól. Ha a biztosító által fizetett kártérítést is megemlítik a diákok, fogadjuk el, a későbbiekben elég tisztázni ennek sajátosságát.

2. Gondolj vissza arra, amit a háztartás erőforrásairól tudsz, majd gyűjtsd össze, milyen erőforrásokat vettek sorra a lányok a gondolkodás során!

A háztartás erőforrásai a munkavégző képesség, az idő, a vagyon és a jövedelem. Az ötletek az első három erőforrást érintik. (A régi játékok a vagyon részei).

13.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Keresés a táblázatban	E	4	Megoldás: A táblázatban meg kell keresnie a tanulónak a Bronz fokozatú biztosítási oszlopot, azon belül pedig a Baleseti csonttörés sort. Ebből látható, hogy Varga apu a baleset után 100 000 Forintot kap.
b)	Számolás	K	12	Megoldás: A táppénz összege = $240\,000 \cdot 0,9 = 216\,000$ Ft A biztosító által fizetett összeg = 100 000 Ft Együttes összeg = $216\,000 + 100\,000 = 316\,000$ Ft Összességében tehát nem éri anyagi veszteség a Varga családot. Célszerű felhívni a figyelmet arra, hogy a biztosító nemcsak a kieső jövedelem pótlására törekszik, hanem az egyéb költségek (pl. gyógyszerek, kötszerek) és az átélt fájdalom ellentételezésére is.
c)	Önálló fogalmazás 2-3 mondat	K	10	Megoldás: A tanuló önálló véleményalkotása. Szerepeljen a válaszában, hogy még az éves 57 000 Ft díj figyelembevételével sem éri veszteség a családot. A válasz fontos része kell, hogy legyen, hogy a lakásbiztosítás a lakásra és valamennyi családtagra is vonatkozik.
Házi feladat				
	Környezet felmérés	E	10	Megoldás: A tanuló önálló munkája. Nem várható el, hogy a biztosítás pontos nevét tudja a diák, elég, ha leírja, hogy milyen típusú (pl. lakásbiztosítás, gépjármű felelősségbiztosítás) biztosításról van szó.
Extra feladat				
	Kutatómunka + fogalmazás	N	15	Megoldás:

Feladat száma	Típusa	Nehéz- ségi szint	Adható pont- szám	Megoldás részpontszámokkal
				Külföldi utazáshoz kapcsolódó biztosítások a balesetbiztosítás, a poggyászbiztosítás, a betegségre kötött biztosítás, ha gépjárművel utazik valaki, akkor a gépjárműre kötött biztosítás. A nemzetközi biztosításoknak különféle típusai vannak, attól függően, hogy hová és milyen céllal utazik valaki. Értékeléskor célszerű hangsúlyozni, hogy a külföldi orvosi, kórházi ellátás kockázatára is fel kell készülni.
Összesen			51	

13.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A lakossági egészségügyi ellátás formái és feltételei:

http://www.neak.gov.hu/felso_menu/lakossagnak/ellatas_magyarorszagon (Letöltve: 2017. február 21.)

Biztosítási ismeretek:

<http://fk.sze.hu/downloadmanager/download/nohtml/1/id/43/> (Letöltve: 2017. február 21.)

14. lecke: Öngondoskodás, társadalmi szolidaritás

14.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- öngondoskodás, tartalék,
- adományok,
- társadalmi szolidaritás,
- önkéntesség,
- civil szervezetek

A lecke összeköti az egyes élethelyzeteket, családi állapotokat, illetve a háztartás közép és hosszú távú céljait a releváns öngondoskodási formával.

Számítási feladatokat a lecke nem tartalmaz, a munkafüzetben elemzésként vonaldiagramot kell értelmezni.

14.2. A lecke szerepe

Napjainkban Magyarországon a népesség előregedésével az öngondoskodásnak kiemelt szerep jut. A háztartások többsége tartalékolással próbálja elkerülni vagy enyhíteni azokat a helyzeteket, amelyek erőteljesen megváltoztatnák addigi életmódjukat. A lecke célja, hogy a tanuló megismerje egyrészt az öngondoskodás, másrészt a rászorulóknak megsegítésének módjait. Értse, hogy az állami támogatás mellett nagy jelentősége van a civil szervezeteknek, illetve az önkéntesen, saját elhatározásból, fizetség nélkül végzett munkáknak.

14.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A tanulók az első kérdés feladatait a Három lépcsős interjú módszerrel dolgozhatják fel. Hívjuk fel a csoportok figyelmét, hogy ne csak az eseményeket mesélik társaiknak, hanem esemény anyagi következményeit is sorolják fel.

Amennyiben úgy ítéljük meg, hogy az osztály tájékozottsága és képességei lehetővé teszik a tankönyvi táblázat feldolgozásához használhatjuk a Szakértői mozaik módszert.

A munkafüzet 1. feladatának b) és c) pontja differenciálásra ad lehetőséget. A b) feladatot azok oldják meg, akiknek vannak a családjuk öngondoskodási formáiról információik. A c) feladatrészt pedig a többiek. A leírt válaszok később összehasonlíthatók és megbeszélhetők.

14.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A munkafüzet házfeladatának grafikonját megoldás előtt, még az óra végén beszéljük meg. Mutassunk rá, hogy mit ábrázolnak a tengelyek, mi az összefüggés a két tengely között, illetve a jelmagyarázat alapján hogyan kell beazonosítani az egyes vonalakat.

14.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Gyűjtsd össze, hogy milyen váratlan események fordulhatnak elő a saját környezetekben!

A tanulók a saját tapasztalataikat fogalmazzák meg. A családban előforduló váratlan események között olyan ötletek fogalmazódhatnak meg, mint házasságkötés, új gyermek születése, munkahely elvesztése, tartós betegség, baleset, válás, haláleset, stb.

2. Milyen anyagi következményei lehetnek ezeknek az eseményeknek?

Általában megnöveli a háztartás kiadásait, vagy csökkenti a bevételeit.

3. Honnan származik, és mit jelent a hősök jelmondata?

Eredetileg latin közmondás, Svájc mottója. Alexandre Dumas „A három testőr” című regényéből ismerik legtöbben. Az összetartásra és egymás megsegítésére utal.

4. Gyűjtsd össze, hogy miként tud segíteni egy családnak a közösség, amelyben élnek!

A válasz egyéni megítélés és neveltetés kérdése, reális válaszokat várjunk el. Célszerű a megbeszélés során a pénzbeli és természetbeni segítségeket egyaránt összegyűjteni a tanulókkal. Felsorolhatnak adományokat pénzben és különböző tárgyak, ruhák, élelmiszer formájában. Érdeemes megemlíteni a közvetlenül nyújtott segítséget, mint például a gyermekek iskolába kísérését, betegek gondozását, vagy akár a kalákában végzett házépítést is.

14.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																
1. feladat																				
a)	Táblázat kitöltése megadott adatokkal	N	32	<p>Minden helyes megoldás 4 pontot ér.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1"> <tr> <td>Jó lenne, ha Rozi főiskolai tanulmányait fizetni tudnánk belőle.</td> <td>C / A</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne, ha megtámogatnák az iskolakezdeéseket, mert nagyon sok a kiadás.</td> <td>E / C</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne pótolni vele a család bevételeit, ha megszűnne a munkahelyünk.</td> <td>C / E</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne, ha a lakás felújítását fizetni tudnánk belőle.</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne, ha majd születik egy kisbaba a családban, gyűjteni tudnánk számára.</td> <td>A</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne, ha majd anya kapna egy nagyobb összeget, amikor nyugdíjba megy.</td> <td>D</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne, ha kevesebbe kerülnének apa és a család gyógyszerei.</td> <td>F / E</td> </tr> <tr> <td>Jó lenne, ha 5 év múlva hozzá tudnánk nyúlni a tartalékainkhoz veszteség nélkül.</td> <td>C</td> </tr> </table> <p>Javaslat: Egy-egy öngondoskodási forma több élethelyzet megoldására is alkalmas. Buzdítsuk a tanulókat, hogy szóban indokolják meg a választásukat.</p>	Jó lenne, ha Rozi főiskolai tanulmányait fizetni tudnánk belőle.	C / A	Jó lenne, ha megtámogatnák az iskolakezdeéseket, mert nagyon sok a kiadás.	E / C	Jó lenne pótolni vele a család bevételeit, ha megszűnne a munkahelyünk.	C / E	Jó lenne, ha a lakás felújítását fizetni tudnánk belőle.	B	Jó lenne, ha majd születik egy kisbaba a családban, gyűjteni tudnánk számára.	A	Jó lenne, ha majd anya kapna egy nagyobb összeget, amikor nyugdíjba megy.	D	Jó lenne, ha kevesebbe kerülnének apa és a család gyógyszerei.	F / E	Jó lenne, ha 5 év múlva hozzá tudnánk nyúlni a tartalékainkhoz veszteség nélkül.	C
Jó lenne, ha Rozi főiskolai tanulmányait fizetni tudnánk belőle.	C / A																			
Jó lenne, ha megtámogatnák az iskolakezdeéseket, mert nagyon sok a kiadás.	E / C																			
Jó lenne pótolni vele a család bevételeit, ha megszűnne a munkahelyünk.	C / E																			
Jó lenne, ha a lakás felújítását fizetni tudnánk belőle.	B																			
Jó lenne, ha majd születik egy kisbaba a családban, gyűjteni tudnánk számára.	A																			
Jó lenne, ha majd anya kapna egy nagyobb összeget, amikor nyugdíjba megy.	D																			
Jó lenne, ha kevesebbe kerülnének apa és a család gyógyszerei.	F / E																			
Jó lenne, ha 5 év múlva hozzá tudnánk nyúlni a tartalékainkhoz veszteség nélkül.	C																			
b)	Felsorolás önállóan	K	10	A tanulók önállóan sorolják fel a családjukban megtapasztalt öngondoskodási, tartalékolási formákat.																

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal						
				Ha nem tudják helyben megoldani, mivel nem ismerik a szülők takarékosági módjait, lehet kérni, hogy otthon kérdezzenek rá és írják össze. Nem csak a szülőket, hanem a nagyszülőket is lehet, így vissza lehet keresni akár több generációra is. Amennyiben a családjából semmilyen megtakarítási vagy öngondoskodási formát nem tud felsorolni a tanuló, felmérheti a szűkebb környezetét. Azt lenne jó feltérképezni, hogy eddigi élete során milyen formákkal találkozott.						
c)	Önálló fogalmazás hosszabb	K	20	A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve. Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes az adott célhoz a legjobban illeszkedő időtávú öngondoskodási formát érdemes választani. Hangsúlyozni kell az állami támogatás formáit is.						
Házi feladat										
	Grafikon elemzése igaz-hamis	K	24	<p>Minden helyes megoldás 4 pontot ér.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>Állítás</td> <td>Igaz - Ha- mis</td> </tr> <tr> <td>A 14–17 éves korosztály több mint 50%-a segít önként a rászorulókon.</td> <td>I</td> </tr> <tr> <td>Minden korosztály esetében megállapítható, hogy inkább tárgyakat adományoznak, mint pénzt.</td> <td>H</td> </tr> </tbody> </table>	Állítás	Igaz - Ha- mis	A 14–17 éves korosztály több mint 50%-a segít önként a rászorulókon.	I	Minden korosztály esetében megállapítható, hogy inkább tárgyakat adományoznak, mint pénzt.	H
Állítás	Igaz - Ha- mis									
A 14–17 éves korosztály több mint 50%-a segít önként a rászorulókon.	I									
Minden korosztály esetében megállapítható, hogy inkább tárgyakat adományoznak, mint pénzt.	H									

Feladat száma	Típusa	Nehéz-ségi szint	Adható pont-szám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Ugyanakkora arányban segítenek személyesen és ajándékoznak tárgyakat a 18-20 éves korosztály tagjai. H</p> <p>A 31-50 éves korosztály tagjai a legaktívabbak, ha önkéntességről van szó. I</p> <p>A hatvan év felettiak sokkal nagyobb arányban nyújtanak önként segítséget, mint adnak adományokat. H</p> <p>A 21-30 évesek közel 65%-a szokott pénzt adományozni. I</p> <p>Javaslat: Ellenőrzéskor szóban javítassuk ki a hamis állításokat, és beszéljük meg a grafikon által bemutatott tényeket a tanulókkal.</p>
Extra fel- adat				
	Prezentáció készítése	K	30	<p>Megoldás: A tanuló készítsen számítógépen prezentációt „Önkéntesség nálunk” címmel, amely min. 5 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló mondatot minden diáról. Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen plakátot, rajzoljon vagy ragasszon képeket egy A0-as kartonra vagy csomagolópapírra, amelyet a táblára rögzíthet előadás közben.</p>
Összesen			116	

14.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Az önkéntességben rejlő lehetőségekről és a Nemzeti Önkéntes Stratégiáról, lehet olvasni a következő linkeken:

<http://onkentes.gov.hu/informaciok/nemzeti-onkentes-strategia/> (Letöltve: 2017.február.14.)

http://onkentes.gov.hu/wp-content/uploads/2015/06/N%C3%96S_hu.pdf (Letöltve: 2017.február.14.)

Az öngondoskodás témakörének feldolgozásakor megbeszélhetjük a diákokkal, hogy mit jelent az a régi népi bölcsességünk, hogy „Segíts magadon, az Isten is megsegít!”

6. témakör: Egy tizenéves pénztárcája

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
Gazdasági és pénzügyi nevelés	Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia	Életvitel és gyakorlat

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	Pénzkezelés
Életvitel és gyakorlat	A családi gazdálkodás, takarékoság.

15. lecke: Egy diák lehetséges bevételei

15.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- diákmunka,
- zsebpénz.

A leckében a tanulókhöz talán a legközelebb eső témát, a zsebpénz kérdését kezdjük körbejárni.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

15.2. A lecke szerepe

A lecke a tanulók bevételei lehetőségeiről szól. A történet, az elméleti ismeretek célja egyaránt az, hogy a tanulók gondolják végig milyen módon juthatnak saját munkájukkal bevételhez. Ez készíti elő a következő leckét, amelyben a lehetséges kiadások szerepelnek.

Fontosnak tartjuk, hogy hangsúlyt kapjon a tudatosság, amely már ebben az életkorban is a pénzgazdálkodás legfontosabb eleme.

15.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma nagyon közel áll a diákokhoz, ezért javasoljuk, hogy a tanulók mondassák el véleményüket. Minden észrevételt hallgassunk meg, az első történetrész után pedig

kérjük ki a tanulók véleményét arról, hogyan lehetne a történet szereplőjének magatartásán változtatni. kezdeményezzünk vitát ebben a kérdésben.

Kijelölhetjük, hogy ki képviselje a történet egyes szereplőit, és kérjük meg őket, hogy érveljenek álláspontjuk mellett. A megvitatott kérdések közé beemelhetjük a munkafüzet ide tartozó feladatait is.

15.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A leckében egy zsebpénztervező füzet egyik oldala szerepel. Ezt beszéljük meg a tanulókkal, érveljünk amellett, hogy a tanulók maguk is kezdjenek bele egy ilyen füzet, vagy egyéb formájú nyilvántartás vezetésébe.

15.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Véleményed szerint miért fontos, hogy tisztában legyünk a pénz értékével?

A válasz egyéni megítélés és neveltetés kérdése, reális válaszokat várjunk el. Célszerű a megbeszélést a szűkösség kérdésköre felé irányítani.

2. Véleményed szerint mitől függ az, hogy kap-e egy gyerek zsebpénzt vagy sem? Tájékozódj arról, hogy a környezetekben mi a szokás!

A válasz egyéni tapasztalat kérdése.

3. Kinek a véleményével értesz egyet? Válaszod indokold!

A válasz egyéni megítélés és neveltetés kérdése, reális válaszokat és indoklást várjunk el.

4. Gyűjtsd össze, hogy egy diáknak milyen rendszeres bevételei és kiadásai lehetnek egy hónapban!

A válasz az osztály összetételétől és tapasztalataitól is függ. Csoportosítsuk a bevételeket és a kiadásokat pl. rendszeresség szerint. Valószínűleg szóba kerül a zsebpénz, az ajándékok, az otthoni munkáért, esetleg tanulmányi eredményért kapott összegek, lehetnek ösztöndíjak, támogatások. Kiadások a tízórai, uzsonna vásárlása, belépőjegyek, mobilalkalmazások vásárlása, ajándékok, kisebb felszerelések vásárlása, esetleg nagyobb kiadások előzetes takarékoskodás után.

Ha van idő rá, célszerű megemlíteni, hogy lehetnek olyan kiadások, amelyekre nem kap pénzt a gyerek, mert a szülők közvetlenül kifizetik. pl. a mobiltelefon számlája, de valójában ezek is az ő kiadásai.

15.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																												
1. feladat																																
a)	Kutatómunka + táblázatkitöltés (6 elem)	E	12	<p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>A vágyott tárgyak</th> <th>Indoklás</th> <th>Ricsi szerinti termékár</th> <th>Valós termékár</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Egy új, márkás hátizsák</td> <td>A régiek elszakadt a cipzárja.</td> <td>4 500 Ft</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Egy új tolltartó</td> <td>A régi már elpiszkolódott.</td> <td>2 000 Ft</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Egy új, szuper tablet</td> <td>A régi még működik, de van már modernebb is.</td> <td>50 000 Ft</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Tantárgyanként 1 spirálfüzet</td> <td>Ez minden évben kell.</td> <td>500 Ft/darab</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Egy új divatos farmer</td> <td>A régit már kinőtte.</td> <td>4 000 Ft</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Tornaórára egy új, profi sportcipő</td> <td>Mindenkinek ilyen van.</td> <td>5 000 Ft</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Az éppen aktuális áraknak az interneten célszerű utánanézni. A tanulók értelmezzék, hogy számukra mit jelent a márkás hátizsák, a szuper tablet, a profi sportcipő, mert az árak a választástól függenek.</p>	A vágyott tárgyak	Indoklás	Ricsi szerinti termékár	Valós termékár	Egy új, márkás hátizsák	A régiek elszakadt a cipzárja.	4 500 Ft		Egy új tolltartó	A régi már elpiszkolódott.	2 000 Ft		Egy új, szuper tablet	A régi még működik, de van már modernebb is.	50 000 Ft		Tantárgyanként 1 spirálfüzet	Ez minden évben kell.	500 Ft/darab		Egy új divatos farmer	A régit már kinőtte.	4 000 Ft		Tornaórára egy új, profi sportcipő	Mindenkinek ilyen van.	5 000 Ft	
A vágyott tárgyak	Indoklás	Ricsi szerinti termékár	Valós termékár																													
Egy új, márkás hátizsák	A régiek elszakadt a cipzárja.	4 500 Ft																														
Egy új tolltartó	A régi már elpiszkolódott.	2 000 Ft																														
Egy új, szuper tablet	A régi még működik, de van már modernebb is.	50 000 Ft																														
Tantárgyanként 1 spirálfüzet	Ez minden évben kell.	500 Ft/darab																														
Egy új divatos farmer	A régit már kinőtte.	4 000 Ft																														
Tornaórára egy új, profi sportcipő	Mindenkinek ilyen van.	5 000 Ft																														

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
				Minden jó válasz 2 pont , akkor is, ha a tanuló mérlegelte, és megfelelőnek tartotta a Ricsi által írt árat.			
b)	Döntés + önálló fogalmazás (min. 3 mondat)	E	5	<p>Megoldás: A tanulók önállóan döntsenek. Valószínűleg nem találják feleslegesnek azt, amit tönkrement, kinőtt dolgok helyett vásárol Ricsi. Feleslegesnek gondolhatják pl. a tabletet. Értékelni célszerű azt a megoldást is, amikor magát a terméket nem találják ugyan feleslegesnek, de úgy gondolják, hogy egy egyszerűbb változat is megfelelő lenne. (pl. sportcipő). A válasz csak megfelelő indoklással fogadható el.</p>			
c)	Kutatómunka + számolás	K	10	<p>Megoldás: Az aktuális adatokat ki kell keresni az interneten. Pl. Ha a Ricsi által vágyott tárgyak összértéke kb. 110 000 Ft, a minimális óradíj összege 639 Ft, akkor $110\ 000/639 = 172$ órát kell dolgozni a tárgyak megvásárlásáért. A számítás eredménye függ attól, hogy a tanulók milyen árú termékeket választottak. A pontszám: 2-4-4 pont.</p>			
d)	Döntés + Kutatómunka	K	8	<p>Megoldás: A füzetek kivételével gyakorlatilag minden értékesíthető. A tanulók soroljanak fel olyan oldalakat, ahol használt termékeket lehet eladni. Az éppen aktuálisan működő oldalak megtalálhatók a http://aukcio.lap.hu/ tematikus keresőoldalon.</p>			
e)	Táblázatkitöltés (max. 5 elem)	K	16	<p>Megoldás: Az aktuális adatoknak az interneten célszerű utánanézni, mert az árak gyorsan változnak. Jó összefoglaló pl. a http://privatbankar.hu/migracio/csinaljon_penzt_szemetbol-231354 cikk.</p> <table border="1" data-bbox="1137 1300 2065 1394"> <tr> <td>A gyűjtőhelyen átadható tárgyak dolgok</td> <td>Kapott pénzesz-szeg</td> <td>Hol található gyűjtő-hely?</td> </tr> </table>	A gyűjtőhelyen átadható tárgyak dolgok	Kapott pénzesz-szeg	Hol található gyűjtő-hely?
A gyűjtőhelyen átadható tárgyak dolgok	Kapott pénzesz-szeg	Hol található gyűjtő-hely?					

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal		
				Például szörpös üveg	25 Ft/darab	A forgalmazó üzletben
				műanyag kupak	55-60 Ft/kg	Kijelölt helyeken pl. barkácsáruházaknál
				boros üveg	40 Ft/darab	A forgalmazó üzletben
				alumínium doboz	10 Ft/5 doboz	A forgalmazó üzletben
				kartondoboz	10-15 Ft/kg	átvevő helyek
Házi feladat						
a)	Környezet felmérés	K	8	Megoldás: Saját ötleteket fogalmazznak meg a tanulók. Az értékeléskor célszerű mérlegelni az ötlet megvalósíthatóságát.		
b)	Kutatómunka	K	8	Megoldás: Az interneten célszerű utánanézni a pályázati lehetőségeknek. pl. a www.palyzatfigyelo.hu oldalon.		
Extra feladat						
	Önálló fogalmazás, saját véleményről 4-5 mondatban	N	20	Megoldás: Célszerű a diákok véleményét, és annak indoklását végighallgatni, és vitára bocsátani. Az, hogy a jó jegyért egy diák pénzt kap, sok családban szokásos megoldás, ezt is célszerű figyelembe venni.		
Összesen			87			

15.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A zsebpénz mint taneszköz:

<http://www.penziranytu.hu/zsebpenz-mint-taneszkoz> (Letöltve: 2017. február 12.)

Zsebpénzzel kapcsolatos felmérés:

<https://sulibank.hu/szuloknek-a-nagy-zsebpenzkerdes> (Letöltve: 2017. február 12.)

Online zsebpénzszámolós játék:

<https://sulibank.hu/jatekok/szamosol/kerdes.html> (Letöltve: 2017. február 12.)

16. lecke: A bevételek felhasználása

16.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- kiadások,
- takarékoság, megtakarítás,
- vásárlásmánia

A leckében folytatódik a költségvetés oldalainak tárgyalása, ezúttal a kiadási oldallal. Folytatni kell annak az összefüggésnek a megalapozását, hogy a kiadások tartósan nem haladhatják meg a bevételeket.

A lecke kamatszámítási feladatokat tartalmaz, elemzéseként kördiagramot kell értelmezni.

16.2. A lecke szerepe

A diákok kiadásait is elsősorban a szükségleteik határozzák meg, azonban pénzügyi lehetőségeik igényeik kielégítésének korlátokat szabnak. A gyermekeknél is ugyanúgy, mint a felnőttek világában különböző magatartásformákkal találkozhatunk. A lecke célja, hogy rávilágítson és tudatosítsa a tanulóban, hogy rendelkezésre álló bevételekkel gazdálkodni kell, és tudatos döntéseket kell hozni.

16.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A leckét csoportmunkában dolgozzuk fel. Miután elolvassák a tanulók az első történetet csoportokban megbeszélik, megoldják a feladatokat, és igyekeznek közös álláspontot kialakítani. Az osztályszintű ellenőrzéshez alkalmazhatjuk Diákkvartett módszert. Így a tanár által irányított vita bontakozhat ki. Érdemes az időre figyelni, alkalmazhatunk homokórát vagy stoppert.

A második kérdés feladatainak megoldásához kiosztjuk a linkeket, a tanulók megoldásokat keresnek a mobiltelefonjukon vagy tableteken, majd közösen ellenőrzi az osztály az összegyűjtött információkat.

16.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi grafikont érdemes tanári segítséggel elemezni. Értelmezzük közösen az egyes cikketeket. Lehet kérni, hogy a tanulók is sorolják fel a megjelenített lehetőségek közül, hogy ők milyen célból takarékoskodnak. Lejegyezve az eredményeket, el lehet készíteni az osztály takarékosági céljainak tortadiagramját is. Megbeszélheti az osztály azt is, hogy mennyire köszönnek vissza, illetve mennyire térnek el az országos adatok a róluk készült diagramtól.

16.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Mi a véleményed Bit javaslatáról?

Szubjektív véleményekre számíthatunk. A tanulók a saját gondolataikat fogalmazzák meg. A válaszok egyéni megítélés és neveltetés kérdése.

2. Te milyen megoldással korlátoznád Ricsi pénzszerzését? Indokold javaslatodat!

A tanulók saját családjukból hozhatnak példákat. Igyekezzünk elkerülni a „csak a jó jegyért kapjon pénzt” típusú megoldásokat, hiszen pedagógiai szempontból nem igazán előremutatóak. Próbáljuk a tanulók gondolatait az előző leckében megismert zsebpénztervező füzet vagy alkalmazás felé terelni. Emlékeztessük őket a tervezés, ellenőrzés és értékelés fontosságára.

3. Számold ki, hogy mennyi pénzt gyűjthet össze Ricsi augusztusig!

Hónap	Félretett összeg
január	5 000 Ft
február	10 000 Ft
március	10 000 Ft
április	10 000 Ft
május	10 000 Ft
június	10 000 Ft
július	10 000 Ft
augusztus	10 000 Ft
összesen	75 000 Ft

4. Nézz utána az interneten, hogy mennyi kamatot fizetnek a bankok, ha Ricsi pénzét május végén 3 hónapra lekötve bankbetétben helyezik el!

Ricsi május végén 45 000 Ft-ot tud lekötni. A következő honlapokon lehet utánanézni a betéti kamatoknak:

<https://www.bankracio.hu/betetkalkulator> (Letöltve: 2017.február.16.)

<http://bankmonitor.hu/bankbetet/> (Letöltve: 2017.február.16.)

http://alk.mnb.hu/fogyasztoknak/bal_menu/betetilekerdezo (Letöltve: 2017.február.16.)

Az eredmények a 11 Ft – 124 Ft sávban mozognak.

16.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
1. feladat							
a)	Táblázat kitöltése a diák által gyűjtött adatokkal	K	28	Minden helyes válasz 1 pont.			
					Állítás	Előny	Hátrány
				Tízórai	Minden reggel anyukám készít nekem két szalámis zsemlet és rak gyümölcsöt is, amit meg eszek a suliban tízóira.	Egészséges és olcsó.	Mindig szalámis zsemlet enni unalmas.
					Anyukámtól pénzt kapok tízóira, és a suliban büféjében vásárolok valamit belőle.	Azt vásárolhatok, ami nekem tetszik.	Lehet, hogy másra költöm el a pénzem és éhes maradok.
				Sütemény a buliba	Nem szeretek sütni, így ha vinnem kell sütit a buliba megvásárolom a boltban.	Gyorsan letudom a feladatot.	Nem tudom, hogy mit tartalmaz. Az allergiásak megbetegedhetnek tőle.
					Inkább én készítem el a sütit amit viszek a buliba, mert akkor tudom, hogy finom.	Meg tanulok sütni, később hasznát vehetem a tudásomnak.	Sokat kell foglalkozni vele és lehet, hogy nem is sikerül jól.
Bevásárlólista	Mindig készítek listát mielőtt a boltba megyek vásárolni és ragaszkodom végig hozzá.	Csak azt veszem meg, ami a listán szerepel, így olcsóbban kijöhetek.	Ha elfelejtek valamit felírni azt nem fogom megvenni.				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
					Nem szoktam listát készíteni, a boltban úgyis eszembe jut majd, hogy mit kell venni.	Rugalmasan vásárolok. Nem kell otthon bajlódnom a listairással.	Olyanokat is megvásárolok, amit később megbánok.
				A termék ára	Nem nézem az árakat. Általában a legközelebbi boltban vásárolok mindent, mert nem szeretek sokat gyalogolni.	Gyorsan letudom a bevásárlást.	Lehet, hogy több száz forinttal többbe kerülnek a termékek, mint máshol.
					Meg szoktam nézni a termék árát több boltban és a legolcsóbbat vásárolok meg.	Tudom előre tervezni a kiadásaimat.	Nagyon időigényes.
				Ruhavásárlás	Szeretem a márkás ruhákat és csak olyant vásárolok.	Ha márkás, akkor csak jó minőségű kell legyen.	A márkás ruhák nagyon drágák. A márkát fizetjük meg.
					Jobban érdekel a ruha színe, anyaga vagy szabása, mint az, hogy márkás vagy sem.	Azon kívül, hogy jobban áll sokkal olcsóbb is.	Lehet hamarabb elszakad vagy kilyukad, mint egy jó minőségű márkás ruha.
				Csomagolás	Ha vásárolni megyek nem szoktam vinni táskát, hisz úgyis adnak ingyen a boltban.	Nem kell előre gondoskodnom, csak bemegyek a boltba és bevásárolok.	Sok hulladék keletkezik, amelyik nem vagy csak nehezen bomlik le.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
					A testvérem hozott nekem a nyaralásáról egy nagyon jó bevásárlószatyrot, azóta azzal járok vásárolni.	Többször tudom használni és jól néz ki. Lehet, hogy egyedi.	Ha otthon felejttem, nincs amibe tennem a megvásárolt árut.
				Hulladékgyűjtés	Mindig külön gyűjtöm a műanyagot, a papírt és az üvegeket.	Sokkal kevesebb háztartási hulladék keletkezik. A külön gyűjtött hulladék újrahasznosítható.	Oda kell figyelni, hogy mit hova kell dobni, és el kell vinni a távolabb levő gyűjtőbe.
					Nálunk nem szokás a szelektív gyűjtés, nem foglalkozunk ilyensmivel.	Nem kell figyelni és külön zsákokba csomagolni	Nagyon sok hulladék gyűl össze.
b)	Önálló fogalmazás hosszabb	K	20	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Például az egészséges ételek, vagy a helyi termelők által készített ruhák vásárlása, a tájékozódás a vásárlási döntés előtt, az elromlott műszaki cikkek megjavíttatása, stb. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes a tudatos vásárló 12 pontjára.</p>			
Házi feladat							

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																				
a)	Számítás egyszerű	K	12	<p>Minden jó válasz 4 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Bankban elhelyezett összeg</th> <th>1 havi kamat</th> <th>4 havi kamat</th> <th>Kamattal növelt összeg 4 hónap múlva</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>75 000 Ft</td> <td>$75000 * 0,15 / 100 = 112,5 \text{ Ft}$</td> <td>$112,5 * 4 = 450 \text{ Ft}$</td> <td>$75000 + 450 = 75 450 \text{ Ft}$</td> </tr> </tbody> </table>	Bankban elhelyezett összeg	1 havi kamat	4 havi kamat	Kamattal növelt összeg 4 hónap múlva	75 000 Ft	$75000 * 0,15 / 100 = 112,5 \text{ Ft}$	$112,5 * 4 = 450 \text{ Ft}$	$75000 + 450 = 75 450 \text{ Ft}$												
Bankban elhelyezett összeg	1 havi kamat	4 havi kamat	Kamattal növelt összeg 4 hónap múlva																					
75 000 Ft	$75000 * 0,15 / 100 = 112,5 \text{ Ft}$	$112,5 * 4 = 450 \text{ Ft}$	$75000 + 450 = 75 450 \text{ Ft}$																					
b)	Számítás nehéz	K	28	<p>Minden jó számítás 4 pont, a jól beírt hónap eleji érték 2 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Hónap</th> <th>Megtakarítás a hónap elején</th> <th>Havi kamat</th> <th>Megtakarítás a hónap végén</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>75 000 Ft</td> <td>$75 000 * 0,02 = 1 500 \text{ Ft}$</td> <td>$75 000 + 1 500 = 76 500 \text{ Ft}$</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>76 500 Ft</td> <td>$76500 * 0,02 = 1 530 \text{ Ft}$</td> <td>$76500 + 1530 = 78 030 \text{ Ft}$</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>78 030 Ft</td> <td>$78030 * 0,02 = 1 561 \text{ Ft}$</td> <td>$78030 + 1561 = 79 591 \text{ Ft}$</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>79 591 Ft</td> <td>$79591 * 0,02 = 1 592 \text{ Ft}$</td> <td>$79591 + 1592 = 81 183 \text{ Ft}$</td> </tr> </tbody> </table> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékeléskor hangsúlyozzuk az egyszerű és kamatos kamat közti különbséget.</p>	Hónap	Megtakarítás a hónap elején	Havi kamat	Megtakarítás a hónap végén	1.	75 000 Ft	$75 000 * 0,02 = 1 500 \text{ Ft}$	$75 000 + 1 500 = 76 500 \text{ Ft}$	2.	76 500 Ft	$76500 * 0,02 = 1 530 \text{ Ft}$	$76500 + 1530 = 78 030 \text{ Ft}$	3.	78 030 Ft	$78030 * 0,02 = 1 561 \text{ Ft}$	$78030 + 1561 = 79 591 \text{ Ft}$	4.	79 591 Ft	$79591 * 0,02 = 1 592 \text{ Ft}$	$79591 + 1592 = 81 183 \text{ Ft}$
Hónap	Megtakarítás a hónap elején	Havi kamat	Megtakarítás a hónap végén																					
1.	75 000 Ft	$75 000 * 0,02 = 1 500 \text{ Ft}$	$75 000 + 1 500 = 76 500 \text{ Ft}$																					
2.	76 500 Ft	$76500 * 0,02 = 1 530 \text{ Ft}$	$76500 + 1530 = 78 030 \text{ Ft}$																					
3.	78 030 Ft	$78030 * 0,02 = 1 561 \text{ Ft}$	$78030 + 1561 = 79 591 \text{ Ft}$																					
4.	79 591 Ft	$79591 * 0,02 = 1 592 \text{ Ft}$	$79591 + 1592 = 81 183 \text{ Ft}$																					
Extra feladat																								
	Prezentáció készítése	N	45	Megoldás:																				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>A tanuló készítsen számítógépen prezentációt vagy rövidfilmet „Az én reklámom” címmel, amely min. 5 diából vagy 1 percnyi mozgófilmből (saját mobiltelefonnal megoldható) áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló gondolatot minden diáról vagy a filmről.</p> <p>Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának vagy a filmkészítésnek az eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen fotómontázst vagy plakátot, rajzoljon vagy ragasszon képeket egy A0-as kartonra vagy csomagolópapírra, amelyet a táblára rögzíthet előadás közben.</p>
Összesen			133	

7. témakör: A nemzetgazdasági igények és lehetőségek

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
A családi életre nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Háztartás és családi gazdálkodás
Technika, életvitel és gyakorlat	Megélhetés

17. lecke: A szükségletek és a termelés kapcsolata. A szűkösség problémája

17.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- nemzetgazdaság,
- termelés,
- szükségletek,
- fogyasztás,
- újratermelés,
- szűkösség.

A leckében megkezdődik a makroökonómiai ismeretek átadása. A termelés, csere, fogyasztás körfolyamat szükségletek által indukált állandóságára, az újratermelés fogalmára célszerű kitérni.

A szűkösség és a gazdálkodás összefüggését is tudatosítani kell a tanulóknak.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

17.2. A lecke szerepe

A lecke a nemzetgazdasági szintű gazdálkodás témakörének bevezető, alapozó leckéje. Fontosnak tartjuk, hogy a gazdálkodás mikor és makroszintjének azonosságai mellett a különbséget is húzzuk alá. Igyekezünk tudatosítani a tanulókkal, hogy az újratermelés összefüggései makrogazdasági szintű összefüggések, melyeket a gazdasági szereplők döntéseinek összessége befolyásol.

17.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után igyekezzünk a tankönyv feladatai alapján a tanulókkal kimondatni, hogy a szűkösség miatt gazdálkodni kell. A tankönyv feladatait megoldhatják csoportmunkában a tanulók. A gyakorlati feladat megoldása után azonban javasoljuk, hogy mindezek nemzetgazdasági szintű megjelenítését tanári magyarázattal oldják meg. A mikroszintről makróra váltás a diákok számára nehéz feladat, a tanári magyarázatot hatékonyabbnak gondoljuk ebben az esetben, mint az önállóan vagy csoportmunkában megoldott feladatokat.

17.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A lecke fontos ábrája mutatja a termelés és a fogyasztás kapcsolatát, az újratermelés lényegét. Ezt példákkal együtt célszerű elmagyarázni a diákoknak. Az ábrának a közgazdaságtanban létezik összetettebb formája is, és az elemeit is lehet részletesebben tárgyalni, az érintett életkorú tanulók esetében ezt nem javasoljuk.

Az erőforrások felhasználását taglaló másik ábra a makroszinten való gondolkodást segíti. Ennek elemei is tárgyalhatók részletesebben, véleményünk szerint ebben a fázisban elég, ha a tanulók az ábrában megjelenített konkrét kérdéseket megértik, esetleg példákat tudnak rá mondani.

17.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Készíts egy listát arról, hogy te mit vinnél magaddal egy nemzetközi versenyre!

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és érveket várjunk el.

2. Gondold végig, hogy a listán szereplő dolgok közül mit tudsz te magad elkészíteni!

Célszerű ezt már a lista készítésekor összegyűjteni, vagy jelölni. Valószínűleg a szendvicskészítés, akkumulátorok feltöltése, csomagolás, térkép kinyomtatása stb. szerepel majd azon a listán, amelyen a tanulók által megoldható feladatok vannak.

3. Neked mi a kedvenced, amit szívesen magaddal vinnél egy ilyen utazásra?

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és érveket várjunk el.

4. Ha nem elegendő a pénz, melyik kérést hagynád figyelmen kívül? Indokold a döntésed!

A választás egyéni megítélés kérdése, ésszerű válaszokat és érveket várjunk el. Csak indoklással együtt fogadjuk el a válaszokat!

17.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																																								
1. feladat			39																																									
a)	Választás megadott információk alapján.	E	10	<p>A tanulók saját ötleteik alapján válasszák ki a felsorolás azon elemeit, amelyet vagy nem tartanak szükségesnek, vagy amiből a felsoroltnál kevesebbet is elegendőnek találhatnak a két napos útra.</p> <p>Veigyék figyelembe, hogy márciusban utaznak, mindössze két napra, és részt kell venniük egy nemzetközi versenyen, ahová valószínűleg ünneplő ruhában kell menniük. Valószínűleg felvetődik, hogy okostelefon mellé nem szükséges külön számológép, vagy fényképezőgép, ezt a választ is célszerű elfogadni. Természetesen fehérneműre, vagy váltás cipőre szükség van, két napra azonban túlzott a mennyiség-</p> <p>A részpontszámok megadásánál a nem egyértelműen helyes válaszoknál kérjük indoklást. A jól megindokolt válasza adható pontszám. Minden helyes válasz 1 pont.</p> <p>Egy lehetséges megoldás:</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>személyi igazolvány</td> <td>fürdőruha</td> <td>varrókészlet</td> <td>papucs</td> <td>lakcímkártya</td> </tr> <tr> <td>utasbiztosítás papírai</td> <td>kézpénz</td> <td>bankkártya</td> <td>útlevel</td> <td>bőrönd</td> </tr> <tr> <td>szendvicsek</td> <td>3 váltás fehérnemű</td> <td>sminkkészlet</td> <td>2 váltás cipő</td> <td>nassolnivaló</td> </tr> <tr> <td>tisztálkodási szerek (fogkefe, fogkrém, kézfertőtlenítő, dezodor, fésű)</td> <td>hajszárító, hajvasaló és hajszütővas</td> <td>alap ruhadarabok: nadrág, póló, hosszú ujjú felső, pulóver</td> <td>tisztálkodási szerek (tusfürdő, sampon, testápoló)</td> <td>töltők (telefonhoz, fényképezőgéphez, tablethez, laptop-hoz)</td> </tr> <tr> <td>gyógyszerek</td> <td>2 törülköző</td> <td>napvédő szerek</td> <td>pizsama</td> <td>ünneplő ruha</td> </tr> <tr> <td>csoki</td> <td>fülhallgató</td> <td>rágó, mentolos cukorka</td> <td>jegyzetfüzet</td> <td>ásványvíz</td> </tr> <tr> <td>könyv</td> <td>laptop</td> <td>papírzsébkendő</td> <td>telefon</td> <td>svájci bicska</td> </tr> <tr> <td>toll</td> <td>számológép</td> <td>fényképezőgép</td> <td>hátizsák</td> <td>dzseki</td> </tr> </tbody> </table>	személyi igazolvány	fürdőruha	varrókészlet	papucs	lakcímkártya	utasbiztosítás papírai	kézpénz	bankkártya	útlevel	bőrönd	szendvicsek	3 váltás fehérnemű	sminkkészlet	2 váltás cipő	nassolnivaló	tisztálkodási szerek (fogkefe, fogkrém, kézfertőtlenítő, dezodor, fésű)	hajszárító, hajvasaló és hajszütővas	alap ruhadarabok: nadrág, póló, hosszú ujjú felső, pulóver	tisztálkodási szerek (tusfürdő, sampon, testápoló)	töltők (telefonhoz, fényképezőgéphez, tablethez, laptop-hoz)	gyógyszerek	2 törülköző	napvédő szerek	pizsama	ünneplő ruha	csoki	fülhallgató	rágó, mentolos cukorka	jegyzetfüzet	ásványvíz	könyv	laptop	papírzsébkendő	telefon	svájci bicska	toll	számológép	fényképezőgép	hátizsák	dzseki
személyi igazolvány	fürdőruha	varrókészlet	papucs	lakcímkártya																																								
utasbiztosítás papírai	kézpénz	bankkártya	útlevel	bőrönd																																								
szendvicsek	3 váltás fehérnemű	sminkkészlet	2 váltás cipő	nassolnivaló																																								
tisztálkodási szerek (fogkefe, fogkrém, kézfertőtlenítő, dezodor, fésű)	hajszárító, hajvasaló és hajszütővas	alap ruhadarabok: nadrág, póló, hosszú ujjú felső, pulóver	tisztálkodási szerek (tusfürdő, sampon, testápoló)	töltők (telefonhoz, fényképezőgéphez, tablethez, laptop-hoz)																																								
gyógyszerek	2 törülköző	napvédő szerek	pizsama	ünneplő ruha																																								
csoki	fülhallgató	rágó, mentolos cukorka	jegyzetfüzet	ásványvíz																																								
könyv	laptop	papírzsébkendő	telefon	svájci bicska																																								
toll	számológép	fényképezőgép	hátizsák	dzseki																																								

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
b)	Egyszerű számolási feladat.	E	8	<p>Nyolc főre, két napra, napi két étkezésre szükséges szendvicsek száma, ha minden étkezésre 2 szendvicset fogyasztanak el:</p> $8 \times 2 \times 2 = 64 \text{ db szendvics}$ <p>Minden helyesen felírt részelemre adható pont, így összesen: $4 \times 2 = 8$ pont Ha számolási hibát vét a tanuló, de elméletileg jó a kijelölés, akkor fele pontszám adható.</p>
c)		K	21	<p>Egyénileg döntsék el a tanulók, mire lenne szükség szerintük az útra. Fejenként $2 \times 2 \times 2 = 8$ szendvics mindenképpen szerepeljen az előző feladat alapján. (2 pont) A többi összetevőt beszéljék meg a tanulók. Ásványvizet célszerű a csomagba tenni min. naponta 1 üveggel, (2 pont) a többi összetevőt beszéljék meg. (2 pont) Lehet naponta pl. 2 db almát javasolni.</p> <p>1 fő számára az úti csomag ára attól függ, hogy mit állítottak össze a tanulók. A fenti úticsomag pl. $8 \times 350 + 2 \times 100 + 4 \times 60 = 2\,800 + 200 + 240 = 3\,240$ Ft Ha a tanulók más úticsomagot állítottak össze, akkor az összeg is eltér ettől. Minden helyesen felírt részelemre adható pont, így összesen: $3 \times 2 = 6$ pont Ha számolási hibát vét a tanuló, de elméletileg jó a kijelölés, akkor fele pontszám adható</p> <p>8 fő számára az úticsomag az előző feladatban kiszámolt összeg nyolcszorosa. A fenti úticsomag esetén pl. $8 \times 3\,240 = 25\,920$ Ft (2 pont)</p> <p>Erre a Mentor által adott 25 000 Ft nem elegendő. (1 pont) A keretösszegben maradásra a tanulók mondjanak ötleteket. Azt nem célszerű elfogadni, hogy kérjenek több pénzt a bevásárlásra. Pl. hozzon valaki otthonról gyümölcsöt, vagy vegyenek nagyobb kiszerezésű ásványvizet, ami olcsóbb, nézzék meg máshol is az árakat. (Ötletenként 2 pont. Összesen: $3 \times 2 = 6$ pont).</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
Házi feladat				
	Kutatómunka + önálló fogalmazás 2-3 mondatban	K	20	<p>A „Sok az eszkimó kevés a fóka” kijelentés Madách Imre Ember tragédiája alapján vált ismertté. (10 pont) (Valójában a műben nem hangzik el a mondat, ezért a szó szoros értelmében nem szólóige. A következő rész található a műben, a tizennegyedik színben: „...Mindég kerülnek újak; s oly kevés A fóka-faj. - Ha isten vagy, tegyed, Könyörgök, hogy kevesb ember legyen S több fóka. –„) Ennek ismerete természetesen nem elvárás ennél a korosztálynál.</p> <p>Az ismert mondást a tanulók magyarázzák el. Elvárható, hogy az emberiség növekvő létszáma, és az erőforrások szűkössége közötti ellentmondásról írjanak. (10 pont)</p>
Extra feladat				
	Plakátok gyűjtése	N	30	<p>Két környezetvédelemmel kapcsolatos mondanivalójú plakát gyűjtése a feladat, Elvárható, hogy a gyűjtés helyét is megjelöljék a tanulók. Minden tartalmilag a témához kapcsolódó plakát a forrás megjelölésével együtt 15 pont. Összesen 2x15 = 30 pont.</p>
Összesen			89	

18. lecke: A nemzetgazdaság erőforrásai

18.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- szegény és gazdag országok,
- bruttó hazai termék (GDP),
- jólét, jóllét,
- népesség, egy főre jutó GDP,
- UNICEF,
- a nemzetgazdaság erőforrásai

A lecke a nemzetgazdaság elemzését mutatja be egyes makrogazdasági mutatók és mérési technikák segítségével. Hangsúlyozzuk ki az ország fejlettségének, gazdasági teljesítményének és a nemzetgazdaság erőforrásainak az összefüggését.

A munkafüzet számítási feladatot, illetve elemzésként sávdigramot tartalmaz. Házifeladatként kördiagramot kell készíteni.

18.2. A lecke szerepe

A közgazdászok, amikor egy országra azt mondják, hogy szegény vagy gazdag elsősorban az adott ország gazdasági fejlettségére, jólétére gondolnak. A lecke célja, hogy a tanuló megismerje és értelmezni tudja egy adott ország gazdasági teljesítményének mérésére, valamint más országokkal való összehasonlítására alkalmas mutatókat, mérési technikákat. Ugyanakkor értse, hogy a nemzetgazdaság erőforrásai milyen szerepet játszanak egy-egy ország fejlődésében.

18.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. A csoportok négy főből álljanak. Csoportalkotáshoz alkalmazhatunk szín vagy betűkártyát. A feladatok megoldására a csoporton belül jól talál a Kerekasztal módszer. A csoport úgy készít listát, hogy körbe adnak egy lapot, melyre mindenki felír egy-egy mérési módszert, erőforrást. Lehet több kör is. A csoportmunka közös ellenőrzéséhez a Csoportforgó módszer használható. A harmadik feladat megoldásához nagyon jól talál a Kooperatív plakát módszer is.

A legszegényebb és leggazdagabb országok összegyűjtésére lehet bevinni földrajzi atlaszt, vagy a tanulók használhatják mobiltelefonjaikat a kereséshez.

18.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A munkafüzeti grafikonokhoz kapcsolódó feladatokat érdemes tanári segítséggel elemezni. Értelmezzük közösen az egyes sávok jelentését. Megbeszélni, hogy mit jelent az egy főre jutó

GDP. Hangsúlyozzuk ki, hogy ebben az esetben, már nem befolyásolja a megjelenített eredményt, hogy mekkora az az ország, vagy, hogy hányan élnek ott. Ezért alkalmas az összehasonlításra.

A házfeladat grafikonjának ellenőrzésekor azonban hangsúlyozni kell, hogy ezek az adatok a teljes GDP értékét jelenítik meg, amellyel az ország a Föld GDP-jéhez hozzájárul. Emeljük ki, és hasonlítsuk össze Afrika, Latin Amerika, illetve Kína vagy Japán részesedését.

18.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Szerinted mivel mérhető, hogy egy országban jólét van?

Egyénileg értékelhető, szubjektív válaszok lehetségesek a kérdésre. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. Olyan ötleteket támogassunk, mint a lakosság felhalmozott vagyon, a jövedelmek nagysága és értéke, infrastruktúra, eladósodottság, stb.

2. Nézz utána, hogy melyek a legszegényebb és leggazdagabb országok a világon!

A tanulók a földrajzi atlaszban megkereshetik a releváns térképeket. Ha lehetséges az internetes keresés (iskolai számítógépen vagy mobilon), olyan oldalakat érdemes felkeresni, mint:

- http://www.penzcentrum.hu/utazas/top_10_ezek_a_leggazdagabb_orzagok_a_vilagon.1048930.html (Letöltve: 2017.február.16.)
- <http://foldrajzmagazin.hu/orszagrol-orszagra/a-vilag-legszegenyebb-orszagai/> (Letöltve: 2017.február.16.)
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pa_orosz%C3%A1gai (Letöltve: 2017.február.16.)

3. Mondj példát Magyarországnak néhány jelentős erőforrására!

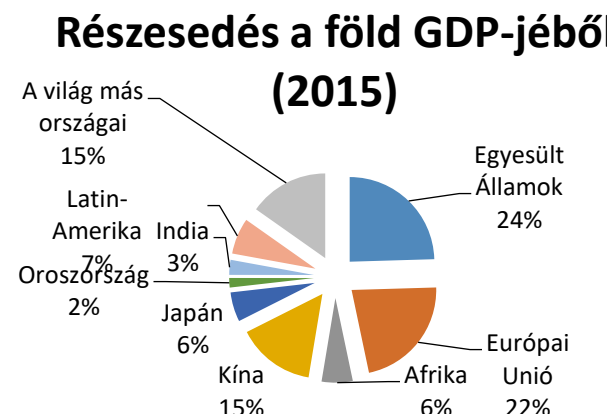
Elsősorban a természeti erőforrásokat fogják a tanulók felsorolni, mert ezekkel már földrajzból találkoztak. Igyekezzünk a gondolataikat a humán erőforrások, illetve a tőke és műszaki fejlettség felé terelni.

4. Milyen tényezők befolyásolják ezek felhasználását?

A kérdésre a választ igyekezzünk a diákokkal megfogalmaztatni. Olyan tényezőket sorolhatnak fel, mint az erőforrásból rendelkezésre álló mennyiség, illetve hogy képesek vagyunk a termelés szolgálatába állítani az adott erőforrást, vagy sem. Megjelenhet még a pazarlás, a környezetszennyezés, a technikai fejlettség vagy elmaradottság, az infrastruktúra, a lakosság képzettsége, munkamorálja, kockázatvállaló készsége, stb.

18.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Grafikon elemzése	E	14	<p>Minden helyes válasz 2 pont.</p> <p>Megoldás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Bulgária egy főre jutó GDP-je a legalacsonyabb az EU-ban. – Az adatok alapján Luxemburg a leggazdagabb ország az unióban. – Lengyelország adata megegyezik Magyarországéval. – Olaszország áll legközelebb az uniós átlaghoz. – Nyugati szomszédunk, Ausztria egy főre jutó GDP-je 2 300 euróval meghaladja Németországét. – Svédország adata körülbelül négyszerese a magyar adatnak. <p>Javaslat:</p> <p>A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes, hogy az országokban a jólétet a GDP-n kívül még számos egyéb tényező befolyásolja. Például a gazdasági fejlettség, az államadósság, az infláció, stb.</p>
b)	Grafikonelemzés önállóan	N	16	<p>Minden helyes válasz 4 pont.</p> <p>A tanulók önállóan írnak 4 mondatot a grafikonról.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Például: Szlovénia egy főre jutó GDP-je 1,8-szorosa déli szomszédjának _____.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A tanulók által írt mondatokat / feladatokat kooperatív technikával csoportos foglalkozásban lehetne ellenőrizni.</p>
Házi feladat				
a)	Grafikon önálló készítése	K	15	<p>A grafikon helyes elkészítése 15 pont.</p> <p>Javaslat:</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																																														
				<p>Hívjuk fel a tanulók figyelmét, hogy használjanak szögmérőt. Számítsák ki, hogy az adott százalék hány foknak felel meg, majd készítsék el a grafikont.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Gazdaságok</th> <th rowspan="2">GDP (milliárd dollár)</th> <th colspan="2">GDP</th> </tr> <tr> <th>%</th> <th>fok</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Egyesült Államok</td> <td>17947</td> <td>24%</td> <td>88</td> </tr> <tr> <td>Európai Unió</td> <td>16220</td> <td>22%</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Afrika</td> <td>4337</td> <td>6%</td> <td>21</td> </tr> <tr> <td>Kína</td> <td>10938</td> <td>15%</td> <td>54</td> </tr> <tr> <td>Japán</td> <td>4123</td> <td>6%</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Oroszország</td> <td>1325</td> <td>2%</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>India</td> <td>2091</td> <td>3%</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>Latin-Amerika</td> <td>5052</td> <td>7%</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>A világ más országai</td> <td>11137</td> <td>15%</td> <td>55</td> </tr> <tr> <td>Összesen</td> <td>73170</td> <td>100%</td> <td>360</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Részesedés a föld GDP-jéből (2015)</p> <p>A pie chart titled 'Részesedés a föld GDP-jéből (2015)' showing the distribution of world GDP by region. The segments are: Egyesült Államok (24%), Európai Unió (22%), Kína (15%), A világ más országai (15%), Latin-Amerika (7%), Japán (6%), Afrika (6%), India (3%), and Oroszország (2%).</p>	Gazdaságok	GDP (milliárd dollár)	GDP		%	fok	Egyesült Államok	17947	24%	88	Európai Unió	16220	22%	80	Afrika	4337	6%	21	Kína	10938	15%	54	Japán	4123	6%	20	Oroszország	1325	2%	7	India	2091	3%	10	Latin-Amerika	5052	7%	25	A világ más országai	11137	15%	55	Összesen	73170	100%	360
Gazdaságok	GDP (milliárd dollár)	GDP																																																
		%	fok																																															
Egyesült Államok	17947	24%	88																																															
Európai Unió	16220	22%	80																																															
Afrika	4337	6%	21																																															
Kína	10938	15%	54																																															
Japán	4123	6%	20																																															
Oroszország	1325	2%	7																																															
India	2091	3%	10																																															
Latin-Amerika	5052	7%	25																																															
A világ más országai	11137	15%	55																																															
Összesen	73170	100%	360																																															

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
b)	Önálló fogalmazás röviden	K	10	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes, hogy a föld GDP-jének közel felét az Egyesült Államok és az Európai Unió adja. Önálló kontinensként, Afrika csak 6%-át teszi ki a globális adatnak. A XX. század második felében az egyik szuperhatalomnak számító Szovjetunió utódállama, Oroszország csupán 2%-át adja a föld GDP-jének.</p>																		
c)	Önálló fogalmazás röviden	N	15	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ország / Térség</th> <th>Népesség (Mrd fő)</th> <th>1 főre jutó GDP (dollár)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Egyesült Államok</td> <td>0,32</td> <td>17947 / 0,32 = 56 084</td> </tr> <tr> <td>Európai Unió</td> <td>0,73</td> <td>16220 / 0,73 = 22 219</td> </tr> <tr> <td>Afrika</td> <td>1,23</td> <td>4337 / 1,23 = 3 526</td> </tr> <tr> <td>Latin-Amerika</td> <td>0,6</td> <td>5052 / 0,6 = 8 420</td> </tr> <tr> <td>India</td> <td>1,3</td> <td>2091 / 1,3 = 1 608</td> </tr> </tbody> </table> <p>Minden jól kiszámított adat 2 pont. Összesen 8 pont</p> <p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben emeljük ki India és Afrika adatát, illetve vonjunk párhuzamot az Egyesült Államokkal. Ki kell térni az állam, a közösség és az egyén</p>	Ország / Térség	Népesség (Mrd fő)	1 főre jutó GDP (dollár)	Egyesült Államok	0,32	17947 / 0,32 = 56 084	Európai Unió	0,73	16220 / 0,73 = 22 219	Afrika	1,23	4337 / 1,23 = 3 526	Latin-Amerika	0,6	5052 / 0,6 = 8 420	India	1,3	2091 / 1,3 = 1 608
Ország / Térség	Népesség (Mrd fő)	1 főre jutó GDP (dollár)																				
Egyesült Államok	0,32	17947 / 0,32 = 56 084																				
Európai Unió	0,73	16220 / 0,73 = 22 219																				
Afrika	1,23	4337 / 1,23 = 3 526																				
Latin-Amerika	0,6	5052 / 0,6 = 8 420																				
India	1,3	2091 / 1,3 = 1 608																				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				felelősségére egyaránt. A pénzbeli társadalmi juttatások, a természetbeni ellátások növelése egyaránt feladata az államnak és a közösségnek. A magánszféra és a civilszervezetek szerepe is fontos. Hangsúlyozzunk olyan tevékenységeket (pl. önkéntes segítségnyújtás), vagy adományozási lehetőségeket, amelyeket a gyerekek is fel tudnak vállalni.
Extra feladat				
	Plakátkészítés	N	30	<p>A plakát elkészítése maximum 30pont. Részpontok adhatók.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A tanuló készítsen plakátot, rajzoljon vagy ragasszon képeket egy A0-as kartonra vagy csomagolópapírra, amelyet a táblára rögzíthet előadás közben.</p> <p>A plakát elkészítése előtt érdemes ellenőrizni, a tanuló által összegyűjtött ötleteket. A tanári útmutatás során hívjuk fel a tanuló figyelmét arra, hogy ne csak az anyagi javak és gazdasági teljesítmények jelenjenek meg a plakáton, hanem az emberek elégedettségére és boldogságára is térjenek ki.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg. Elfogadható, ha a szöveges részekben a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat.</p> <p>A pontszám arányosan adható a megjelenített tartalmak szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
Összesen			100	

19. lecke: A növekedés korlátai és a fenntarthatóság

19.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- gazdasági növekedés,
- fenntartható fejlődés,
- Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ),
- Természetvédelmi Világalap (WWF),
- ökológiai lábnyom

A leckében folytatódik a nemzetgazdaság teljesítményének elemzése. Folytatni kell annak az összefüggésnek a megalapozását, hogy a felhasználás tartósan nem haladhatja meg az ország erőforrásainak mértékét.

A munkafüzet elemi számítási feladatokat tartalmaz, elemzésként diagramot kell értelmezni.

19.2. A lecke szerepe

A nemzetgazdaságok erőforrásai ugyanúgy szűkösek, mint a háztartás erőforrásai. A lecke célja, hogy a tanuló ismerje meg a fenntartható fejlődést, amelynek során úgy valósul meg a szükségletek kielégítése, hogy ezzel nem kerül veszélybe a jövő nemzedékek szükséglet-kielégítése sem. Tudatosuljon a tanulóban, hogy felelős azért, hogy a saját környezetében okozott károkat elhárítsa, vagy a már bekövetkezett kárt mérsékelje, védje a környezetét, és így csökkentse ökológiai lábnyomát.

19.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában dolgozzuk fel. Miután elolvassák a tanulók az első történetet csoportokban megbeszélik, megoldják a feladatokat, és igyekeznek közös álláspontot kialakítani. Az osztályszintű ellenőrzéshez alkalmazhatjuk Diákkvartett módszert. Így a tanár által irányított vita bontakozhat ki. Érdemes az időre figyelni, alkalmazhatunk homokórát vagy stoppert.

A második kérdés feladatainak megoldásához nagyon jól talál a Kooperatív plakát módszer. Minden csoport közösen készít egy gondolattérképet, vagy lerajzolja, hogy milyen víztakarékossági ötletei vannak. A plakátokat később ki lehet tenni a terem falára, így a tanulók láthatják és értékelhetik egymás munkáját.

19.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi grafikont érdemes tanári segítséggel elemezni. Magyarazzuk meg, hogy a második oszlopba rajzolt Földgolyók azt jelképezik, hogy amennyiben a Földön élő összes ember úgy élne, mint az adott ország lakosai, életmódjuk fenntartásához szükséges terület az oszlopban

megjelenített számú Földet jelentene. Igyekezünk hangsúlyozni, hogy a sztereotípiák és előítéletek más sorrendet feltételeznek. Emeljük ki a hazánk és nyugati szomszédunk közti jelentős különbséget.

19.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Mi a gyűjtőneve azoknak a természeti energiaforrásoknak, mint a víz, a szél vagy a napfény?

A kérdésre a választ igyekezünk a diákokkal megfogalmaztatni. Megújuló energiaforrások.

2. Mit gondolsz, csak ott kell ügyelni a vízhasználatra, ahol kevés van belőle?

Nem. Elsősorban a túlfogyasztás, pazarlás visszaszorítására, illetve a környezetszennyezés és klímaváltozás okozta károkra hívjuk fel a tanulók figyelmét.

3. Gondolkozz! Milyen víztakarékossági ötletekkel járulnál hozzá a csapat győzelméhez?

A tanulók a saját életükből hoznak példákat. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. Például fürdés helyett zuhanyozás, fogmosás pohárral, mosogatáshoz ne használjunk folyóvizet, ésszerű öntözés, stb.

4. Miért csökken a környezet terhelése, ha felhasználjuk a vízi, szél- vagy napfényenergiát?

Ezzel csökkenteni tudjuk a kimerülő, fosszilis energiahordozókból felhasznált mennyiséget, így a környezet szennyezése is csökken. Kevesebb lesz a szénmonoxid, a savas eső, a szállópor, csökken a légkör felmelegedése, és enyhülnek az üvegházhatás káros következményei. Ésszerű használat mellett a fenti energiaforrások megújulnak.

19.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Számítás egyszerű	N	8	<p>Minden helyes számítás 4 kredit.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – A zuhanyzáshoz elhasznált víz mennyisége = $200 / 4 = 50$ liter 4 kredit – A zuhanyrózsán átfolyó víz mennyisége percenként = $50 / 8 = 6,25$ liter/perc 4 kredit <p>Javaslat: Részpontszámok adhatók amennyiben tartalmilag helyes a megoldás, csak számolási hibát vét a tanuló.</p>
b)	Számítás egyszerű	N	8	<p>Megoldás</p> <p>Zuhanyzással elhasznált vízmennyiség egy főre = 50 liter</p> <ul style="list-style-type: none"> – Fürdéssel elhasznált vízmennyiség egy főre = $200 / 2 = 100$ liter 3 kredit – Az esténként megspórolt víz mennyisége egy főre = $100 - 50 = 50$ liter 2 kredit – A család által megspórolt víz mennyisége esténként = $5 * 50 = 250$ liter 3 kredit <p>Javaslat: Részpontszámok adhatók amennyiben tartalmilag helyes a megoldás, csak számolási hibát vét a tanuló.</p>
c)	Számítás egyszerű	N	8	<p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – A család által egy év során megspórolt víz mennyisége = $250 * 365$ nap = 91 250 liter 2 kredit – Átváltás = $91\,250$ liter = $91,25$ m³ 3 kredit – Megtakarított pénzösszeg = $91,25 * 620 = 56\,575$ Forint 3 kredit <p>Javaslat: Részpontszámok adhatók amennyiben tartalmilag helyes a megoldás, csak számolási hibát vét a tanuló.</p>
Házi feladat				
a)	Számítás egyszerű	K	12	<p>Megoldás</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<ul style="list-style-type: none"> – Az új, kisebb kuka térfogata = $120 \cdot \frac{2}{3} = 80$ liter 4 kredit – A heti megtakarítás = $752 - 502 = 250$ Forint / hét 4 kredit – Az éves megtakarítás = $250 \cdot 52 = 13\,000$ Forint 4 kredit <p>Javaslat: Részpontszámok adhatók amennyiben tartalmilag helyes a megoldás, csak számolási hibát vét a tanuló.</p>
b)	Felsorolás önállóan	E	10	<p>Minden jó válasz 2 pontot ér. A további jó válaszok mindegyike plusz 2 pontot ér, amit a témakör végső értékelésénél figyelembe kell venni. Öt terméknek legalább szerepelnie kell a megoldásban.</p> <p>Megoldás A tanulók olyan termékeket sorolhatnak fel, mint ceruzatartó, írólapok, mappák, ruhafogas, esőkabát, strandlabda, takaró, asztalterítő, stb.</p>
c)	Felsorolás önállóan	E	10	<p>Minden jó válasz 2 pontot ér. A további jó válaszok mindegyike plusz 2 pontot ér, amit a témakör végső értékelésénél figyelembe kell venni. Öt gondolatnak legalább szerepelnie kell a megoldásban.</p> <p>Megoldás A tanulók olyan ötleteket sorolhatnak fel, mint:</p> <ul style="list-style-type: none"> – elektromos áram-, gázpazarlás, – természeti kincsek, faállomány, vízpazarlás – hal- és vadállomány pazarlása – élelmiszer- és ruhapazarlás – idő-és pénzpazarlás <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
d)	Felsorolás önállóan	N	10	<p>Minden jó válasz 2 pontot ér. A további jó válaszok mindegyike plusz 2 pontot ér, amit a témakör végső értékelésénél figyelembe kell venni. Öt gondolatnak legalább szerepelnie kell a megoldásban.</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Megoldás</p> <p>A tanulók olyan ötleteket sorolhatnak fel, mint:</p> <ul style="list-style-type: none"> – napelemek, szélerőművek telepítésének támogatása, – az emberek tájékoztatása újságokban vagy a televízióban, a veszélyek tudatosítása érdekében, – az iskolában tanítani kellene a megelőzés lehetőségeit, – rendezvények szervezése – versenyek, vállalkozások bemutatása, amelyek újrahasznosítással foglalkoznak. <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
Extra feladat				
a) és b)	Kutatómunka	N	20	<p>A tanulók önállóan keresnek egy ökolábnyom meghatározó oldalt, kitöltik a tesztet és meghatározzák saját lábnyomuk nagyságát. Az így kapott értéket osztják 1,7-tel és meg tudják határozni, hogy hány földre lenne szükség, ha mind a 7 milliárd ember úgy élne, mint ők.</p> <p>Javaslat:</p> <p>Olyan oldalakat lehet a tanulók figyelmébe ajánlani, amelyek gyerekek számára készültek, például:</p> <ul style="list-style-type: none"> – http://www.lepjegyzoldet.hu/okolabnyom-szamitas (Letöltve: 2017.február.16.) – http://www.fna.hu/mittehetsz/okolabnyom (Letöltve: 2017.február.16.) – http://www.labnyom.wwf.hu/hu/index (Letöltve: 2017.február.16.) <p>Részpontszámok adhatók amennyiben tartalmilag helyes a megoldás, csak számolási hibát vét a tanuló.</p>
Összesen			86	

8. témakör: A piacgazdaság, amelyben élünk

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
Gazdasági és pénzügyi nevelés	Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia	Ember és társadalom Életvitel és gyakorlat

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Történelem	A gazdasági élet területei és a munka világa
Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek	A pénz és formái

20. lecke: A piacgazdaság fogalma, jellemzői

20.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- piac,
- tőzsde,
- piacgazdaság,
- fogyasztási cikkek piaca,
- termelési eszközök piaca,
- nyereség,
- veszteség.

A leckével kezdődik a piacgazdaság témakör tárgyalása. A tanulók megismerik a bevétel-kiadás viszonyát, és meg tudják határozni, hogy egy tevékenység mikor nyereséges, és mikor veszteséges.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

20.2. A lecke szerepe

A lecke a piaccal kapcsolatos alapfogalmakat tartalmazza. Cél, hogy a tanulók felismerjék azt, a piac nem csak a konkrét kézzel fogható fizikai piacot jelenti, hanem egy ettől általánosabb gazdasági jelenséget is. Célszerű az online piacon keresztül közelíteni az általános piackategó-

ria értelmezéséhez, mert a virtuális piac közel áll a diákokhoz, és könnyebben megértik az elvontabb összefüggéseket. Fontosnak tartjuk annak hangsúlyozását, hogy a piac nem negatív kategória, hanem a gazdasági élet működésének szerves része.

20.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után javasoljuk a különböző a tanulók által is ismert piaci formák közös összegyűjtését (régiségvásár, gyümölcs piac, online piactér, használt cikkek piaca, tőzsde, autókereskedés, nagyáruház, stb.). Ezek közös jellemzőit és eltéréseit gyűjtsék össze a diákok akár páros, vagy csoportmunkában. Az összegyűjtött közös jellemzők alapján igyekezzünk közösen meghatározni a piac fogalmát.

Nyissunk vitát arról, ki és mikor ér el hasznot a piacon, milyen módszerekkel növelhető ez a haszon, elkerülhető-e a veszteség. Fogalmazzuk meg, miért van szükség állami beavatkozásra a piacon. Térjünk ki arra, hogy az állam nemcsak a szabályok meghatározójaként lép fel a piacon, hanem nagy vevőnek, és eladónak is számít.

20.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvben ábra mutatja, hogy a bevétel és kiadás viszonyától függően mikor keletkezik nyereség és mikor veszteség. A tanulók számára ez l átlátható összefüggés, igyekezzünk felhasználni arra is, hogy a nyereség különböző egyéb megnevezéseivel, mint profit vagy haszon, megismerkedjenek.

20.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Milyen történelmi vagy mai példát ismersz a piac nélküli gazdálkodásra?

Az ókor előtti társadalmakra volt jellemző a közvetlen termékcsere, erre a tanulók valószínűleg emlékeznek. Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy napjainkban csak rendkívüli helyzetben (háború, természeti katasztrófa) fordul elő az, hogy közvetlen termékcsere alkalmaznak. Egyéb példákat (ajándékcseré, börtönkörülmények stb.) véleményünk szerint nem szükséges megemlíteni.

2. Gondold végig, miért alakul ki verseny egy piacon az eladók között!

Az eladók közötti verseny akkor alakul ki, ha az eladni kívánt áruk és szolgáltatások mennyisége meghaladja a vásárolni kívánt áruk és szolgáltatások mennyiségét. (A szerkezeti különbségre csak akkor térjünk ki, ha ez felmerül). Ebben a helyzetben a vevők választhatnak (vevők piaca van), az eladók pedig versenyeznek azért, hogy az ő árujukra vagy szolgáltatásukra essen a választás. (Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy nem az eladók és a vevők száma számít.) Említsük meg, hogy nemcsak a szokásos árukat kínálóknak versenyeznek egymással, hanem pl. a munkaerőpiacon is van verseny.

3. Szerinted miért kedvező a vásárlók számára, ha a piacon versenyeznek a kereskedők?

Egyértelmű válaszként adódik, hogy azért, mert így olcsóbban kapja meg a vevő az árut, de ezt mindenképpen egészítsük ki azzal, hogy a verseny eszköze az értékesítés valamennyi feltétele lehet. (kapcsolódó szolgáltatások, kedvező fizetési módok, értékesítési körülmények stb.)

Fontos szempont az is, hogy a vásárló több lehetőség között tud mérlegelni.

4. Mit gondolsz, miért van szükség arra, hogy rögzítsék a verseny szabályait?

A versenyben többféle eszközt használhatnak az eladók (és ne felejtsük el azt, hogy a vevők is). Ezek között lehetnek tisztességtelen eszközök is. A verseny ezen kívül hátrányos helyzetbe hozhat olyan piaci szereplőket, akik önhibájukon kívül nem tudnak a piacon jól teljesíteni (pl. betegek, természeti csapás érte őket). Mindezeket a negatív hatásokat lehet a verseny szabályainak rögzítésével, és a veszteségek egy részének ellensúlyozásával kiküszöbölni. A mindenki által ismert szabályok kiszámíthatóbbá teszik a piac működését.

20.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal										
1. feladat	Feleletválasztás	K	12	<p>A tanulók húzzák alá a két válaszlehetőség közül a helyesnek ítéltet. Célszerű a feladat megoldása előtt újra felhívni a figyelmüket arra, hogy a piacon más számra termelt terméket értékesítenek, és más számára végeznek szolgáltatásokat, amelyeknek ára van. Minden helyes válasz 3 pont. Összesen 4x3 = 12 pont</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Eset</th> <th>Húzd alá a helyesnek ítélt megállapítást!</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <p>Szabó Éviék a kertjükben paradicsomot is ültettek. Évi anyukája a termésből ad egy tálnyi kóstonót a szomszéd családnak. A család felajánlja, hogy fizet a paradicsomért annyit, amennyiért a boltban árulják. Ezt Évi anyukája nem fogadja el.</p> </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Évi anyukája ingyen adta a paradicsomot, tehát ez nem piaci árusítás.</u> • A szomszéd a bolti árat akarta kifizetni, tehát ez piaci adásvételnek tekinthető. </td> </tr> <tr> <td> <p>Kovácsék televíziója pont a Bajnokok Ligája focimeccs közvetítése előtt romlott el. Kovács apuka szerencsére meg tudta javítani a készüléket. Anya megkérdezte, hogy mennyibe került volna a javítás, ha szerelőt hívnak. Apa szerint kb. 4 000 Ft-ot kellett volna fizetni.</p> </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • A tévészerelésnek – mint szolgáltatásnak – van díja, ezért Kovácsék televíziójának javítása piaci szolgáltatás még akkor is, ha Kovács apuka végezte el. • <u>Ha valaki saját magának végez el egy munkát, az nem piaci szolgáltatás.</u> </td> </tr> <tr> <td> <p>Juli vásárolt egy farmert, ami túl hosszúnak bizonyult. Az üzletben felajánlották, hogy 800 Ft-ért méretre igazítják a nadrágot.</p> </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Az üzlet egy szokásos piaci szolgáltatást nyújtott, amelyért díjat számoltak fel.</u> • A farmer eladása piaci tevékenység, a méretre igazításkor azonban nem adtak el semmit, így az nem az. </td> </tr> <tr> <td> <p>Ricsi kölcsönadott a barátjának egy fényképezőgépet, amelyben használat közben kifogyott az elem, és újat kellett venni.</p> </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • <u>A fényképezőgép baráti kölcsönadása nem piaci tevékenység.</u> • A fényképezőgép kölcsönadása piaci tevékenység. </td> </tr> </tbody> </table>	Eset	Húzd alá a helyesnek ítélt megállapítást!	<p>Szabó Éviék a kertjükben paradicsomot is ültettek. Évi anyukája a termésből ad egy tálnyi kóstonót a szomszéd családnak. A család felajánlja, hogy fizet a paradicsomért annyit, amennyiért a boltban árulják. Ezt Évi anyukája nem fogadja el.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Évi anyukája ingyen adta a paradicsomot, tehát ez nem piaci árusítás.</u> • A szomszéd a bolti árat akarta kifizetni, tehát ez piaci adásvételnek tekinthető. 	<p>Kovácsék televíziója pont a Bajnokok Ligája focimeccs közvetítése előtt romlott el. Kovács apuka szerencsére meg tudta javítani a készüléket. Anya megkérdezte, hogy mennyibe került volna a javítás, ha szerelőt hívnak. Apa szerint kb. 4 000 Ft-ot kellett volna fizetni.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A tévészerelésnek – mint szolgáltatásnak – van díja, ezért Kovácsék televíziójának javítása piaci szolgáltatás még akkor is, ha Kovács apuka végezte el. • <u>Ha valaki saját magának végez el egy munkát, az nem piaci szolgáltatás.</u> 	<p>Juli vásárolt egy farmert, ami túl hosszúnak bizonyult. Az üzletben felajánlották, hogy 800 Ft-ért méretre igazítják a nadrágot.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Az üzlet egy szokásos piaci szolgáltatást nyújtott, amelyért díjat számoltak fel.</u> • A farmer eladása piaci tevékenység, a méretre igazításkor azonban nem adtak el semmit, így az nem az. 	<p>Ricsi kölcsönadott a barátjának egy fényképezőgépet, amelyben használat közben kifogyott az elem, és újat kellett venni.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>A fényképezőgép baráti kölcsönadása nem piaci tevékenység.</u> • A fényképezőgép kölcsönadása piaci tevékenység.
				Eset	Húzd alá a helyesnek ítélt megállapítást!									
				<p>Szabó Éviék a kertjükben paradicsomot is ültettek. Évi anyukája a termésből ad egy tálnyi kóstonót a szomszéd családnak. A család felajánlja, hogy fizet a paradicsomért annyit, amennyiért a boltban árulják. Ezt Évi anyukája nem fogadja el.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Évi anyukája ingyen adta a paradicsomot, tehát ez nem piaci árusítás.</u> • A szomszéd a bolti árat akarta kifizetni, tehát ez piaci adásvételnek tekinthető. 									
				<p>Kovácsék televíziója pont a Bajnokok Ligája focimeccs közvetítése előtt romlott el. Kovács apuka szerencsére meg tudta javítani a készüléket. Anya megkérdezte, hogy mennyibe került volna a javítás, ha szerelőt hívnak. Apa szerint kb. 4 000 Ft-ot kellett volna fizetni.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A tévészerelésnek – mint szolgáltatásnak – van díja, ezért Kovácsék televíziójának javítása piaci szolgáltatás még akkor is, ha Kovács apuka végezte el. • <u>Ha valaki saját magának végez el egy munkát, az nem piaci szolgáltatás.</u> 									
				<p>Juli vásárolt egy farmert, ami túl hosszúnak bizonyult. Az üzletben felajánlották, hogy 800 Ft-ért méretre igazítják a nadrágot.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Az üzlet egy szokásos piaci szolgáltatást nyújtott, amelyért díjat számoltak fel.</u> • A farmer eladása piaci tevékenység, a méretre igazításkor azonban nem adtak el semmit, így az nem az. 									
<p>Ricsi kölcsönadott a barátjának egy fényképezőgépet, amelyben használat közben kifogyott az elem, és újat kellett venni.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>A fényképezőgép baráti kölcsönadása nem piaci tevékenység.</u> • A fényképezőgép kölcsönadása piaci tevékenység. 													

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
2. feladat	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban.	N	15	<p>A feladat megoldásában elvárható, hogy a tanulók önállóan fejtsék ki a véleményüket. A vélemény rögzítése 5 pont. A vélemény alátámasztása érvekkel 10 pont. A pontozásnál célszerű figyelembe venni a szabatos megfogalmazást, és az érvelés helyességét.</p> <p>pl. Jogilag Takácsék semmilyen visszaélést nem követtek el, egy ötlet hasznosítása nem tisztességtelen piaci magatartás. A lengyel büfé számára nem jelentenek konkurenciát, a termék csak hasonló, mint a külföldön látott, csak a tapasztalataikat használták fel, nem tisztességtelen módszerekkel szereztek meg a receptet.</p>
Házi feladat				
	Feleletválasztás	K	9	<p>A feladat lényege, hogy a tanulók számára tisztázódjon, mikor kell elfogadni azt, hogy a piaci viszonyok miatt valaki kedvezőtlen helyzetbe kerülhet, és milyen helyzetekben avatkozik be az állam a piaci szereplők védelme érdekében.</p> <p>Minden jó válasz 3 pont, összesen: 3x3 = 9 pont</p> <p>A Fazekas család vállalkozásából egy alkalmazott kilépett, és nem tudták pótolni. Emiatt a vállalkozás bevétele jelentősen csökkent.</p> <p>Szükség van állami intézkedésre/ <u>Nincs szükség állami intézkedésre.</u></p> <p>Molnárék az interneten rendeltek egy mosógépet, amelyet kiszállítottak, de kiderült, hogy nem működik. A forgalmazót nem érik utol, a weblapon nem találnak elérhetőséget.</p> <p><u>Szükség van állami intézkedésre/ Nincs szükség állami intézkedésre.</u></p> <p>Szabóék egy nagyáruház katalógusából kiválasztottak egy akciós laptopot. Mikor az akció 3. napján elmentek az üzletbe, az eladó sajnálkozva közölte, hogy a laptop már elfogyott, és mutatta a katalógust, amiben szerepelt, hogy „a készlet erejéig” tart az akció.</p> <p>Szükség van állami intézkedésre/ <u>Nincs szükség állami intézkedésre.</u></p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal										
Extra feladat														
	Felsorolás önállóan.	N	27	<p>A háztartás erőforrásaira vonatkozó ismereteket célszerű feleleveníteni a feladat megoldása előtt, esetleg a tanulók használhatják a tankönyvet.</p> <p>A példák felsorolása esetében célszerű a helytelen válaszok közül néhányat osztályszinten megbeszélni.</p> <p>A táblázatból hiányzó erőforrások felsorolása 3x2 = 6 pont, a helyes példák beírása: 7x3 = 21 pont</p> <p>Egy lehetséges megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Egy háztartás erőforrásai</th> <th>Az erőforrás piaci hasznosítási lehetősége</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Munkavégző képesség</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> Autószerelés egy vállalkozásnál munkabérért Fordítás angolról magyarra megbízási díjért. </td> </tr> <tr> <td>Idő</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> Gyerekefelügyelet vállalása. Telefonügyelet vállalása. </td> </tr> <tr> <td>Vagyon</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> Használt kerékpár értékesítése az interneten. A garázs bérbeadása. </td> </tr> <tr> <td>Jövedelem</td> <td> <ol style="list-style-type: none"> Pénzbetét elhelyezése egy bankban Részvények vásárlása. </td> </tr> </tbody> </table>	Egy háztartás erőforrásai	Az erőforrás piaci hasznosítási lehetősége	Munkavégző képesség	<ol style="list-style-type: none"> Autószerelés egy vállalkozásnál munkabérért Fordítás angolról magyarra megbízási díjért. 	Idő	<ol style="list-style-type: none"> Gyerekefelügyelet vállalása. Telefonügyelet vállalása. 	Vagyon	<ol style="list-style-type: none"> Használt kerékpár értékesítése az interneten. A garázs bérbeadása. 	Jövedelem	<ol style="list-style-type: none"> Pénzbetét elhelyezése egy bankban Részvények vásárlása.
Egy háztartás erőforrásai	Az erőforrás piaci hasznosítási lehetősége													
Munkavégző képesség	<ol style="list-style-type: none"> Autószerelés egy vállalkozásnál munkabérért Fordítás angolról magyarra megbízási díjért. 													
Idő	<ol style="list-style-type: none"> Gyerekefelügyelet vállalása. Telefonügyelet vállalása. 													
Vagyon	<ol style="list-style-type: none"> Használt kerékpár értékesítése az interneten. A garázs bérbeadása. 													
Jövedelem	<ol style="list-style-type: none"> Pénzbetét elhelyezése egy bankban Részvények vásárlása. 													
Összesen			63											

20.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Piac nélküli társadalom:

<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/életmodtörténet-os-kor-es-okor/a-korai-termelok-tarsadalma/csere-kereskedelem-ajandekozas-a-korai-termelo-tarsadalmakban> (Letöltve: 2017. február 21.)

A kereskedelem története:

Miskolczi István: A középkori kereskedelem története. Attraktor Kiadó, 2008.

S. Nagy Anikó, H. Szűcs Gitta: A kereskedelem története. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1993.

Piacra lépés:

Zéman Zoltán, Szakács Attila, Szakács Zsolt: Start-up ötletek, avagy hogyan vágjunk bele egy új termék, vagy szolgáltatás piacra dobásába, tekintettel a XXI. századi vásárlói igényekre CONTROLLER INFO 4:(2) pp. 45-49. (2016)

21. – 22. lecke: A piac szerepe a gazdaságban

21. - 22.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- kereslet,
- kiegészítő és helyettesítő termékek,
- kínálat,
- kereslet és kínálat törvénye
- piaci mechanizmus,
- egyensúlyi ár,
- túlkereslet és –kínálat,
- verseny, konkurencia,
- tisztességtelen piaci magatartás

A leckékben folytatódik a piacgazdaság elemzése. Hangsúlyozni kell a piac résztvevőinek egymásra gyakorolt hatását, illetve értelmezni kell a piaci mechanizmust, azaz a kereslet és kínálat összefüggését.

A tankönyv elemi számítási feladatokat tartalmaz, munkafüzetben adatok felhasználásával több vonaldiagramot kell szerkeszteni.

21. - 22.2. A lecke szerepe

A piaci jelenségekkel, hatásokkal mindenki nap mint nap találkozik, hiszen alapvetően befolyásolják életünket. A leckék abban segítenek, hogy a tanulók eligazodjanak a piac világában az alapfogalmak szintjén, és egy-egy változás ne érje teljesen váratlanul őket. Tanuló megérti, hogy miként alakul ki a piacon az egyensúlyi ár, a különböző gazdasági jelenségek milyen hatást gyakorolnak az áru árára, illetve a piaci mechanizmus hatására miként kerül újból egyensúlyba a rendszer.

21. - 22.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A leckéket a logikai kontinuitás szempontjának figyelembevételével érdemes egy dupla órában feldolgozni. Az elméleti részt frontális munkával, a feladatokat csoportmunkában oldhatjuk meg. Négyfős csoportokat alkossunk betűkártya segítségével. A leckéket a Szakértői mozaik módszerrel dolgozzuk fel.

Az első leckét úgy dolgozzuk fel, hogy az egyes betűk egy csoportban vannak. Az A és a B csoport az első kérdéssel, vagyis a kereslettel, a C és D csoport a második kérdéssel, vagyis a kínálattal foglalkozik.

A második órában keverednek a csoportok. Minden csoportba kerüljön egy A, B, C és D betűs gyerek. Az így kialakult csoportokban lesz két-két gyerek, aki a kereslettel és kínálattal kapcsolatos feladatokat oldotta meg az előző órán. Így közösen tudják megoldani a piaci egyensúlyra és a verseny szabályozására vonatkozó feladatokat

21. - 22.4. Ábrák, grafikonok a leckében

Az első lecke munkafüzetében levő feladatot a csoportok önállóan oldják meg. Felrajzolják a négyzethálóba a pontokat, majd összekötik. Két csoport az 1. feladat, két csoport a házfeladat grafikonját rajzolja meg. Az óra második felében érdemes egyeztetni a grafikonokat, hogy a következő órára minden tanulónak ott legyen a helyes megoldás a munkafüzetében.

Az előző órán megrajzolt ábrákból kiindulva, ábrázolják önállóan a tanulók a második lecke 1. feladatának függvényeit.

A tankönyvben ábrázolt gondolattérképeket tanári irányítással közösen beszélje meg az osztály.

21. - 22.5. Tankönyvi feladatok megoldása

21. lecke

1. Nézz utána az interneten, hogy melyek a legnépszerűbb gyümölcsök a magyar vásárlók körében!

A feladatot a tanulók saját mobiltelefonjaikon megoldhatják, ha nem biztosítunk számítógépet. Példa honlapokra:

<https://www.agroinform.hu/termenypiacok/magyarorszagon-az-alma-utan-a-banan-a-legnepszerubb-gyumolcs-26354-001> (Letöltve: 2017.február.18.)

<http://tudatosvasarlo.hu/cikk/milyen-gyumolcsot-eszunk-telen> (Letöltve: 2017.február.18.)

A mennyiben ez sem oldható meg a tanulók a saját életükből is hozhatnak példákat.

2. Mit gondolsz, mitől függ, hogy mennyi gyümölcsöt akarnak vásárolni az emberek?

Egyénileg értékelhető, szubjektív válaszok lehetségesek a kérdésre. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz.

3. Andiék a nagybani piacon szerzik be az árut. Miből mennyit vegyenek? Készíts táblázatot Bit, Humusz és Sztoria véleménye alapján, az 5 000 forintos keretösszeg felhasználásáról. Az almát 50, a körtét 60, a banánt pedig 100 forintért lehet kilogrammonként beszerezni!

Egyéni megoldások szülehetnek. Az 5 000 forintos keretösszeget a tanulók saját véleményük, preferenciáik alapján oszthatják meg a három gyümölcs között. Arra törekedjünk, hogy Bit esetében az alma, Humusznál a körte és Sztoriánál a banán jelenjen meg legnagyobb mennyiségben. Példa:

Ötletek	Bit	Humusz	Sztoria
alma értéke	50 kg * 50 Ft = 2 500 Ft	26 kg * 50 Ft = 1 300 Ft	20 kg * 50 Ft = 1 000 Ft
körte értéke	20 kg * 60 Ft = 1 200 Ft	45 kg * 60 Ft = 2 700 Ft	15 kg * 60 Ft = 900 Ft
banán értéke	13 kg * 100 Ft = 1 300 Ft	10 kg * 100 Ft = 1 000 Ft	31 kg * 100 Ft = 3 100 Ft
összesen	5 000 Ft	5 000 Ft	5 000 Ft

4. Te milyen szempontok alapján alakítanád ki a Fazekas család kínálatát a versenyre, azaz a három gyümölcs beszerzésének mennyiségét?

Egyénileg értékelhető, szubjektív válaszok lehetségesek a kérdésre. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. Igyekezzünk a tanulók válaszait a tanult tananyagtartalmak felé irányítani.

22. lecke

1. Tegyéél javaslatot a gyümölcsök eladási árára! Vedd figyelembe, hogy Andiék mennyiért szerzik be a gyümölcsöket!

A tanulók önállóan alakítják ki az eladási áraikat. Érdemes újból felhívni a figyelmüket arra, hogy a magasabb árhoz alacsonyabb, az alacsonyabb árhoz magasabb kereslet tartozik. Ugyanakkor utaljunk arra is, hogy a beszerzési árnál magasabb árat érdemes megadni, hiszen az így kialakított árrésből tudják Andiék fedezni a forgalmazási költségeiket és marad számukra nyereség. Csak a reális árakat fogadjuk el.

2. Kinek és miért fontos, hogy mekkora a gyümölcs piaci ára?

Úgy a vevőnek, mint az eladónak egyaránt fontos a piacon kialakult eladási ár. A vevő gazdaságossági szempontból szeretne minél alacsonyabb áron vásárolni, az eladó pedig a profit reményében szeretne minél magasabb áron eladni.

3. Szerinted szabályos volt Bit trükkje?

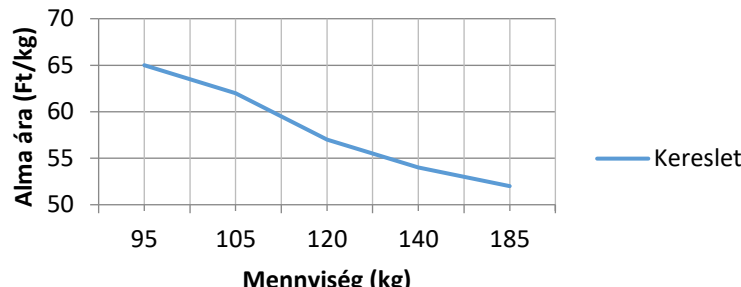
Igen. Marketing szaknyelvvvel élve a POS – POP anyagok kihelyezése az egyik legrégebbi és leghatásosabb vásárlásösztönző piacbefolyásolási eszköz, hiszen a vásárlóra a döntés utolsó fázisában gyakorol hatást.

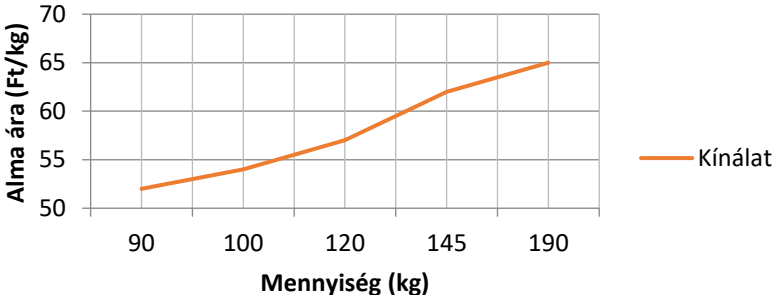
4. Befolyásolta-e a vásárlók döntését a plakátok kihelyezése?

Igen, mert a vevők megvásárolták az összes gyümölcsöt. Sőt ilyenkor az akciós áru népszerűsége az eladó többi termékének keresletére is hatással van. A vevő hajlamos impulzusok alapján dönteni, így ha megállt egy standnál banánt venni sok esetben vásárol a többi termékből is.

21. - 22.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

21. lecke

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
1. feladat																
a)	Grafikon önálló készítése	K	15	<p>A tengelyek beosztásának megrajzolása, a pontok szerkesztése, illetve az összekötésük 10 pont. A grafikon értékelése 5 pont.</p> <p>Megoldás</p> <div style="text-align: center;"> <p>Kereslet</p> <table border="1"> <caption>Data points for the Demand Curve</caption> <thead> <tr> <th>Mennyiség (kg)</th> <th>Alma ára (Ft/kg)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>95</td> <td>65</td> </tr> <tr> <td>105</td> <td>62</td> </tr> <tr> <td>120</td> <td>57</td> </tr> <tr> <td>140</td> <td>54</td> </tr> <tr> <td>185</td> <td>52</td> </tr> </tbody> </table> </div> <p>Javaslat</p> <p>A tengelyek beosztásakor javasoljuk a tanulónak, hogy a legalacsonyabb értékektől kezdjék a beosztást, ne 0-tól, mert így látványosabb lesz a grafikon.</p> <p>A tanári értékelésnél érdemes felhívni a tanulók figyelmét a kereslet törvényének érvényesülésére, arra, hogy az áru árának növekedése általában a keresett mennyiség csökkenését eredményezi.</p>	Mennyiség (kg)	Alma ára (Ft/kg)	95	65	105	62	120	57	140	54	185	52
Mennyiség (kg)	Alma ára (Ft/kg)															
95	65															
105	62															
120	57															
140	54															
185	52															
b)	Mondat kiegészítése önállóan	K	16	<p>Minden helyes válasz 4 pont. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható, az összpontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Megoldás</p>												

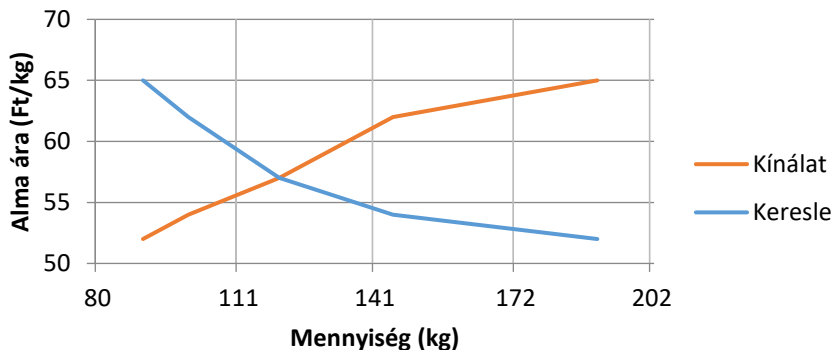
Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
				<ul style="list-style-type: none"> – ha csökken a körte ára, a vevők körtét fognak venni alma helyett, így csökken a kereslet, ami a kereskedőket az alma árának csökkentésére ösztönzi, – ha az esős idő miatt gyorsan romlik az eladásra kínált alma minősége, akkor csökken az alma iránt a kereslet, ami a kereskedőket az alma árának csökkentésére ösztönzi – ha az eladók az alma mellé ingyen hámozót adnak, amennyiben nagyobb mennyiséget vásárol a vevő, megnő az alma iránt a kereslet, ami lehetővé teszi a kereskedőknek, hogy emeljék az alma árát, – ha Andi szülei több pénzt szánnak az alma beszerzésére, többet fognak vásárolni, ami keresletnövelő hatású, és így az ár növekedéséhez vezethet. <p>Javaslat: Érdemes felhívni a tanulók figyelmét a szóbeli tanári értékelés során arra, hogy az alma és a körte helyettesítő termékeként viselkednek, illetve, hogy a termékek keresletváltozása árváltozáshoz vezethet.</p>												
Házi feladat																
a)	Grafikon önálló készítése	K	15	<p>A tengelyek beosztásának megrajzolása, a pontok szerkesztése, illetve az összekötésük 10 pont. A grafikon értékelése 5 pont.</p> <p>Megoldás</p> <p style="text-align: center;">Kínálat</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <caption>Alma kínálati adatai</caption> <thead> <tr> <th>Mennyiség (kg)</th> <th>Alma ára (Ft/kg)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>90</td> <td>52</td> </tr> <tr> <td>100</td> <td>54</td> </tr> <tr> <td>120</td> <td>57</td> </tr> <tr> <td>145</td> <td>62</td> </tr> <tr> <td>190</td> <td>65</td> </tr> </tbody> </table>	Mennyiség (kg)	Alma ára (Ft/kg)	90	52	100	54	120	57	145	62	190	65
Mennyiség (kg)	Alma ára (Ft/kg)															
90	52															
100	54															
120	57															
145	62															
190	65															

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Javaslat</p> <p>A tengelyek beosztásakor javasoljuk a tanulónak, hogy a legalacsonyabb értékektől kezdjék a beosztást, ne 0-tól, mert így látványosabb lesz a grafikon.</p> <p>A tanári ellenőrzésnél érdemes felhívni a tanulók figyelmét a kínálat törvényének érvényesülésére, arra, hogy az áru árának növekedése általában a kínált mennyiség növekedését eredményezi.</p>
b)	Mondat kiegészítése önállóan	K	16	<p>Minden helyes válasz 4 pont. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható, az összpontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – ha megnő a permetezőszer ára, megnőnek a termelő költségei, így drágábban kell kínálja a terméket a piacon, ha a magasabb áron is el tudja adni, ez a kínálat növekedéséhez vezethet, – ha tavasszal elfagynak a virágok az almafán, kevesebb termék lesz, így a piaci kínálat csökken, – ha még több eladó jelenik meg a piacon, megnő a piaci kínálat, de ezzel együtt a verseny is az eladók között, ami akár arra is ösztönözheti az eladókat, hogy csökkentés a termék árát, – ha a vevők túl drágának tartják az almát, akkor a kereskedő kénytelen csökkenteni a termék árát, ami a kínált mennyiség csökkenéséhez vezethet. <p>Javaslat:</p> <p>Érdemes felhívni a tanulók figyelmét a szóbeli tanári értékelés során</p>
Extra feladat				
a) és b)	Kutatómunka	N és E	24	A felmérés lebonyolítása, és a táblázat kitöltése 10 pont, a vélemény megfogalmazása 8 pont. A „minden pénzt” megérő termékek gyűjtése 6 pont.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Az értékeléskor a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható, az összpontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve. Törekedjünk arra, hogy az órán elsajátított tartalmak, mint a kereslet törvénye megjelenjen a leírásban.</p> <p>Fel kell hívni a tanuló figyelmét arra, hogy nincsenek olyan piaci helyzetek, amikor egy termék bármilyen áron eladható. Az ár mindig hatással van az áru keresletére. Azonban vannak olyan termékek, amelyekre a hétköznapokban azt mondjuk, hogy „minden pénzt megér”. A „minden pénzt” megérő termékek közé olyan árucikkek kerülhetnek például, mint alapvető élelmiszerek vagy tisztálkodási szerek, ruházati cikkek, illetve a sznob fogyasztás termékei, ahol a társadalmi státusz jelzéséként a vevők a magasabb árat is szívesen megfizetik.</p>
Összesen			86	

22. lecke

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Grafikon önálló készítése	K	10	<p>A tengelyek beosztásának megrajzolása, a pontok szerkesztése, illetve az összekötésük 10 pont.</p> <p>Javaslat A tengelyek beosztásakor javasoljuk a tanulónak, hogy a legalacsonyabb értékektől kezdjék a beosztást, ne 0-tól, mert így látványosabb lesz a grafikon.</p> <p>Megoldás</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
				<p style="text-align: center;">Az alma kereslete és kínálata</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <caption>Alma kereslet és kínálat adatai</caption> <thead> <tr> <th>Mennyiség (kg)</th> <th>Kereslet (Ft/kg)</th> <th>Kínálat (Ft/kg)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>80</td> <td>65</td> <td>52</td> </tr> <tr> <td>111</td> <td>59</td> <td>55</td> </tr> <tr> <td>141</td> <td>54</td> <td>62</td> </tr> <tr> <td>172</td> <td>53</td> <td>64</td> </tr> <tr> <td>202</td> <td>52</td> <td>65</td> </tr> </tbody> </table>	Mennyiség (kg)	Kereslet (Ft/kg)	Kínálat (Ft/kg)	80	65	52	111	59	55	141	54	62	172	53	64	202	52	65
Mennyiség (kg)	Kereslet (Ft/kg)	Kínálat (Ft/kg)																				
80	65	52																				
111	59	55																				
141	54	62																				
172	53	64																				
202	52	65																				
b)	Grafikon elemzése	K	20	<p>A helyes válasz 5 pont. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavakkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható, az összpontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az alma iránt a kereslet és kínálat a kilogrammonkénti 57 forintos áron egyezik meg. Ehhez az egyensúlyi állapothoz tartozó árat nevezzük egyensúlyi árnak. – Ha 65 Ft-ért akarják adni az alma kilóját, akkor az eladók 190 kilogrammot kínálnak eladásra, de a vevők csupán 95 kilót vásárolnának meg. Így a piaci kínálat jelentősen meghaladja a piaci keresletet. Tehát túlkínálatról beszélünk. – Ha a tavaszi fagy miatt sokkal kevesebb alma terem, a kínálat mennyiség csökkeni fog, és túlkereslet lesz a piacon, amely az alma árának növekedéséhez fog vezetni, hogy újból kialakuljon a piacon az egyensúlyi helyzet. – Ha Andiék kóstolót szerveznek, ez a kereslet növekedéséhez vezethet, ami árnövelő hatású lehet. 																		

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																																			
c)	Felsorolás önállóan	K	20	<p>Minden helyesen kitöltött sor 4 pont. Részpontszámok adhatók, ha az esetleíráshoz nem illeszkedik megfelelően a hatást leíró mechanizmus.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Esetleírás</th> <th>Túlkereslet</th> <th>Túlkínálat</th> <th>Az ár nő</th> <th>Az ár csökken</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A nagy szárazság miatt kevesebb búza termett.</td> <td>x</td> <td></td> <td>x</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Újra divatba jött a miniszoknya.</td> <td>x</td> <td></td> <td>x</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Megjelent a mobiltelefon újabb verziója így a régebbi hátrébb került a polcon.</td> <td></td> <td>x</td> <td></td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>A sok napsütés miatt az idén nagyon sok jó minőségű a dinnye termett.</td> <td></td> <td>x</td> <td></td> <td>x</td> </tr> <tr> <td>Az új mosószer mellé az első hónapban öblítőt ad ajándékba a gyártó.</td> <td>x</td> <td></td> <td>x</td> <td></td> </tr> <tr> <td>A belvíz elöntötte a termőföldet, így kevesebb kukoricát tudtak begyűjteni.</td> <td>x</td> <td></td> <td>x</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Esetleírás	Túlkereslet	Túlkínálat	Az ár nő	Az ár csökken	A nagy szárazság miatt kevesebb búza termett.	x		x		Újra divatba jött a miniszoknya.	x		x		Megjelent a mobiltelefon újabb verziója így a régebbi hátrébb került a polcon.		x		x	A sok napsütés miatt az idén nagyon sok jó minőségű a dinnye termett.		x		x	Az új mosószer mellé az első hónapban öblítőt ad ajándékba a gyártó.	x		x		A belvíz elöntötte a termőföldet, így kevesebb kukoricát tudtak begyűjteni.	x		x	
Esetleírás	Túlkereslet	Túlkínálat	Az ár nő	Az ár csökken																																			
A nagy szárazság miatt kevesebb búza termett.	x		x																																				
Újra divatba jött a miniszoknya.	x		x																																				
Megjelent a mobiltelefon újabb verziója így a régebbi hátrébb került a polcon.		x		x																																			
A sok napsütés miatt az idén nagyon sok jó minőségű a dinnye termett.		x		x																																			
Az új mosószer mellé az első hónapban öblítőt ad ajándékba a gyártó.	x		x																																				
A belvíz elöntötte a termőföldet, így kevesebb kukoricát tudtak begyűjteni.	x		x																																				
Házi feladat																																							
a)	Adatok, információk párba állítása	K	20	<p>Minden helyes megoldás 2 pont.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="4">Piacbefolyásoló módszerek, amelyek</th> </tr> <tr> <th>a termék tulajdonságaihoz kapcsolódnak</th> <th>a termék árához kapcsolódnak</th> <th>az eladás helyéhez, módjához kapcsolódnak</th> <th>a kommunikációhoz kapcsolódnak</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A B H</td> <td>F G</td> <td>C E J</td> <td>D I</td> </tr> </tbody> </table> <p>Javaslat</p>	Piacbefolyásoló módszerek, amelyek				a termék tulajdonságaihoz kapcsolódnak	a termék árához kapcsolódnak	az eladás helyéhez, módjához kapcsolódnak	a kommunikációhoz kapcsolódnak	A B H	F G	C E J	D I																							
Piacbefolyásoló módszerek, amelyek																																							
a termék tulajdonságaihoz kapcsolódnak	a termék árához kapcsolódnak	az eladás helyéhez, módjához kapcsolódnak	a kommunikációhoz kapcsolódnak																																				
A B H	F G	C E J	D I																																				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal														
				A tanári ellenőrzésnél hangsúlyozzuk ki a piacbefolyásoló módszerek keresletre és árra gyakorolt hatását.														
b)	Felsorolás önállóan	N	12	Minden helyes piacbefolyásoló módszer 3 pont. Részpontszám adható, a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve. Megoldás A tanulók például olyan piacbefolyásoló módszereket sorolhatnak fel, mint reklámok, kóstolók, áruminta, kisebb ajándékok, többlet szolgáltatások nyújtása, stb.														
c)	Gyűjtőmunka	E	10	A tanulók hirdetésekkel vágnak ki újságokból, magazinokból és beragasztják a munkafüzetbe.														
d)	Adatok, információk párba állítása	K	12	Minden helyes megoldás 2 pont. Megoldás <table border="1" data-bbox="1019 746 1982 1382"> <thead> <tr> <th>Eset</th> <th>Betűjel</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A kizárólag a TV-shopban értékesített termék esetében a nagyon előnyös vásárlás hamis látszatát keltik.</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>A reklámozó cég az új mosóporát úgy mutatja be, hogy az „jobb”, mint a többi, már ismert mosópor.</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>A termékleírásban nem tüntetik fel, hogy az áru nem felel meg a vele szembe támasztott műszaki elvárásoknak.</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>Egy vállalat olyan alacsony áron adja a termékét, hogy a többi eladó ettől tönkre megy.</td> <td>A</td> </tr> <tr> <td>A vállalat olyan márkajelzéseket varr a ruháira, amelyeket nem szabadna használnia.</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>Új versenytárs piacra lépésének megakadályozása.</td> <td>A</td> </tr> </tbody> </table>	Eset	Betűjel	A kizárólag a TV-shopban értékesített termék esetében a nagyon előnyös vásárlás hamis látszatát keltik.	B	A reklámozó cég az új mosóporát úgy mutatja be, hogy az „jobb”, mint a többi, már ismert mosópor.	B	A termékleírásban nem tüntetik fel, hogy az áru nem felel meg a vele szembe támasztott műszaki elvárásoknak.	B	Egy vállalat olyan alacsony áron adja a termékét, hogy a többi eladó ettől tönkre megy.	A	A vállalat olyan márkajelzéseket varr a ruháira, amelyeket nem szabadna használnia.	B	Új versenytárs piacra lépésének megakadályozása.	A
Eset	Betűjel																	
A kizárólag a TV-shopban értékesített termék esetében a nagyon előnyös vásárlás hamis látszatát keltik.	B																	
A reklámozó cég az új mosóporát úgy mutatja be, hogy az „jobb”, mint a többi, már ismert mosópor.	B																	
A termékleírásban nem tüntetik fel, hogy az áru nem felel meg a vele szembe támasztott műszaki elvárásoknak.	B																	
Egy vállalat olyan alacsony áron adja a termékét, hogy a többi eladó ettől tönkre megy.	A																	
A vállalat olyan márkajelzéseket varr a ruháira, amelyeket nem szabadna használnia.	B																	
Új versenytárs piacra lépésének megakadályozása.	A																	

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Javaslat</p> <p>A házfeladat megbeszéléskor érdemes megmagyarázni a választási lehetőségek lényegét, illetve ezek piacra gyakorolt hatását. A tanulónak értenie kell, hogy lehet a fogyasztó döntését befolyásolni, de kerülni kell a megtévesztését. Ugyanakkor értenie kell azt is, hogy a vállalkozások a piacon versenyezhetnek, de nem hozhatják egymást lehetetlen helyzetbe.</p>
Extra feladat				
	Kutatómunka		26	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a környezeti tényezők hatását a gabonából eladásra kínált mennyiségre, legyen ez eső vagy háború, – a fogyasztók jövedelemcsökkenésének hatását a gabona keresletére háborús időszakban, – az árcsökkenés hatását a termelők kínálatára.
Összesen			130	

23. lecke: A pénz fogalma

23.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- pénz,
- termékcsere,
- árucseré,
- bankszámlapénz.

A leckében folytatódik a piaci fogalmak tárgyalása a pénz fogalmának tisztázásával. Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

23.2. A lecke szerepe

A lecke a pénz kialakulásával, szükségességével foglalkozik. A tanulók megismerkednek azzal, hogy pénz nélkül a forgalom lebonyolítása lehetetlen lenne. A következő leckét is előkészíthetjük, amelyben a pénz funkcióit tárgyaljuk majd.

23.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után játékos formában tudatosíthatjuk a közvetlen termékcsere nehézségeit. Minden tanuló válasszon egy árut, amelyet szeretne a többieknek értékesíteni, majd próbáljon meg a többiekkel cserélni. Ezután beszéljük meg, milyen nehézséget okozna, ha valamennyi áruhoz hasonló módon tudnánk csak hozzájutni.

Történelmi példákkal színesítsük a pénz fejlődésének bemutatását, esetleg készíthet valamilyen tanuló prezentációt a témában.

23.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyv ábrája a pénz fejlődését mutatja be. Ezt célszerű példákkal, képekkel, prezentációval kiegészíteni. Ha rendelkezésre áll, akkor régi, forgalomból már kivont pénzt is mutathatunk a tanulóknak.

23.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Szerinted mit jelent az, hogy valami értékes?

Először valószínűleg az hangzik el, hogy az értékes az, ami drága, megfizethetetlen, egyedi, stb. Célszerű megkérni a tanulókat, hogy soroljanak olyan dolgokat, ami nekik értékes. Ekkor várhatóan felsorolják az egészséget, a családot, a barátot, barátnőt, az időt, stb. Ha mindezek elhangoztak, akkor fogalmazzuk meg, hogy az értékes nem csak azt jelenti, hogy sok pénzt ér.

2. Hogyan lehet valaminek kifejezni az értékét?

Az érték sokféleképpen kifejezhető: pénzzel, más árukkal, azzal, hogy mennyi szükségletet elégít ki a termék stb. Mivel a lecke a pénzről szól, ebbe az irányba célszerű a beszélgetést irányítani.

3. Gyűjtsd össze, hogy milyen értékes, pénzként használatos dolgokról hallottál már!

Az árupénzeket kell összegyűjteni: ékszerpénzek (gyöngy, korall, elefántcsont, scalp), a nagyon kiemelkedően fontos megjelenési formái (marha), fontos exportcikkek (északi népeknél szőrme, másutt a teatégla), használati pénz (sókokca; horog, nyílvesző).

Elmondhatjuk, hogy szélsőséges körülmények között szinte minden pénzzé válhat, ami az adott helyzetben értékesnek számít, pl. háborús körülmények között a cukor, vagy a cigaretta.

4. Gondold végig, miért értékesebb az arany, mint az alumínium!

Tisztázzuk a tanulókkal, hogy csak pénzként értékesebb az arany, mint az alumínium, mert lehetnek helyzetek, amikor az alumínium az értékesebb, pl. ipari felhasználásnál. Elmesélhetjük, hogy amikor először előállították, és bemutatták az alumíniumot a Párizsi Világkiállításon, akkor drágább volt, mint az arany.

Az arany ma legfőképpen azért értékesebb, mert ritkább, mert a gazdagságot szimbolizálja régóta, és mert pénzként elfogadták az emberek.

23.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
	Szövegértelmezés	K	15	<p>Megoldás: A só Kainduban pénzként működött. (5 pont)</p> <p>Az emberek a sót azért fogadták el pénzként, mert az uralkodó pecsétje volt rajta. (5 pont)</p> <p>A mindennapokban a sópénzzel kapcsolatban az lehetett a fő probléma, hogy a sót továbbra is használták eredeti funkciójára is, A só ezen kívül nehéz, vízben feloldódik, a kiszárított sópénz könnyen törik, nehezen szállítható. (5 pont)</p>
2. feladat				
	Kutatómunka	K	20	<p>Megoldás: Ismereteink szerint Szent István veretett először pénzt Magyarországon. Több típus is ismert uralkodásának idejéről, pl. a Király lándzsája nevű ezüstdénár, és az arany solidus. (10 pont)</p> <p>A magyarokra a 9. századig közvetlen árucserre volt jellemző, ekkortól jelennek meg a különféle prémek és a tinó mint általános értékmérő. Később megjelent a vert pénz is. Valódi pénzforgalom a 10. századra alakult ki, de továbbra is jelen volt az árucserre. (10 pont)</p>
3. feladat				
	Párosítás Kép-szöveg	E	6	<p>Megoldás: 1. kép: A 2. kép: C 3. kép: B Minden jó megoldás 2 pont. 3x2 = 6 pont</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
Házi feladat																						
	Gyűjtőmunka	K	20	<p>Megoldás: A magyar bankjegyek elő és hátsó oldalán a következők találhatók:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Előlap</th> <th>Hátlap</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>500 forint</td> <td>II. Rákóczi Ferenc</td> <td>Sárospataki vár</td> </tr> <tr> <td>1 000 forint</td> <td>Mátyás király</td> <td>Visegrádi királyi palota, Herkules kút</td> </tr> <tr> <td>5 000 forint</td> <td>Gróf Széchenyi István</td> <td>A nagyeceni Széchenyi kastély</td> </tr> <tr> <td>10 000 forint</td> <td>Szent István király</td> <td>Esztergomi látkép</td> </tr> <tr> <td>20 000 forint</td> <td>Deák Ferenc</td> <td>Az ideiglenes magyar képviselőház Pesten</td> </tr> </tbody> </table> <p>Minden jó válasz 2 pont. 10x2 = 20 pont</p>		Előlap	Hátlap	500 forint	II. Rákóczi Ferenc	Sárospataki vár	1 000 forint	Mátyás király	Visegrádi királyi palota, Herkules kút	5 000 forint	Gróf Széchenyi István	A nagyeceni Széchenyi kastély	10 000 forint	Szent István király	Esztergomi látkép	20 000 forint	Deák Ferenc	Az ideiglenes magyar képviselőház Pesten
	Előlap	Hátlap																				
500 forint	II. Rákóczi Ferenc	Sárospataki vár																				
1 000 forint	Mátyás király	Visegrádi királyi palota, Herkules kút																				
5 000 forint	Gróf Széchenyi István	A nagyeceni Széchenyi kastély																				
10 000 forint	Szent István király	Esztergomi látkép																				
20 000 forint	Deák Ferenc	Az ideiglenes magyar képviselőház Pesten																				
Extra feladat																						
	Önálló szövegalkotás	N	20	<p>Önálló véleményeket várunk el. Elvárható, hogy a tanulók felsoroljanak néhány olyan dolgot, amely pénzért nem vásárolható meg. Valószínűleg felsorolják az egészséget, fiatalságot, boldogságot. stb. Az önálló, példákkal alátámasztott gondolatokat értékeljük.</p>																		
Összesen			81																			

23.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Pénzelmélet:

Matolcsy György: A fiskális és a monetáris politika kölcsönhatása Magyarországon az elmúlt másfél évtizedben. HITELINTÉZETI SZEMLE 15: (2) pp. 5-32. (2016)

Pénzügyi szemle ÁSZ 2014-2016: <https://www.asz.hu/penzugyi-szemle/archivum>

A magyar törvényes fizetési eszközökről:

<https://www.mnb.hu/letoltes/forint-fuzet-2014.pdf> (Letöltve: 2017. február 21.)

Pénztörténet:

<http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Tor-tenelem/83K%E1lnoki/GY%D6NGY%D6SSY%20K%D6NYV/10%20GYONGYOSSY.pdf> (Letöltve: 2017. február 21.)

24. lecke: A pénz szerepe az életünkben

24.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- pénz,
- euró.

A leckében a pénz funkcióival, és az euróval foglalkozunk. Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

24.2. A lecke szerepe

A lecke röviden tárgyalja a pénz funkcióit. Úgy gondoljuk, hogy a korosztály számára ennél mélyebb pénzfunkció-értelmezés nem szükséges, nem javasoljuk a pénzfunkciók közgazdasági szakirodalom szerinti megnevezését sem.

Az euró létezése a tanulók számára ismert, de mivel nem a mindennapok része, ezért célszerű közelebb hozni a diákokhoz a történetét, a megjelenésével kapcsolatos érdekességeket.

24.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után beszélgessenek a diákok arról, hogy mire való a pénz a mindennapokban. Gyűjtsenek különböző helyzeteket (akár csoportmunkában), amelyekben a pénzt használjuk.

Igyekezzünk ezeket a helyzeteket csoportosítani, és így megfogalmazni a pénz funkcióit.

Az euró érméket és bankjegyeket mutassuk be a diákoknak (természetesen elég, ha színes fénymásolatokat mutatunk be). Érdeklődő diákok készülhetnek prezentációval, amelyben az euró bankjegyeket és érméket mutatják be a többieknek.

24.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyv ábrája az eurót használó országokat mutatja be térkép formában. Tanulmányozzuk ezt a térképet át közösen, és nevezzük meg az országokat.

24.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Hogyan lehet a vásárlásokat lebonyolítani, ha a pénz elértéktelenedik?

Ha egy pénz jelentősen inflálódik, akkor vagy valamilyen másik pénz veszi át a helyét (többnyire egy nemzetközileg elfogadott, erős valuta pl. az amerikai dollár, vagy a svájci frank), esetleg egy áru (pl. a cigaretta), az arany, illetve szélsőséges esetben visszaáll a piac a termékcserére.

2. Nézz utána, hogy mi volt az oka a pengő forgalomból való kivonásának!

A történelem legnagyobb áremelkedése Magyarországon volt a második világháború után. A havi infláció megközelítette a 41 900 billió ($4,19 \times 10^{16}$) százalékot, az árak 15 óránként duplázódtak. 1946. augusztus 1-jén a magyar pengőt leváltotta a forint, ekkor 400 000 000 000 000 000 000 000 000 (4×10^{29}) pengő ért egy forintot. A gyors drágulás a veszített háború, a kifosztott államkassza és az elégtelen termelés törvényszerű következménye volt, ugyanúgy, mint a mind magasabb címletű pénzek kibocsátása s a nyomasztó pénzhiány enyhítésére a „bankóprás” beindítása. A pengő és a forint átváltási aránya: 400 kvadrilliárd pengőért (4×10^{29}) lehetett egy darab új egyforintos érmét kapni. (Forrás: wikipedia.hu)

A pengő elértéktelenedése olyan gyors ütemű volt, hogy alkalmatlanná vált a forgalom lebonyolítására.

3. Nézz utána, hogy hány forintot adnak egy svéd koronáért!

2017. február 21-én 1 svéd korona = 32,46 Ft

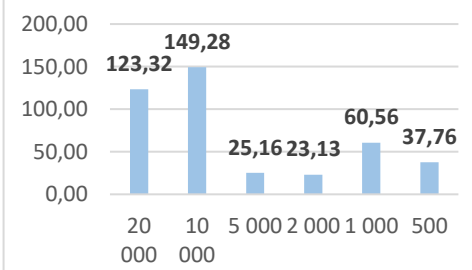
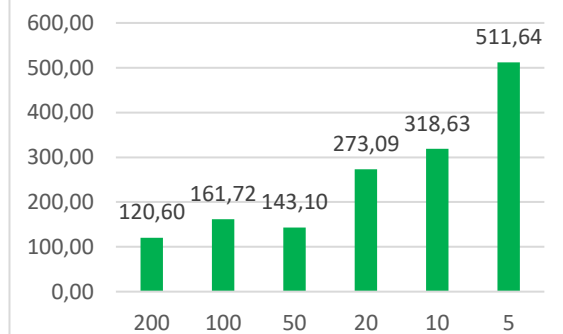
4. Mit jelent az a kifejezés, hogy árfolyam?

Az árfolyam egy sajátos ár. Több fajtája is van. A valutaárfolyam azt mutatja meg, hogy egy adott pillanatban milyen arányban cserélhetők ki egymással a különféle országok pénznemei. Az árfolyam lehet egy értékpapír aktuális tőzsdei ára is.

24.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
1. feladat																
a)	Információk csoportosítása.	N	27	<p>A tanulók írják a betűjeleket a megfelelő rovatba. Csak a helyes válaszért jár pontszám. Minden helyesen beírt betűjel 3 pont, összesen: 9x3 = 27 pont</p> <p>A. Andi összegyűjti az üvegbeváltáskor kapott pénzt. B. Péter nagymamája hitelben vett egy mosógépet, a részleteket havonta fizeti. C. A büfében melegszendvicset vettél. D. A születésnapodra kapott pénzből veszel egy sportcipőt magadnak. E. Szlovákiai kirándulásodra eurót váltanak neked a szüleid a bankban. F. Megkapjátok egy nagyáruház katalógusát, azt lapozgatva megnézik benne a különböző téli dzsekik árát. G. Kati szülei befizetik a lakáshitel törlesztését. H. A kirakatban látsz egy új kerékpárt, ami mellett ott van az ártábla is. I. A nagyáruházban egy turista euróval fizet a pénztárnál.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>A pénz szerepe</th> <th>Esemény betűjele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Az árucserét közvetíti.</td> <td>C, D</td> </tr> <tr> <td>Kifejezi az áruk értékét.</td> <td>F, H</td> </tr> <tr> <td>Összegyűjthető, megtakarítható.</td> <td>A</td> </tr> <tr> <td>Lehetőséget ad arra, hogy hosszabb idővel a gazdasági esemény után fizessenek.</td> <td>B, G</td> </tr> <tr> <td>Külföldön is használható.</td> <td>E, I</td> </tr> </tbody> </table>	A pénz szerepe	Esemény betűjele	Az árucserét közvetíti.	C, D	Kifejezi az áruk értékét.	F, H	Összegyűjthető, megtakarítható.	A	Lehetőséget ad arra, hogy hosszabb idővel a gazdasági esemény után fizessenek.	B, G	Külföldön is használható.	E, I
A pénz szerepe	Esemény betűjele															
Az árucserét közvetíti.	C, D															
Kifejezi az áruk értékét.	F, H															
Összegyűjthető, megtakarítható.	A															
Lehetőséget ad arra, hogy hosszabb idővel a gazdasági esemény után fizessenek.	B, G															
Külföldön is használható.	E, I															

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																								
b)	Kutatómunka	N	36	<p>A tanulók keressenek az interneten, vagy egy folyóirat gazdasági rovatában. Az aktuális árfolyamot vagy keressék ki, vagy tanári információként kapják meg. Minden helyesen beírt pénznem 3 pont. A helyes összegek beírása 3 pont (Az Eurót csak egyszer pontozzuk). Összesen: 7x3 + 5x3 = 36 pont</p> <p>Megoldás a 2016. december 30-i árfolyamokkal számolva:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ország</th> <th>Pénznem</th> <th>10 000 Ft-ért ennyi pénzt adnak a pénzváltáskor</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Szlovákia</td> <td>Euró</td> <td>31,40</td> </tr> <tr> <td>Csehország</td> <td>Cseh Korona</td> <td>874,89</td> </tr> <tr> <td>Lengyelország</td> <td>Lengyel Zloty</td> <td>134,70</td> </tr> <tr> <td>Svédország</td> <td>Svéd Korona</td> <td>297,89</td> </tr> <tr> <td>Dánia</td> <td>Dán Korona</td> <td>231,43</td> </tr> <tr> <td>Németország</td> <td>Euró</td> <td>31,40</td> </tr> <tr> <td>Ausztria</td> <td>Euró</td> <td>31,40</td> </tr> </tbody> </table>	Ország	Pénznem	10 000 Ft-ért ennyi pénzt adnak a pénzváltáskor	Szlovákia	Euró	31,40	Csehország	Cseh Korona	874,89	Lengyelország	Lengyel Zloty	134,70	Svédország	Svéd Korona	297,89	Dánia	Dán Korona	231,43	Németország	Euró	31,40	Ausztria	Euró	31,40
Ország	Pénznem	10 000 Ft-ért ennyi pénzt adnak a pénzváltáskor																										
Szlovákia	Euró	31,40																										
Csehország	Cseh Korona	874,89																										
Lengyelország	Lengyel Zloty	134,70																										
Svédország	Svéd Korona	297,89																										
Dánia	Dán Korona	231,43																										
Németország	Euró	31,40																										
Ausztria	Euró	31,40																										
Házi feladat																												
a)	Egyszerű számolások + önálló szöveg 2-3 mondatban	K	10	<p>A feladat a tanulók fantáziáját megmozgató nagy összegek elképzelésére ad lehetőséget, egyben gyakorolható a nagy számokkal való számolás is.</p> <p>Megoldások: 5 milliárd 93 millió forint /20 000 Ft = 5 093 000 000/20 000 = 254 650 db</p>																								

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																												
				(4 pont) 254 650 x 1 gramm = 254 650 gramm, vagyis 254,65 kg (6 pont)																												
b)		K	10	Önálló gondolatokat várjunk el a tanulóktól. Célszerű felhívni a figyelmüket arra, hogy ne csak a 200 millió forint elköltéséről írjanak (5 pont) , hanem arról is, mi nem változna az életükben. (5 pont)																												
c)		K	10	Megoldás: Önálló gondolatokat várjunk el a tanulóktól.																												
Extra feladat																																
	Számításos feladatok	N	20	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="width: 45%;"> <p>A forgalomban lévő bankjegyek száma címletenként 2016. január 1-jén (millió db)</p> <p>Forrás: MNB</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Címlet</th> <th>Szám (millió db)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>20 000</td> <td>123,32</td> </tr> <tr> <td>10 000</td> <td>149,28</td> </tr> <tr> <td>5 000</td> <td>25,16</td> </tr> <tr> <td>2 000</td> <td>23,13</td> </tr> <tr> <td>1 000</td> <td>60,56</td> </tr> <tr> <td>500</td> <td>37,76</td> </tr> </tbody> </table> </div> <div style="width: 45%;"> <p>A forgalomban lévő pénzermék száma címletenként 2016. január 1-jén (millió db)</p> <p>Forrás: MNB</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Címlet</th> <th>Szám (millió db)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>200</td> <td>120,60</td> </tr> <tr> <td>100</td> <td>161,72</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>143,10</td> </tr> <tr> <td>20</td> <td>273,09</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>318,63</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>511,64</td> </tr> </tbody> </table> </div> </div>	Címlet	Szám (millió db)	20 000	123,32	10 000	149,28	5 000	25,16	2 000	23,13	1 000	60,56	500	37,76	Címlet	Szám (millió db)	200	120,60	100	161,72	50	143,10	20	273,09	10	318,63	5	511,64
Címlet	Szám (millió db)																															
20 000	123,32																															
10 000	149,28																															
5 000	25,16																															
2 000	23,13																															
1 000	60,56																															
500	37,76																															
Címlet	Szám (millió db)																															
200	120,60																															
100	161,72																															
50	143,10																															
20	273,09																															
10	318,63																															
5	511,64																															

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Megoldások:</p> <p>A forgalomban lévő bankjegyek összértéke:</p> $123\,320\,000 \times 20\,000 + 149\,280\,000 \times 10\,000 + 25\,160\,000 \times 5\,000 + 23\,130\,000 \times 2\,000 +$ $60\,560\,000 \times 1\,000 + 37\,760\,000 \times 500 = 2\,466\,400\,000\,000 + 1\,492\,800\,000\,000 + 125\,800\,000\,000 +$ $46\,260\,000\,000 + 60\,560\,000\,000 + 18\,880\,000\,000 = 4\,210\,700\,000\,000 \text{ Ft}$ <p>4 210,7 milliárd Ft = 4 210 700 millió Ft = 4 210 700 000 ezer Ft = 4 210 700 000 000 Ft (4x3 = 12 pont)</p> <p>A forgalomban lévő pénzermék összes darabszáma:</p> $120\,600\,000 + 161\,720\,000 + 143\,100\,000 + 273\,090\,000 + 318\,630\,000 + 511\,640\,000 = 1\,528\,780\,000 \text{ db}$ <p>1,528 780 milliárd db = 1 528,780 millió db = 1 528 780 ezer db = 1 528 780 000 db (4x2 = 8 pont)</p>
Összesen			113	

24.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Bankjegyekről és érmékről:

<https://www.mnb.hu/bankjegy-es-erme> (Letöltés: 2017. február 21.)

Fizetési rendszer jelentés:

<http://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-rendszer-jelentes-2016.pdf> (Letöltés: 2017. február 21.)

Pénzügyi stabilitási jelentés:

<http://www.mnb.hu/letoltes/penzugyi-stabilitasi-jelentes-osz-print-digitalis.pdf> (Letöltés: 2017. február 21.)

25. lecke: Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban

25.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- vállalkozás,
- háztartás,
- önkormányzatok és egyéb állami szervezetek,
- civil szervezetek,
- bankok és egyéb pénzüzetek,
- külföld,
- fogyasztási cikkek,
- termelési erőforrások piaca

A témakör utolsó leckéje, amely a nemzetgazdaság szereplőire fókuszál. Bemutatja a szereplők találkozásának színtereit: a fogyasztási cikkek és termelési erőforrások piacát, illetve tárgyalja a nemzetgazdaság egyszerűsített modellje mentén a makrogazdasági összefüggéseket.

A lecke számítási feladatokat nem tartalmaz, elemzéseként kördiagramot kell értelmezni.

25.2. A lecke szerepe

A lecke célja, hogy a tanuló megismerje azokat a szereplőket, amelyeknek a kooperációja a nemzetgazdaság működőképességét garantálja. Térképezze fel azokat a piacokat, ahol ezek a szereplők találkoznak és értse meg a háromszereplős gazdasági modell lényegét. A gazdaság szereplőinek azonosítása, a viszonyrendszerük feltárása lehetővé teszi, hogy a tanuló el tudja helyezni magát a nemzetgazdaság rendszerében. Ez a pozicionálás segíti későbbi életpályájának tervezését, kapaszkodót adhat ahhoz, hogy honnan hová szeretne eljutni.

25.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

Mivel a gyermekek számára egy bonyolultabb, a mindennapi életüktől távolálló tartalmat szeretnénk ezzel a korosztállyal megértetni és elsajátíttatni az elméleti részt mindenképp frontális munkával oldjuk meg. Itt sokat számít a tanári magyarázat, irányítás. A feladatokat csoportmunkában dolgozhatjuk fel, de itt is támogassuk a folyamatokat, nehogy a tanulók elveszítsék az érdeklődésüket.

Az első kérdés feladatainál, jól alkalmazható a Szóforgó módszer a pékség gazdasági partnereinek, illetve az állami és önkormányzati kapcsolatok összegyűjtésére.

A második kérdés feladatait meg lehet oldani Kooperatív plakát módszerrel. A csoportok egy része a pékség gazdasági kapcsolatait rajzolja le. A csoport kezűgyességétől függően lehet gondolattérkép, vagy egyszerű montázs is. A csoportok másik része kettéosztja a papírlapot. Felírja, hogy „Azonosság” és „Különbség”, majd összegyűjtik a tagok ötleteit és leírják, esetleg

lerajzolják. Ezeket a plakátokat később ki lehet tenni az osztály falára és megnézhetik egymás munkáját.

25.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi grafikont érdemes tanári segítséggel elemezni. Értelmezzük ez egyes körcikkeket. Amennyiben lehet, kérjük a tanulóktól példákat az egyes vállalkozás típusokra, ha nem tudnak, mondjunk mi.

A modern nemzetgazdaság működésének egyszerűsített modelljét is érdemes közösen megbeszélni. Kérjük itt is példákat, amivel nyomatékosítani tudjuk és érthetőbbé tehetjük az ábrát.

25.5. Tankönyvi feladatok megoldása

- **Milyen gazdasági kapcsolatai lehetnek a pékségnek? Működéséhez kitől és mit vásárolhat? Kiknek értékesítheti a termékeit?**

Igyekezzünk felsoroltatni a tanulókkal az össze gazdasági szereplőtípust. Legyen háztartás, beszállító vállalkozások, vevő vállalkozások, pénzügyintézetek, civil szervezetek, külföld, állam vagy önkormányzat. A vásárolt tételek között legyenek alapanyagok, segédanyagok, gépek, szolgáltatások, stb. Hangsúlyozzuk, hogy nem a háztartás az egyetlen vevőtípus a pékség számára. Ha nem születnek példák, mondjunk mi.

- **Milyen kapcsolata van az állammal és az önkormányzattal?**

A tanulók olyan példákat mondhatnak, hogy a pékség befizeti az államnak az adót, fizethet az önkormányzatnak is adót, az önkormányzat vásárolhat a pékségtől süteményt az egyik rendezvényére, a pékség kaphat állami / vagy önkormányzati támogatást, stb.

- **Segíts Gizinek, és rajzold le a pékség gazdasági kapcsolatait!**

A tanulók önállóan rajzolják a plakátot. Törekedjünk arra, hogy a lecke tananyagtartalmi megjelenjenek a plakáton.

- **Mi az azonosság és a különbség a pékség lisztvásárlása és az elkészült sütemények vásárlása között?**

A tanulók önállóan fogalmazzák meg gondolataikat. Olyan ötleteket mondhatnak, mint:

- Azonosság: mindkettőt vállalkozás értékesíti, mindkét terméket vásárolhatják a termelőtől és viszonteladótól, mindkettőért fizethetnek készpénzzel vagy bankkártyával, stb.
- Különbség: a liszt árát átutalással is fizetheti a vállalkozás, a lisztet alapanyagként vásárolja a vállalkozás és süteményeket készít belőle, a süteményeket elfogyasztják az emberek, a lisztet nagytételben vásárolja vállalkozás, a süteményeket kistételben veszik a fogyasztók, stb.

25.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Válaszadás tankönyv segítségével	K	20	<p>Minden helyes megoldás 2 pont.</p> <p>Megoldás</p> <p>A. A malom, ahonnan az alapanyagokat beszerezik a süteményekhez, megemelte a liszt árát.</p> <p>B. Több vevő az elmúlt időszakban a reformkonyha termékeit kereste.</p> <p>C. Az iparűzési adó is nőtt.</p> <p>D. A versenytárs a múlt héten kétszer is rendezett kóstolót.</p> <p>E. A banki költségek megemelkedtek.</p> <p>F. Giziék a múlt hónapban felvettek egy szlovák állampolgárságú dolgozót.</p> <p>G. A Remek süti felajánlott négy tálca süteményt a helyi szeretetszolgálatnak.</p> <p>H. Az alapanyagok egy részét Szlovákiában szerezik be.</p> <p>I. Öt óra után sokkal több vevő jön a boltba, mert akkor kedvezményesen vehetik meg a termékeket.</p> <p>J. Gizi apukája azt hallotta, hogy a közeljövőben csökkenni fognak a banki átutalási díjak.</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
				<table border="1" data-bbox="1189 319 1966 737"> <tr> <td>Fogyasztó-háztartás</td> <td>• B F I J</td> </tr> <tr> <td>Termelő-vállalkozás</td> <td>• A B C D E F G H I</td> </tr> <tr> <td>Állam, önkormányzat</td> <td>• C</td> </tr> <tr> <td>Pénzügyi közvetítők-például bankok</td> <td>• E J</td> </tr> <tr> <td>Külföldi piacok</td> <td>• H</td> </tr> <tr> <td>Civil szervezetek</td> <td>• G</td> </tr> </table> <p>Javaslat A tanári magyarázatnál hangsúlyozzuk, hogy ezek a gazdasági események két szereplőt kapcsolnak össze. Van amikor a vállalkozást a fogyasztóval vagy egy másik vállalkozással, de van amikor az állammal, bankkal vagy a civil szervezetekkel.</p>	Fogyasztó-háztartás	• B F I J	Termelő-vállalkozás	• A B C D E F G H I	Állam, önkormányzat	• C	Pénzügyi közvetítők-például bankok	• E J	Külföldi piacok	• H	Civil szervezetek	• G
Fogyasztó-háztartás	• B F I J															
Termelő-vállalkozás	• A B C D E F G H I															
Állam, önkormányzat	• C															
Pénzügyi közvetítők-például bankok	• E J															
Külföldi piacok	• H															
Civil szervezetek	• G															
b)	Mondatalkotás önállóan	K	14	<p>Minden helyes megoldás 2 pont. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ha megnőtt az alapanyagok ára, lehet keresni másik beszállítót, aki esetleg olcsóbban tudja adni az alapanyagot, vagy a gyártási módszert kell megvizsgálni és alternatívát keresni. – Ha lerobbant a furgon lehet fuvarozót keresni, vagy olyan szervizbe vinni az autót, amelyik a javítás időtartamára tud biztosítani csereautót. 												

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
				<ul style="list-style-type: none"> – Ha a vevők reformsüteményeket keresnek, meg kell találni a módját, hogy a vállalkozása is tudja gyártani és forgalmazni ezeket. – Az új dagasztógépet elsősorban a források átcsoportosításával, vagy kölcsönrel, esetleg hitellel lehetne beszerezni. Érdemes meggondolni a gép bérlését is. – Ha a nyári hőségben gyorsan száradnak a sütemények olyan kínáló-pultot kell beszerezni, amelynek az ajtaja csukható. – Ha a szomszéd pékség akciókkal el akarja csábítani a vevőket, akkor nekik rendezni kell egy kóstolót, vagy árkedvezményt adni a kevésbé népszerű termékekre. – Ha nyáron nem győzik a sok munkát, fel lehet venni tanulókat dolgozni a szünet idejére. 																		
Házi feladat																						
a)	Válaszadás tankönyv segítségével	E	7	<p>Minden helyes megoldás 1 pont.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Gazdasági esemény</th> <th>Fogyasztási cikkek piaca</th> <th>Termelési erőforrások piaca</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A pékség termékeinek egy részét a helyi iskola büféjében árulja.</td> <td>X</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Átutalták az eladónak a megvásárolt dagasztógép árát.</td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Gizi 16 éves testvére nyáron diákmunkát szeretne vállalni.</td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Giziéknél a megvásárolt péksüteményeket helyben is meg lehet enni.</td> <td>X</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Alapanyagként 150 kilogramm lisztet szereztek be.</td> <td></td> <td>X</td> </tr> </tbody> </table>	Gazdasági esemény	Fogyasztási cikkek piaca	Termelési erőforrások piaca	A pékség termékeinek egy részét a helyi iskola büféjében árulja.	X		Átutalták az eladónak a megvásárolt dagasztógép árát.		X	Gizi 16 éves testvére nyáron diákmunkát szeretne vállalni.		X	Giziéknél a megvásárolt péksüteményeket helyben is meg lehet enni.	X		Alapanyagként 150 kilogramm lisztet szereztek be.		X
Gazdasági esemény	Fogyasztási cikkek piaca	Termelési erőforrások piaca																				
A pékség termékeinek egy részét a helyi iskola büféjében árulja.	X																					
Átutalták az eladónak a megvásárolt dagasztógép árát.		X																				
Gizi 16 éves testvére nyáron diákmunkát szeretne vállalni.		X																				
Giziéknél a megvásárolt péksüteményeket helyben is meg lehet enni.	X																					
Alapanyagként 150 kilogramm lisztet szereztek be.		X																				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
				<table border="1"> <tr> <td>Gizi megtakarított pénze egy részén egy táblagépet fog vásárolni.</td> <td>X</td> <td></td> </tr> <tr> <td>A megmaradt összeget a bankszámlájára helyezi.</td> <td>X</td> <td></td> </tr> </table>	Gizi megtakarított pénze egy részén egy táblagépet fog vásárolni.	X		A megmaradt összeget a bankszámlájára helyezi.	X													
Gizi megtakarított pénze egy részén egy táblagépet fog vásárolni.	X																					
A megmaradt összeget a bankszámlájára helyezi.	X																					
b)	Táblázat kiegészítés	K	10	<p>Minden helyesen beírt szereplő 1 pontot ér.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Gazdasági esemény</th> <th>Szereplő</th> <th>Szereplő</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Gizi szülei befizették a második félévre az iparűzési adót.</td> <td>vállalkozás</td> <td>állam</td> </tr> <tr> <td>Megérkezett anyukája számlájára a családi pótlék.</td> <td>állam</td> <td>háztartás</td> </tr> <tr> <td>A dolgozók munkabéréből levonták a személyi jövedelemadót.</td> <td>háztartás</td> <td>állam</td> </tr> <tr> <td>Giziek kifizették a pékségben dolgozóknak a bérét.</td> <td>vállalkozás</td> <td>háztartás</td> </tr> <tr> <td>A pékség megpályázott és elnyert 2 millió forint állami fejlesztési támogatást.</td> <td>állam</td> <td>vállalkozás</td> </tr> </tbody> </table>	Gazdasági esemény	Szereplő	Szereplő	Gizi szülei befizették a második félévre az iparűzési adót.	vállalkozás	állam	Megérkezett anyukája számlájára a családi pótlék.	állam	háztartás	A dolgozók munkabéréből levonták a személyi jövedelemadót.	háztartás	állam	Giziek kifizették a pékségben dolgozóknak a bérét.	vállalkozás	háztartás	A pékség megpályázott és elnyert 2 millió forint állami fejlesztési támogatást.	állam	vállalkozás
Gazdasági esemény	Szereplő	Szereplő																				
Gizi szülei befizették a második félévre az iparűzési adót.	vállalkozás	állam																				
Megérkezett anyukája számlájára a családi pótlék.	állam	háztartás																				
A dolgozók munkabéréből levonták a személyi jövedelemadót.	háztartás	állam																				
Giziek kifizették a pékségben dolgozóknak a bérét.	vállalkozás	háztartás																				
A pékség megpályázott és elnyert 2 millió forint állami fejlesztési támogatást.	állam	vállalkozás																				
c)	Táblázat kiegészítés	K	7	<p>Minden helyesen beírt vállalkozás 0,5 pontot ér. A tanulók gyűjthetnek megoldásokat a helyi vállalkozások közül, de lehetnek köztük regionális vagy országos vállalkozások, vállalatok is. A külföldi vállalkozások között például a multinacionális kereskedelmi és szolgáltató cégeket is fel lehet sorolni.</p>																		

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
Extra feladat				
	Prezentáció készítése	N	33	<p>Megoldás: A tanuló készítsen számítógépen prezentációt „Az év gazdasági híre!” címmel, amely min. 5 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló gondolatot minden diáról. Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának az eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen fotómontázst vagy plakátot, rajzoljon vagy ragasszon.</p>
Összesen			91	

9. témakör: Világgazdasági kapcsolatok – határon innen és túl

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi területek
Gazdasági és pénzügyi nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom Földünk-környezetünk

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Földünk és környezetünk	A világgazdaság szervezése és működése Hazánk természeti adottságai és a társadalmi-gazdasági élet kapcsolata Európa

26. lecke: Magyar és külföldi termékek fogyasztásunkban

26.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- külkereskedelem,
- export,
- import,
- nyitott gazdaság,
- helyi termék,
- magyar termék,
- hazai termék,
- hazai feldolgozású termék.

A leckében a külkereskedelmi kapcsolatok elemzése kezdődik. Meg kell alapozni azt az összefüggést, amely megmutatja, hogy a nyitott gazdaság működéséhez a külkereskedelem nagyon erőteljesen járul hozzá.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

26.2. A lecke szerepe

A lecke a külgazdasággal, nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó témakör bevezető leckéje. Megmutatja a nemzetközi munkamegosztás szükségességét, a gazdasági egymásrautaltság lényegét. Nagy hangsúlyt kap a helyi termékek vásárlásának fontossága.

26.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után javasoljuk, hogy a tanulók saját tapasztalataik alapján csoportosítsanak a pedagógus által felsorolt termékeket aszerint, hogy véleményük szerint Magyarországon, Európában, vagy más földrészen gyártották azokat. Hasonlóképpen próbálják megállapítani egyes termékekről, hogy a lakóhelyüktől milyen távol készült, hány km-t kellett szállítani.

26.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvben megtalálhatók azok az eredetvédjegyek, amelyekkel a magyar, hazai, illetve hazaid feldolgozású termékeket jelölhetik. Ösztönözzük a tanulókat arra, hogy vásárlás közben keressék ezeket a védjegyeket, és számoljanak be arról, hogy milyen terméken találtak velük.

26.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Hogyan nevezhetik az országhatárokon átnyúló kereskedelmet?

Külkereskedelem, vagy nemzetközi kereskedelem.

2. Foglald össze, hogy szerinted miért szállít egy vállalkozás külföldre a termékeiből?

Egyéni válaszokat, ötleteket várjunk el. Szükség esetén említsünk néhány példát, a tanulók próbálják megindokolni, hogy pl. a Suzuki gyár miért nem csak Magyarországon értékesíti az autókat. Válasz lehet pl. Külföldön nagyobb a kereslet, Magyarországon nem elég nagy a felvevőpiac, ha külföldön is értékesít, nagyobb szériát tud előállítani, külföldön szeretne vásárolni, de ahhoz devizára van szüksége, amit úgy kaphat meg, ha exportál.

3. Tudod-e milyen termékeket nevezhetnek hungarikumnak?

A hungarikum egy gyűjtőfogalom, amellyel a jellegzetesen magyar, egyedi, és különleges csúcsteljesítményeket jelölik. Ezek lehetnek agrár- és élelmiszergazdasági, egészséghez és életmódhoz kapcsolódó termékek, ipari és műszaki megoldások, a kulturális örökség részei, sportteljesítmények, a természeti környezet elemei, turizmushoz, vendéglátáshoz kapcsolódó értékek. Ilyen például a magyar akácméz, a Hévízi-tó és a hozzá kapcsolódó gyógyászat, Puskás Ferenc életműve stb.

A hungarikummá minősítés folyamat megtalálható a <http://www.hungarikum.hu/hu/content/hogyan-lehet-valami-hungarikum> oldalon.

4. Beszéljétek meg, honnan lehet megtudni egy termékről, hogy Magyarországon készült?

A termékek csomagolásán fel kell tüntetni a gyártás helyét.

26.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
	Felsorolás önállóan.	K	24	<p>A tanulók írjanak három-három példát minden csoporthoz.</p> <p>Minden jó megoldás: 2 pont, összesen: 4x3x2 = 24 pont</p> <p>Lehetséges megoldások pl.:</p> <p>Olyan zöldségek vagy gyümölcsök, amelyek Magyarországon, szabadföldön nem termelhetők, mert túl hideg az éghajlat: <i>banán, narancs, mangó</i></p> <p>Olyan iparágak vagy szolgáltatások, amelyek Magyarországon azért nem jellemzőek, mert nincs tengerpartja az országnak: <i>hajógyártás, tengeri fuvarozás, sólepárlás</i></p> <p>Hagyományos magyar termékek: <i>akácméz, halasi csipke, herendi porcelán</i></p> <p>Más európai országok hagyományos termékei: <i>olasz száraztészta, lengyel karamella, svéd acél</i></p>
2. feladat				
a)	Kutatómunka	K	14	<p>A tanulók nézzenek utána az interneten a hungarikumoknak, és írjanak egy-egy példát a táblázatba.</p> <p>Minden helyes megoldás 2 pont, összesen: 7x2 = 14 pont</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																
				<p>Helyes megoldások pl.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Csoportok</th> <th>Példák</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Agrár-és élelmiszer-gazdaság</td> <td>Makói hagyma Magyar szürke szarvasmarha</td> </tr> <tr> <td>Egészség és életmód</td> <td>Magyar Védőnői Szolgálat Hévízi –tó</td> </tr> <tr> <td>Ipari és műszaki megoldás</td> <td>Zsolnay porcelán és kerámia Neumann János életműve</td> </tr> <tr> <td>A kulturális örökség része</td> <td>Matyó népművészet, Budapest –a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út</td> </tr> <tr> <td>Sportteljesítmény</td> <td>Puskás Ferenc életműve</td> </tr> <tr> <td>A természeti környezet eleme</td> <td>Az Aggteleki –karszt és a Szlovák-karszt barlangjai Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra</td> </tr> <tr> <td>Turizmus, vendéglátás</td> <td>Gundel örökség Bajai halászlé</td> </tr> </tbody> </table>	Csoportok	Példák	Agrár-és élelmiszer-gazdaság	Makói hagyma Magyar szürke szarvasmarha	Egészség és életmód	Magyar Védőnői Szolgálat Hévízi –tó	Ipari és műszaki megoldás	Zsolnay porcelán és kerámia Neumann János életműve	A kulturális örökség része	Matyó népművészet, Budapest –a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út	Sportteljesítmény	Puskás Ferenc életműve	A természeti környezet eleme	Az Aggteleki –karszt és a Szlovák-karszt barlangjai Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra	Turizmus, vendéglátás	Gundel örökség Bajai halászlé
Csoportok	Példák																			
Agrár-és élelmiszer-gazdaság	Makói hagyma Magyar szürke szarvasmarha																			
Egészség és életmód	Magyar Védőnői Szolgálat Hévízi –tó																			
Ipari és műszaki megoldás	Zsolnay porcelán és kerámia Neumann János életműve																			
A kulturális örökség része	Matyó népművészet, Budapest –a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út																			
Sportteljesítmény	Puskás Ferenc életműve																			
A természeti környezet eleme	Az Aggteleki –karszt és a Szlovák-karszt barlangjai Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra																			
Turizmus, vendéglátás	Gundel örökség Bajai halászlé																			
b)	Javaslatte- tel indoklás- sal	K	15	<p>A feladat 2. részében a tanulók fogalmazzák meg, mi a hungarikummá válás előnye, és tegyenek javaslatot új hungarikumra.</p> <p>Megoldás: Önállóan megfogalmazott néhány mondatot várjunk el a diákoktól. A hungarikummá válás marketing előnyei mellett értékeljük azt is, ha megjelenik a válaszban, hogy a hungarikum állandó, magas szintű minőséget is jelent. (10 pont)</p>																

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
				Új hungarikumra tett javaslatként olyan ötletet pontozzunk, amelyet a tanuló kellően meg is indokol. (5 pont)												
Házi feladat																
a)	Kutatómunka	E	10	<p>A tanuló önálló megoldásokat adjon, a családi szokások alapján. Minden rovatba két-két megoldás kerüljön. Minden helyes válasz 1 pont. Összesen: 5x2x1 pont = 10 pont</p> <p>Egy lehetséges megoldás:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Hol termelik?</th> <th>Gyümölcsök, zöldségek</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A családom meg tudja termelni saját magának, csak akkor vásároljuk üzletben, ha nincs idénye.</td> <td>zöldborsó, szőlő</td> </tr> <tr> <td>A lakóhelyemtől 50 km-es távolságban termelik.</td> <td>karfiol, nektarin</td> </tr> <tr> <td>Magyarországon termelik.</td> <td>padlizsán, gesztenye</td> </tr> <tr> <td>Európában termelik.</td> <td>narancs, olajbogyó</td> </tr> <tr> <td>Más kontinensen termelik.</td> <td>banán, fűszerek közül pl. szegfűszeg</td> </tr> </tbody> </table>	Hol termelik?	Gyümölcsök, zöldségek	A családom meg tudja termelni saját magának, csak akkor vásároljuk üzletben, ha nincs idénye.	zöldborsó, szőlő	A lakóhelyemtől 50 km-es távolságban termelik.	karfiol, nektarin	Magyarországon termelik.	padlizsán, gesztenye	Európában termelik.	narancs, olajbogyó	Más kontinensen termelik.	banán, fűszerek közül pl. szegfűszeg
Hol termelik?	Gyümölcsök, zöldségek															
A családom meg tudja termelni saját magának, csak akkor vásároljuk üzletben, ha nincs idénye.	zöldborsó, szőlő															
A lakóhelyemtől 50 km-es távolságban termelik.	karfiol, nektarin															
Magyarországon termelik.	padlizsán, gesztenye															
Európában termelik.	narancs, olajbogyó															
Más kontinensen termelik.	banán, fűszerek közül pl. szegfűszeg															
b)	Önálló fogalmazás 2-	K	10	A tanuló foglalja össze 2-3 mondatban, hogy családjának fogyasztási szerkezetében, hogyan alakul a hazai és a külföldi termékek aránya.												

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
	3 mondatban			A megfogalmazás tartalmát értékeljük, akkor adható rá maximális pontszám, ha valóban a hazai és külföldi termékek arányának bemutatásáról szól. (10 pont)
c)	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	K	10	A tanuló foglalja össze 2-3 mondatban, hogy szerinte miért vásárolnak külföldi termékeket a fogyasztók. A megfogalmazás tartalmát értékeljük, akkor adható rá maximális pontszám, ha helytálló okokat sorolnak. (10 pont)
Extra feladat				
	Prezentáció, vagy plakát készítése	N	45	Önálló prezentáció, vagy plakát készítése. Akkor adható maximális pontszám, tartalmilag és kivitelben magas színvonalú munkát mutat be a tanuló. (45 pont)
Összesen			128	

26.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

A háztartások életszínvonalának elemzése:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/hazteletszinv15.pdf> (Letöltve: 2017. február 12.)

Történeti adatok a fogyasztás alakulásáról:

Kozák Ákos: Háztartások fogyasztásszerkezetének változása. Fogyasztás és közösségek - interdiszciplináris szimpózium. Pécs, 2015. november 25-26. http://ktk.pte.hu/sites/default/files/mellekletek/2015/12/3_kozauk_hauztartausok_fogyasztasszrekezeunek_vaultozausa.pdf (Letöltve: 2017. február 12.)

Adatok a háztartások kiadásaival kapcsolatban:

https://www.ksh.hu/stadat_eves_2_2

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy1606.pdf>

27. lecke: Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink

27.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- kivitel-behozatal,
- export-import,
- turizmus.

A leckében a magyar külkereskedelem relációiról, és struktúrájáról van szó.

Számítási feladat a leckében nincs. A tanulóknak egy összetett sávdigramot kell elemezniük.

27.2. A lecke szerepe

A lecke a külgazdasági kapcsolatok fontosságára mutat rá azon keresztül, hogy a tanulók megismerik legfontosabb külkereskedelmi partnereinket, valamint a kivitel és a behozatal áruszerkezetét. Ezzel együtt a szolgáltatáskereskedelem fontossága is szóba kerül, különösen a turizmus, és a hozzá kapcsolódó kiegészítő tevékenységeké.

27.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után dolgozzuk fel közösen a tankönyvben lévő diagramot. A tanulók számára fogalmak nem egyszerűek, ezért közös feldolgozást javasolunk. Közben a szükséges magyarázatokkal lássuk el a diákokat: mik azok a feldolgozott termékek, vagy energiahordozók.

27.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvben lévő grafikon egy összetett sávdigram, amely egyszerre mutatja az export és az import változását, a termékszerkezetet, és az időbeli változást is. Segítsünk a tanulóknak abban, hogy később már önállóan is tudjanak értelmezni egy hasonló ábrát.

27.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Tippeld meg, hogy Magyarországra melyik országból szállítják a legtöbb terméket, és hová viszik a legtöbb magyar árut!

Ez a tanulók tippje legyen. Szervezhetünk akár versenyt is belőle, kicitálással. Ugyanilyen formában megtippeltethetjük azt is, hogy milyen áruból szállítunk a legtöbbet külföldre, és miből a legnagyobb a magyar import.

2. Szerinted az árun kívül még mit lehet külföldön értékesíteni?

Szolgáltatásokat.

3. Szerinted milyen előnyökkel járt a Remek Süti számára a híres színész látogatása?

Ismertebbé vált, reklámot jelentett a pékségnek.

27.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal						
1. feladat										
a)	Párba állítás	E	18	<p>A feladat érdekesség, de tudatosítja is a tanulóknak, hogy Magyarország egyik legjelentősebb exportcikke jelenleg a hazánkban gyártott személygépkocsi.</p> <p>Minden jól beírt gépkocsitípus 1 pont, minden jól feltüntetett városnév 2 pont. Összesen: $6 \times (1+2) = 18$ pont</p> <p>Megoldás:</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td>E Győr</td> <td>C Esztergom</td> <td>F Győr</td> </tr> <tr> <td>D Kecskemét</td> <td>B Kecskemét</td> <td>A Esztergom</td> </tr> </table>	E Győr	C Esztergom	F Győr	D Kecskemét	B Kecskemét	A Esztergom
E Győr	C Esztergom	F Győr								
D Kecskemét	B Kecskemét	A Esztergom								
b)	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban	K	10	<p>A tanulók önállóan fogalmazzák meg, hogy egy település számára milyen előnyt jelent, ha autógyár épül. Az önálló gondolatokat, és a felsorolt szempontok számát célszerű figyelembe venni. (10 pont)</p> <p>Elvárható, hogy felsorolják min. a munkahelyteremtést, és az adóbevételek növelését. A távolabbi hatásra valószínűleg fel kell hívni a tanulók figyelmét: pl. a jövedelmek emelkedése miatt a kereslet nő, a beszállító vállalkozások bevétele nő, a szakképzésbe felvehető diákok száma nő, szponzorálási lehetőségek bővülnek.</p>						
2. feladat										
	Megadott szöveg értelmezése 2-3 mondatban	N	14	<p>A tanulók feladata, hogy Adam Smith következő mondatát értelmezzék, és állást foglaljanak.</p> <p>„Minden bölcs családapának az az elve, hogy semmi olyat nem próbál odahaza megcsinálni, ami neki magának többbe kerülne, mint ha megvásárolná.”</p> <p>Fel kell hívni a figyelmet, hogy a gondolat természetesen nem egy családról szól, mivel ez csak egy példa. Elvárható, hogy a tanulók felismerjék és megfogalmazzák azt, hogy Adam</p>						

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																																																																								
				<p>Smith véleménye szerint az import gazdaságosabb akkor, ha olcsóbb, mint a hazai termelés. (10 pont)</p> <p>Önálló véleményként elfogadható az is, ha a tanuló egyetért ezzel az állítással. (4 pont)</p> <p>Célszerű kiegészíteni a gondolatmenetet azzal a tanári magyarázattal, hogy mindez csak akkor valósítható meg, ha az exporttal megszerezte a forrásokat az ország az importhoz. Ami csak akkor valósulhat meg, ha a hazai termelés szerkezetében nemcsak a külföldi árukat meghaló termelési költségű termékek szerepelnek.</p>																																																																								
3. feladat																																																																												
	Kérdésekre válasz megadott adatok alapján.	E	18	<p>A tanulók a megadott táblázatok adatai alapján válaszolnak a kérdésekre.</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th colspan="3">Magyarország 10 legfontosabb export partnerországa 2015-ben</th> <th colspan="3">Magyarország 10 legfontosabb import partnerországa 2015-ben</th> </tr> <tr> <th>Sorrend</th> <th>Ország</th> <th>Export értéke, millió forintban</th> <th>Sorrend</th> <th>Ország</th> <th>Import értéke, millió forintban</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>Németország</td> <td>7 633 574</td> <td>1.</td> <td>Németország</td> <td>6 641 645</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>Románia</td> <td>1 495 868</td> <td>2.</td> <td>Ausztria</td> <td>1 676 182</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>Szlovákia</td> <td>1 395 189</td> <td>3.</td> <td>Lengyelország</td> <td>1 399 082</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>Ausztria</td> <td>1 339 674</td> <td>4.</td> <td>Szlovákia</td> <td>1 339 772</td> </tr> <tr> <td>5.</td> <td>Olaszország</td> <td>1 302 478</td> <td>5.</td> <td>Kína</td> <td>1 333 057</td> </tr> <tr> <td>6.</td> <td>Franciaország</td> <td>1 296 213</td> <td>6.</td> <td>Franciaország</td> <td>1 278 333</td> </tr> <tr> <td>7.</td> <td>Egyesült Királyság</td> <td>1 092 501</td> <td>7.</td> <td>Csehország</td> <td>1 221 608</td> </tr> <tr> <td>8.</td> <td>Csehország</td> <td>1 092 150</td> <td>8.</td> <td>Olaszország</td> <td>1 158 974</td> </tr> <tr> <td>9.</td> <td>Lengyelország</td> <td>1 052 482</td> <td>9.</td> <td>Hollandia</td> <td>1 150 325</td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td>Egyesült Államok</td> <td>1 003 836</td> <td>10.</td> <td>Oroszország</td> <td>1 014 934</td> </tr> </tbody> </table>	Magyarország 10 legfontosabb export partnerországa 2015-ben			Magyarország 10 legfontosabb import partnerországa 2015-ben			Sorrend	Ország	Export értéke, millió forintban	Sorrend	Ország	Import értéke, millió forintban	1.	Németország	7 633 574	1.	Németország	6 641 645	2.	Románia	1 495 868	2.	Ausztria	1 676 182	3.	Szlovákia	1 395 189	3.	Lengyelország	1 399 082	4.	Ausztria	1 339 674	4.	Szlovákia	1 339 772	5.	Olaszország	1 302 478	5.	Kína	1 333 057	6.	Franciaország	1 296 213	6.	Franciaország	1 278 333	7.	Egyesült Királyság	1 092 501	7.	Csehország	1 221 608	8.	Csehország	1 092 150	8.	Olaszország	1 158 974	9.	Lengyelország	1 052 482	9.	Hollandia	1 150 325	10.	Egyesült Államok	1 003 836	10.	Oroszország	1 014 934
Magyarország 10 legfontosabb export partnerországa 2015-ben			Magyarország 10 legfontosabb import partnerországa 2015-ben																																																																									
Sorrend	Ország	Export értéke, millió forintban	Sorrend	Ország	Import értéke, millió forintban																																																																							
1.	Németország	7 633 574	1.	Németország	6 641 645																																																																							
2.	Románia	1 495 868	2.	Ausztria	1 676 182																																																																							
3.	Szlovákia	1 395 189	3.	Lengyelország	1 399 082																																																																							
4.	Ausztria	1 339 674	4.	Szlovákia	1 339 772																																																																							
5.	Olaszország	1 302 478	5.	Kína	1 333 057																																																																							
6.	Franciaország	1 296 213	6.	Franciaország	1 278 333																																																																							
7.	Egyesült Királyság	1 092 501	7.	Csehország	1 221 608																																																																							
8.	Csehország	1 092 150	8.	Olaszország	1 158 974																																																																							
9.	Lengyelország	1 052 482	9.	Hollandia	1 150 325																																																																							
10.	Egyesült Államok	1 003 836	10.	Oroszország	1 014 934																																																																							

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<ul style="list-style-type: none"> • Melyik országba irányul a legtöbb magyar export? Melyik országból importálunk a legtöbbet? Németország, Németország (2x1 = 2 pont) • Sorold fel azokat az országokat, ahová többet exportálunk, mint amennyit importálunk! Németország, Románia, Szlovákia, Olaszország, Franciaország, Egyesült Királyság, Csehország, Egyesült Államok (8x1 = 8 pont) • Sorold fel azokat az országokat, ahonnan többet importálnak a magyar kereskedők, mint amennyit az exportunk! Ausztria, Lengyelország, Kína, Csehország, Hollandia, Oroszország (6x1 = 6 pont) • Van a legnagyobb külkereskedelmi partnereink között nem európai ország is? Ha igen, írd le, melyik az? Egyesült Államok, Kína (2x1 = 2 pont)
Házi feladat				
	Táblázat kitöltése a diák által gyűjtött adatokkal.	K	10	<p>A táblázatba egy, a diákok által is ismert rendezvény által érintetteket kell beírni, és azt, milyen előnyük származott a rendezvényből. A rendezvényt közösen is ki lehet választani, és az ötleteket összehasonlítani. Az érintett vállalkozásokat nevezzék meg a tanulók. A megoldások egyediek. Szerepelhetnek benne szálláshelyek, vendéglátó egységek, helyi kistermelők, magánszemélyek, akik munkát kaptak a rendezvényen, szállítók, de maga a település is, amelynek javult az ismertsége.</p> <p>Minden helyesen kitöltött sor 3 pont. Összesen: 3x3 = 9 pont</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal										
				Rendezvény megnevezése: 1 pont										
				<table border="1"> <thead> <tr> <th>Kit, mit érint?</th> <th>Milyen előnyöket jelent?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Panzió</td> <td>szállást, étkezést értékesít</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Kit, mit érint?	Milyen előnyöket jelent?	Panzió	szállást, étkezést értékesít						
Kit, mit érint?	Milyen előnyöket jelent?													
Panzió	szállást, étkezést értékesít													
Extra feladat														
	Igaz-hamis állítások megfogalmazása	K	30	A tanulók az adatok alapján írjanak 5 igaz, és 5 hamis állítást. Önálló megoldások. Minden helyesen megfogalmazott állítás 3 pont. Összesen: 10x3 = 30 pont										
Összesen			100											

27.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Külkereskedelmi adatok:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/kulker/kulker15.pdf> (Letöltve: 2017. február 21.)

https://www.ksh.hu/stadat_evkozi_3_5 (Letöltve: 2017. február 21.)

Nemzetközi kereskedelem elmélete:

http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-30097/Nemzetk%F6zi_kereskedelem.doc.pdf
(Letöltve: 2017. február 21.)

Turizmus:

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/pecsturisztreg15.pdf> (Letöltve: 2017. február 21.)

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur15.pdf> (Letöltve: 2017. február 21.)

28. lecke: Pénz a nemzetközi piacon

28.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- multinacionális cégek,
- valuta,
- deviza,
- árfolyam.

A lecke működését tárgyalja a nemzetközi piacon. Az árfolyamokkal kapcsolatos számítások kapcsolódnak a leckéhez.

28.2. A lecke szerepe

A lecke a külgazdasági kapcsolatokat tárgyaló két lecke után következik, azokat zárja le, mert a nemzetközi szinten működő pénz formáival, valutanemekkel, árfolyamokkal foglalkozik. A tanulók számára fontos és érdeklődésre számot tartó információkat tartalmaz a pénzváltással kapcsolatban.

28.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után használjuk fel a tanulók tapasztalatait. Gyűjtesünk velük valuta elnevezéseket, párosítsanak valuta elnevezést, jelet és országokat egymással. Ezekhez segítséget nyújtanak a munkafüzet feladatai.

Nem tartjuk fontosnak a valuta és deviza fogalmának szakszerű megkülönböztetését ennél az életkornál. Mondjuk el a különbségeket, de azt javasoljuk, hogy fogadják el a szinonimaként történő használatot.

A leckét zárjuk a munkafüzetben lévő utazási feladattal.

28.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyv ábrája devizajeleket és kódokat tartalmaz. Ezek közül természetesen csak néhány ismeretét várjuk el pl. forint, euró, USA dollár, angol font.

28.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Mit gondolsz, miért nem lehet a különböző országokból származó pénzeket egyszerűen összeadni?

Azért, mert más a „mértékegységük”. Ha minden ország ugyanazt a pénznemet használná, akkor össze lehetne adni.

2. Nézz utána, hogy minek a rövidítése a HUF, EUR, USD, JPY, CHF, SEK!

Ezek devizakódok. A tankönyv ábrájában megtaláljuk a rövidítések magyarázatát. A fenti sorrendben: magyar forint, euró, amerikai dollár, japán jen, svájci frank, svéd korona.

3. Hol tudnál utánanézni annak, hogy melyik ország fizetőeszközeért mennyi forintot adnak?

A bankok és pénzváltóhelyek kifüggesztik az árfolyamokat, az interneten pedig sok oldalon megtalálhatók a napi árfolyamok. pl. <https://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>, <http://www.napiarfolyam.hu/>

4. A forint feliratú dobozban Gizi 53 000 forintot számolt össze, az eurós dobozban pedig 220 euró gyűlt össze. Számold ki, hogy összesen hány forint van a két dobozban, ha a bankban 300 forintot adnak egy euróért!

220 euró = $220 \times 300 = 66\,000$ Ft. Összesen: $53\,000 + 66\,000 = 119\,000$ Ft

Ha időközben jelentősen változik az euró árfolyama, akkor az aktuális árfolyammal számoltassuk ki a tanulókkal az összeget.

28.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
	Mondatkiegészítés megadott szavakkal.	N	38	<p>A tanulóknak a következő szavakkal kell kiegészíteniük a mondatokat: árfolyam, deviza, euró, frank, korona, valuta. Célszerű felhívni a figyelmüket arra az instrukcióra, miszerint van olyan szó, amelyet többször is felhasználhatnak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A lányom külföldön dolgozik. Takarékoskodik, hogy lakást tudjon venni. Amit keres, azt <u>deviza</u> számlán tartja. • Mikor a múlt hónapban meglátogattuk, előtte a bankban is megnéztük az <u>árfolyamokat</u>, hogy a külföldi kiadásainkra a legjobb feltételekkel tudjuk a forintot <u>valutára</u> váltani. • A férjem már nagyon régen szeretne Svájcban nyaralni. A születésnapjára meglepem azzal, hogy befizetek egy útra. Még <u>frankot (elfogadható a valutát is)</u> kell váltanom, de előbb meg kell néznem az <u>árfolyamot</u>, hogy tudjam, mennyi pénzt vigyek magammal a bankba. • Átutazunk Ausztrián és Németországon, ezért <u>eurót</u> is veszek fel a <u>deviza</u>-számlánkról az úti kiadásokra. • Ha hazaérkeznek Spanyolországból a nyaralás után, akkor természetesen visszavásároljuk a maradék <u>eurót (elfogadható a valutát is)</u>, de alacsonyabb <u>árfolyamon</u>, mint amennyiért most Önnek eladjuk. • A vételi és eladási <u>árfolyamot</u> minden pénzintézetben megtekinthetik, de az interneten is nyomon tudják követni. • Ha Takácsék Szlovákiában értékesítik a buktáikat, nekik is <u>devizaszámlát</u> kell nyitniuk a bevételek elhelyezésére. A bevételük forintban kifejezett értékét befolyásolja majd az euró <u>árfolyama</u>. • Nézd meg te is a www.mnb.hu oldalt, ott azt olvastam, hogy a Magyar Nemzeti Bank a hivatalos <u>árfolyamot</u> minden munkanapon délelőtt 11 órakor állapítja meg.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																		
				<ul style="list-style-type: none"> Nálunk, Svédországban a <i>korona</i> a hivatalos <i>valuta (elfogadható a deviza is)</i>, mert nem vezettük be az <i>eurót</i>. Érdekes, hogy Svédországon kívül <i>koronának</i> hívják a nemzeti valutát például Csehországban, Dániában és Norvégiában is. Svájcban pedig, ahol szintén nem vezették be az <i>eurót</i>, CHF a rövidítése a nemzeti valutának, ami a svájci <i>frank</i> nemzetközi jelölése. <p>Minden helyes válasz 2 pont. Összesen 19x2 = 38 pont.</p>																		
2. feladat																						
	Adatok csoportba rendezése	K	24	<p>A feladatban a pénznemeket, az országokat, és a rövidítéseket kell összekötni egymással.</p> <p>Minden jó összekötés 1 pont. Összesen: 24 pont</p> <p>Megoldás: Az összetartozó adatok:</p> <table data-bbox="1339 948 1850 1342"> <tbody> <tr> <td>Ausztrália</td> <td>ausztrál dollár</td> <td>AUD</td> </tr> <tr> <td>Csehország</td> <td>cseh korona</td> <td>CZK</td> </tr> <tr> <td>Európai Unió</td> <td>euró</td> <td>EUR</td> </tr> <tr> <td>Japán</td> <td>yen</td> <td>JPY</td> </tr> <tr> <td>Lengyelország</td> <td>zloty</td> <td>PLN</td> </tr> <tr> <td>Nagy Britannia</td> <td>angol font</td> <td>GBP</td> </tr> </tbody> </table>	Ausztrália	ausztrál dollár	AUD	Csehország	cseh korona	CZK	Európai Unió	euró	EUR	Japán	yen	JPY	Lengyelország	zloty	PLN	Nagy Britannia	angol font	GBP
Ausztrália	ausztrál dollár	AUD																				
Csehország	cseh korona	CZK																				
Európai Unió	euró	EUR																				
Japán	yen	JPY																				
Lengyelország	zloty	PLN																				
Nagy Britannia	angol font	GBP																				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Norvégia norvég korona NOK</p> <p>Oroszország rubel RUB</p>
Házi feladat				
	Egyszerű számítások.	N	24	<p>A feladatban a tanulók egyszerű példákon keresztül gyakorolhatják az árfolyamok használatát. A mintafeladatokat célszerű közösen áttekinteni. Ha az MNB hivatalos árfolyamai nem elérhetők, az árfolyamokat a feladatmegoldás előtt meg kell adni.</p> <p>Minden helyesen beírt és kiszámolt adat 3 pont. Összesen 8x3 = 24 pont.</p> <p>Egy lehetséges megoldás a 2016. december 30-i árfolyamok alapján:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 focilabda ára az internetes katalógusban 14,2 amerikai dollár. Számold ki, mennyi az ára forintban! <ul style="list-style-type: none"> ○ A dollár hivatalos árfolyama: 1 amerikai dollár = 295 Ft ○ A labda ára forintban: $14,2 \times 295 = 4\ 189$ Ft • Egy túrakerékpár ára 450 euró. Számold ki, mennyi az ára forintban! <ul style="list-style-type: none"> ○ Az euró hivatalos árfolyama: 1 euró = 309 Ft ○ A kerékpár ára forintban: $450 \times 309 = 139\ 050$ Ft • Egy notebooktáska ára forintban: 4500 Ft. Számold ki, mennyi az ára angol fontban! <ul style="list-style-type: none"> ○ Az angol font hivatalos árfolyama: 1 angol font = 362 Ft ○ A táskák ára: $4\ 500 / 362 = 12,4$ angol font

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal																
				<ul style="list-style-type: none"> • Egy márkás farmer ára forintban 14 000 Ft. Számold ki, mennyi az ára lengyel zlotyban! <ul style="list-style-type: none"> ○ A lengyel zloty hivatalos árfolyama: 1 zloty = 70 Ft ○ A farmer ára: $14\,000/70 = 200$ lengyel zloty 																
Extra feladat																				
	Számolási feladat	N	22	<p>Az utazás teljes költségének kiszámolása forintban a következő lépéseken keresztül történik:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Árfolyamok megkeresése. • A megadott árak átváltása forintra. • Az adatok összesítése. <p>Megoldás a 2016. december 30-i árfolyamok alapján:</p> <table border="1" data-bbox="1196 890 2121 1388"> <thead> <tr> <th colspan="2" data-bbox="1196 890 2121 1002">Árak és felárak (1 főre)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1196 1002 1653 1058">Részvételi díj:</td> <td data-bbox="1653 1002 2121 1058">49 500 Ft</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 1058 1653 1114">1 ágyas felár:</td> <td data-bbox="1653 1058 2121 1114">19 000 Ft</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 1114 1653 1169">3 vacsora felár:</td> <td data-bbox="1653 1114 2121 1169">7 800 Ft</td> </tr> <tr> <th colspan="2" data-bbox="1196 1169 2121 1225">Választható biztosítások</th> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 1225 1653 1281">Alapbiztosítás:</td> <td data-bbox="1653 1225 2121 1281">2 € naponta</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 1281 1653 1337">Extra biztosítás:</td> <td data-bbox="1653 1281 2121 1337">23 €/4 nap</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 1337 1653 1388">Utazás:</td> <td data-bbox="1653 1337 2121 1388">autóbusszal</td> </tr> </tbody> </table>	Árak és felárak (1 főre)		Részvételi díj:	49 500 Ft	1 ágyas felár:	19 000 Ft	3 vacsora felár:	7 800 Ft	Választható biztosítások		Alapbiztosítás:	2 € naponta	Extra biztosítás:	23 €/4 nap	Utazás:	autóbusszal
Árak és felárak (1 főre)																				
Részvételi díj:	49 500 Ft																			
1 ágyas felár:	19 000 Ft																			
3 vacsora felár:	7 800 Ft																			
Választható biztosítások																				
Alapbiztosítás:	2 € naponta																			
Extra biztosítás:	23 €/4 nap																			
Utazás:	autóbusszal																			

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
				<table border="1"> <tr> <td data-bbox="1196 309 1655 365">Elhelyezés:</td> <td data-bbox="1655 309 2119 365">3 éjszaka szálloda***</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 365 1655 421">Ellátás a részvételi díjért:</td> <td data-bbox="1655 365 2119 421">3 nap reggeli</td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="1196 421 2119 478" style="text-align: center;">Fakultatív programok</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 478 1655 574">Marienbad és Karlovy Vary kirándulás:</td> <td data-bbox="1655 478 2119 574">5 200 Ft</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 574 1655 630">Hajózás a Moldván:</td> <td data-bbox="1655 574 2119 630">6 500 Ft</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1196 630 1655 686">Belépők és jegyek árai:</td> <td data-bbox="1655 630 2119 686">900 CZK</td> </tr> </table> <p data-bbox="1196 730 2119 802">Számold ki, mennyibe kerül forintban ez az utazás két főre, ha Gizi a következőket választotta:</p> <ul data-bbox="1240 810 1688 954" style="list-style-type: none"> • vacsora mindhárom estére, • alapbiztosítás, • valamennyi választható program, • belépők és jegyek. <p data-bbox="1196 1002 1386 1034">1. Árfolyamok:</p> <p data-bbox="1196 1042 1503 1074">1 euró = 309 Ft (2 pont)</p> <p data-bbox="1196 1082 1626 1114">1 cseh korona = 11,45 Ft (2 pont)</p> <p data-bbox="1196 1161 1451 1193">Átszámítás forintra:</p> <p data-bbox="1196 1201 1933 1233">Alapbiztosítás ára forintban: $2 \times 309 = 618$ Ft/nap (2 pont)</p> <p data-bbox="1196 1241 2033 1273">Belépők és jegyek árai forintban: $900 \times 11,45 = 10\,305$ Ft (2 pont)</p> <p data-bbox="1196 1321 1585 1353">Útiköltség összesen forintban:</p> <ul data-bbox="1240 1361 1854 1393" style="list-style-type: none"> • Részvételi díj = $2 \times 49\,500$ Ft = 99 000 Ft (2 pont) 	Elhelyezés:	3 éjszaka szálloda***	Ellátás a részvételi díjért:	3 nap reggeli	Fakultatív programok		Marienbad és Karlovy Vary kirándulás:	5 200 Ft	Hajózás a Moldván:	6 500 Ft	Belépők és jegyek árai:	900 CZK
Elhelyezés:	3 éjszaka szálloda***															
Ellátás a részvételi díjért:	3 nap reggeli															
Fakultatív programok																
Marienbad és Karlovy Vary kirándulás:	5 200 Ft															
Hajózás a Moldván:	6 500 Ft															
Belépők és jegyek árai:	900 CZK															

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<ul style="list-style-type: none"> • Vacsora 2 személyre, 3 estére = $2 \times 7800 \text{ Ft} = 15\,600 \text{ Ft}$ (2 pont) • Alapbiztosítás 2 személyre, 4 napra = $2 \times 4 \times 618 = 4\,944 \text{ Ft}$ (2 pont) • Választható programok 2 személyre = $2 \times 5\,200 + 2 \times 6\,500 = 23\,400 \text{ Ft}$ (4 pont) • Belépők és jegyek 2 személyre = $2 \times 10\,305 = 20\,610 \text{ Ft}$ (2 pont) <p>Összesen: $163\,554 \text{ Ft}$ (2 pont)</p>
Összesen			97	

28.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Az egységes euro pénzforgalmi térség:

<https://www.mnb.hu/letoltes/david-sandor.pdf> (Letöltve: 2017. február 22.)

Árfolyamjegyzések:

<https://www.mnb.hu/arfolyamok> (Letöltve: 2017. február 22.)

Árfolyam elméleti ismeretek:

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c4_1070_1072_penzugyekalapai_scorm/5_5_devizaarfolyam_devizapiac_zBc0MVpcoS0xB6Wt.html (Letöltve: 2017. február 22.)

10. témakör: Miért van szükség az államra?

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
A családi életre nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Életvitel és gyakorlat
Gazdasági és pénzügyi nevelés		Ember és társadalom

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Technika, életvitel és gyakorlat	Megélhetés
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	Pénzügyi és gazdasági kultúra
Földrajz	Magyarország társadalomföldrajza
Matematika	Számelmélet, algebra Függvények, az analízis elemei

29. – 32. lecke: Az állami szerepvállalás - Hogyan lehet egyensúlyban tartani a költségvetést?

29. - 32.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- állam,
- állami feladatok, az állam gazdasági szerepe
- az állami költségvetés bevételei,
- közterhek fajtái, adók,
- adóelkerülés, feketegazdaság, korrupció
- az állami költségvetés kiadásai,
- államháztartás, központi költségvetés, költségvetési politika
- költségvetési többlet és hiány,
- államadósság, ÁKK Zrt., állampapír

A témakör az állam társadalomban betöltött szerepét tárgyalja. Kiemelten foglalkozik az állam gazdasági szerepkörével, illetve a központi költségvetés bevételi és kiadási oldala közötti összefüggéssel. Bemutatja a tartós költségvetési hiány következményét, az eladósodást. Összefüggésekre mutat rá a túl magas adók és az adóelkerülés, feketegazdaság és korrupció között.

A munkafüzet tartalmaz elemi számítási feladatokat, elemzésként terület- és kördiagramokat kell értelmezni.

29. - 32.2. A lecke szerepe

A lecke az állam feladatait és gazdálkodását veszi számban. Fontos témakör, hiszen az állam a legfőbb hatalommal rendelkező intézményrendszer, amely egy ország lakosságának életét irányítja. A cél, hogy a tanulók megértsék, hogy az állam az állampolgárok és a vállalkozások által megtermelt jövedelem után befizetett adókból, azaz közpénzből gazdálkodik. Ezzel párhuzamosan látniuk kell, hogy az adófizetési kötelezettség elmulasztása vagy elkerülése káros következményekkel járhat az egész társadalom számára. A leckék abban nyújtanak segítséget, hogy tanulók valódi polgárokként tudjanak majd kilépni az életbe.

29. - 32.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A leckéket a logikai kontinuitás szempontjának figyelembevételével, és a téma komplex, összefüggő jellege miatt érdemes egy tömbben feldolgozni.

Az elméleti részt, a tanulók képességének, motiválhatóságának és tájékozottságának figyelembevételével, vagy frontális munkával, vagy csoportmunkában a Szakértői mozaik módszer alkalmazásával lehet feldolgozni. A történetek elolvasása és a feladatok megoldása után, az elméleti tananyagtartalmakat osszuk szét a csoportok között és tanári irányítás mellett az egyes csoportok olvassák el és beszéljék meg az elméleti részt, amit kaptak. Majd csoportátrendezés után mondják el egymásnak, amiről olvastak, magyarázzák el társaiknak a tankönyvi ábrákat és beszéljék meg a teljes tartalmi egységet.

A feladatokat érdemes csoportmunkában feldolgozni. A csoportok négy főből álljanak. Azokhoz a feladatokhoz, ahol ötleteket kell gyűjteni a tanulóknak érdemes a Kerekasztal vagy Szóforgó módszereket alkalmazni. A csoporton belüli vitához nagyon jól illeszkedik az Ablak vagy a Kupaktanács módszer. Lehet a csoportban, vagy osztályszinten a különböző csoportoknak szerepeket kiosztani. Olyan szempontokat, amelyeket nekik a vita folyamán képviselniük kell. A vita moderálásához nagyon jól illeszkedik a Beszélő kő vagy Beszélő korongok módszer.

29. - 32.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi ábrákat közösen frontális munkaformában beszéljük meg. Ebben a témakörben az ábrák túl komplexek ahhoz, hogy a tanulók önállóan vagy csoportban értelmezni tudják. Elengedhetetlen a tanári irányítás, segítség.

A tanulók közösen nézzék meg a tankönyvben a 30. leckében, Mátyás király adóinak részarányát ábrázoló a kördiagramot. Tanári segítséggel értelmezzék a körcikkeket.

A 32. lecke területdiagramjának elemzésekor emeljük ki a lakosság által megvásárolt állampapír-állomány növekedésének ütemét az elmúlt 5 évben. Keressék meg a tanulók, hogy mely termékek voltak a legnépszerűbbek, hol tapasztalható a legnagyobb arányú növekedés.

A munkafüzet 29., 30. és 31. leckéjének grafikonjait érdemes az órán megbeszélni, hogy ezzel is segítsük a tanulók munkáját. A központi költségvetés bevételi és kiadási oldalát ábrázoló kördiagramok cikkeket elemezzük közösen. Próbáljuk meg esetleg példákkal közelebb hozni az egyes tételeket.

29. - 32.5. Tankönyvi feladatok megoldása

29. lecke

1. Mit tanultatok az államról a történelemben? Milyen államformákat ismersz?

Egyéniek lesznek a válaszok. Igyekezzünk biztatni a tanulókat, hogy idézzék fel a történelemből tanultakat, és minél több államformát gyűjtsenek össze. Lehet királyság, császárság, köztársaság, stb.

2. Milyen feladatai lehetnek az államnak?

A válaszokat a tanulókkal fogalmazzuk meg. Igyekezzenek saját és családjuk életéből példákat hozni arra, hogy mit tesz értünk az állam. Például, rendvédelem, honvédelem, ingyenes oktatás, egészségügy, infrastruktúra, támogatások nyújtása, stb.

3. Gondold végig, és tegyél javaslatot arra, hogyan, milyen szabályok szerint éljenek a táborlakók!

Egyéni válaszokra számíthatunk. Csak a reális, életszerű megoldásokat fogadjuk el. Írjon minden csoport öt-öt szabályt, majd vitassák meg.

4. Véleményed szerint mi a három legfontosabb ellátandó feladat? Táborlakóként hogyan döntenéd el a feladatok sorrendjét?

Szubjektív válaszok születhetnek, igyekezzünk a tárgyyszerű megoldásokat kiemelni.

30. lecke

1. Mit jelent a közteherviselés? Hol hallottál róla?

A tanulók 6. osztályban történelemből már tanulták Széchenyi István elméleti és gyakorlati munkásságát. Emlékeztessük rá a diákokat, hogy Széchenyi az 1933-ban megjelent Stádium című művében már említette a birtok aránya szerinti adózást, amit a nemesekkel is fizettetni szeretett volna, ez a közteherviselés. Ez köszön vissza az 1848-as forradalom 12 pontjának 6. pontjaként.

2. Hogy nevezik egy ország közös kasszájába kötelezően befizetett összegeket?

Igyekezzünk a tanulókkal megfogalmaztatni a válaszokat. Nevezhetik közpénznek, vagy adónak, de elfogadhatjuk a járulék, vám vagy illeték kifejezéseket is.

3. Kinek a véleményével értesz egyet? Miért?

Egyéni válaszokra számíthatunk. Csak a reális, életszerű megoldásokat fogadjuk el. Tereljük a tanulók véleményét a morálisan elfogadható megoldások felé.

4. Lehet-e valakit mentesíteni az adófizetés kötelezettsége alól? Indokold a válaszod!

Szubjektív válaszokra számíthatunk. Emeljük azért ki, hogy az adófizetési kötelezettség alóli mentesülésnek komoly szociális indoka kell, hogy legyen. Segítsünk a tanulóknak különbséget tenni az adókedvezmény és adómentesség között, és ezt a különbséget próbáljuk meg a tanulók segítségével értelmezni.

31. lecke

1. Igazuk van-e az oktatóknak, hogy mosogatni küldték Bitéket? Indokold a válaszod!

Egyéni válaszokat várhatunk. Támogassuk az igenlő válaszokat.

2. Gyűjts példákat, hogy milyen kiadásai lehetnek egy államnak!

A tanulók saját tapasztalataikat felhasználva mondhatnak példákat. Olyan megoldások születhetnek, hogy oktatás megszervezése, orvosi ellátás, tanárok és orvosok bére, úthálózat építése és karbantartása, játszóterek felújítása, családok támogatása, nyugdíj, stb.

3. Kinek a véleményével értesz egyet?

A tanulók saját véleményüket fogalmazzák meg. Támogassuk őket abban, hogy önállóan jussanak el a költségvetés készítésének szükségességéhez.

4. Sorolj fel néhány tényezőt, miben különbözhet egy háztartás és az állam költségvetése!

A diákok önállóan fogalmazzák meg véleményüket és gyűjtik a különbségeket. Például, a család a bevételeit saját döntése alapján, szabadon felhasználhatja, az állam esetében azonban vannak megkötések. Az állam fő bevételi forrása nem a bér vagy vállalási díj, hanem az adó, járulék, illeték. A kiadási oldalon a háztartások nem kell közfeladatokat finanszírozzanak, stb.

32. lecke

1. Hogyan lehet az élelmiszerrel takarékosan bánni?

A tanulók a saját életükből hoznak példákat. Ragaszkodjunk a reális, életszerű megoldásokhoz. Olyan válaszok lehetnek, mint ne dobjunk ki maradékot, hanem hasznosítsuk, ne vásároljunk többet, mint amennyit meg tudunk enni, stb.

2. Te milyen módon érnéd el, hogy minden célra jusson a közös kasszából?

Egyéni válaszokra számíthatunk. Csak a reális, életszerű megoldásokat fogadjuk el.

3. Milyen megoldásokra gondolhatott Pí? Indokold a válaszod!

A tanulók önállóan fogalmazzák meg véleményeiket. Olyan megoldások születhetnek, mint: pályázati úton lehetne pótbevételekhez jutni, vagy lehetne kérni az önkormányzattól támogatást, vagy lehetne keresni egy vállalkozást, amely szponzorálná a tábort, stb.

4. Nézz utána, mit jelent az „államadósság” kifejezés!

A tanulók mobiljaikon tudnak megoldásokat keresni. Például:

- <http://ecopedia.hu/allamadossag> (letöltve: 2017. február 21.)
- http://www.allamkincstar.gov.hu/files/A%20Kincst%C3%A1rr%C3%B3l/kozgazdasagi_fogalmak.pdf (letöltve: 2017. február 21.)
- <https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%81llamad%C3%B3ss%C3%A1g> (letöltve: 2017. február 21.)

29. - 32.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

29. lecke

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Önálló fogalmazás hosszabb	K	20	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazták meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes egyrészt a társadalmi szolidaritás terén a közösség, illetve az állam szerepét, másrészt az egyének öngondoskodásának egyre hangsúlyosabbá váló jelentőségét.</p>
b)	Válaszadás tankönyv segítségével	K	15	<p>A tanuló listáján feltüntetett minden feladat 2 kreditet ér, így összességében a saját listáért 10 kredit kapható. Ahány saját feladatot sikerül a közös listán vizsgáztatni, minden feladat 1 újabb kreditet ér, így maximum még 5 kredit kapható.</p> <p>Megoldás A tanulók olyan feladatokat sorolhatnak fel, mint:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tanintézmény működtetése – a szociálisan rászorulóknak segítése – az utak karbantartása – orvosi rendelő működtetése – közterületek, játszótérek tisztántartása – sportpálya fenntartása, stb.
Házi feladat				

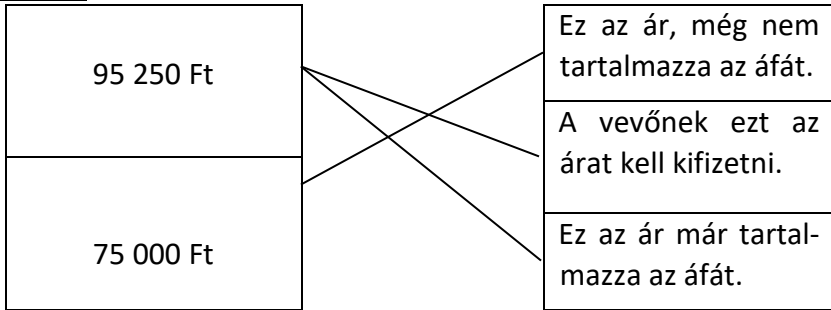
Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
a)	Válaszadás tankönyv segítségével	K	10	<p>Minden helyes válasz 2 kreditet ér.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Megoldandó feladat</th> <th>Közigazgatási szerv</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Hol kell új diákigazolványt igényelni?</td> <td>Önkormányzat - okmányiroda Kormányablak</td> </tr> <tr> <td>A jeges úttest lepucolásával kapcsolatban kit kereshetünk meg?</td> <td>Önkormányzat, vagy az általa megbízott cég</td> </tr> <tr> <td>Hol kell igényelni TAJ kártyát, ha a régi elveszett?</td> <td>Országos Egészségbiztosítási Pénztár Kormányablak</td> </tr> <tr> <td>Mely szerv állít ki adóigazolványt?</td> <td>Nemzeti Adó- és Vámhivatal</td> </tr> <tr> <td>Hol kell bejelenteni a lakcím megváltozását?</td> <td>Önkormányzat - okmányiroda Kormányablak</td> </tr> </tbody> </table>	Megoldandó feladat	Közigazgatási szerv	Hol kell új diákigazolványt igényelni?	Önkormányzat - okmányiroda Kormányablak	A jeges úttest lepucolásával kapcsolatban kit kereshetünk meg?	Önkormányzat, vagy az általa megbízott cég	Hol kell igényelni TAJ kártyát, ha a régi elveszett?	Országos Egészségbiztosítási Pénztár Kormányablak	Mely szerv állít ki adóigazolványt?	Nemzeti Adó- és Vámhivatal	Hol kell bejelenteni a lakcím megváltozását?	Önkormányzat - okmányiroda Kormányablak
Megoldandó feladat	Közigazgatási szerv															
Hol kell új diákigazolványt igényelni?	Önkormányzat - okmányiroda Kormányablak															
A jeges úttest lepucolásával kapcsolatban kit kereshetünk meg?	Önkormányzat, vagy az általa megbízott cég															
Hol kell igényelni TAJ kártyát, ha a régi elveszett?	Országos Egészségbiztosítási Pénztár Kormányablak															
Mely szerv állít ki adóigazolványt?	Nemzeti Adó- és Vámhivatal															
Hol kell bejelenteni a lakcím megváltozását?	Önkormányzat - okmányiroda Kormányablak															
b)	Önálló fogalmazás hosszabb	K	20	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazták meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A szóbeli tanári értékelésben hangsúlyozni érdemes az állam gazdasági szerepének, illetve az állami beavatkozások jellegének változását a történelem során. Az „éjjeliőr állam” láthatatlan kézként felügyelte a szabadversenyes kapitalizmust. Csak azon tevékenységek és szolgáltatások – például a honvédelem, az</p>												

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				oktatás, a köz- és a vagyonbiztonság – esetén lép közbe, ahol nem működnek tökéletesen a piaci mechanizmusok.
Extra feladat				
	Prezentáció készítése	N	30	A tanuló készítsen számítógépen prezentációt „Vigyázat, környezetszennyezés!” címmel, amely min. 5 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló gondolatot minden diáról. Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának az eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen fotómontázst vagy plakátot, rajzoljon vagy ragasszon.
Összesen			95	

30. lecke

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Mondatalkotás önállóan	K	12	<p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fejezik ki gondolataikat. Részpontszám adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Megoldás</p> <p>– Az egy főre jutó szállás és étkezés költsége = $300\ 000 / 30 = 10\ 000$ Forint 2 kredit</p>

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló a saját ötletét írja be és indokolja meg. Arra kell figyelni, hogy az összeg 10 000 Forint alatti legyen, illetve az indoklás a további programokban való részvétel lehetőségének a megteremtésére, illetve ezek költségeinek kifizetésére irányuljon. 3 kredit – A tanuló a saját szempontjait sorolja fel. Arra kell figyelni, hogy az indoklás szociális szempontokat tartalmazzon (például többgyerekes család, a szülő egyedül neveli, stb.) 3 kredit – A kedvezményrel élő tanulók $5 * 7\,000 = 35\,000$ Forintot fizetnek a 300 000 forintból. A maradék: $300\,000 - 35\,000 = 265\,000$ forintot a többi 25 gyerek fizeti ki. Ez azt jelenti, hogy az egy főre jutó teljes összegű tábori költség = $265\,000 / 25 = 10\,600$ Forint. 4 kredit
b)	Önálló fogalmazás röviden	K	10	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Például a közösség segítő ereje, a társadalmi szolidaritás, öngondoskodás stb.</p> <p>Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
2. feladat	Grafikon elemzése	K	10	<p>Minden helyes megoldás 2 kredit.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az állam legnagyobb adóbevétele az általános forgalmi adóból származik, ez az összes adóbevétel 46 %-a. – A dohány, alkohol és üzemanyag fogyasztás után a lakosság 14 % adót fizet, jövedéki adó formájában. – A lakosság a jövedelme után személyi jövedelemadót fizet, ami az összes adóbevétel 23 %-a.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<ul style="list-style-type: none"> – A bankok és egyéb pénzügyintézetek adójellegű befizetéseit pénzügyi szervezetek különadójának nevezzük. – A társas vállalkozások a nyereségükből társasági adót fizetnek, amely az összes adóbevételek 8 %-a. – A lakosság a személygépkocsik után gépjárműadót fizet.
Házi feladat				
a)	Adatok, információk párba állítása	E	8	<p>Minden helyesen megállapított pár 2 kreditet ér. Maximum 6 kredit.</p> <p>Megoldás</p> <p>A kifizetett áfa összege = $95\,250 - 75\,000 = 20\,250$ forint 2 kredit</p>
b)	Egyszerű számítás Önálló fogalmazás hosszabb	K	20	<ul style="list-style-type: none"> – Ha Tihanyba utazik a család az idegenforgalmi adó összege = $13 \text{ éjszaka} * 4 \text{ felnőtt} * 550 \text{ forint} = 28\,600$ forint. 3 kredit – Ha Siófokra utazik a család az idegenforgalmi adó összege = $13 \text{ éjszaka} * 4 \text{ felnőtt} * 400 \text{ forint} = 20\,800$ forint. 3 kredit – A különbség a két szállás esetén = $28\,600 - 20\,800 = 7\,800$ forint. 2 kredit

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Részpontok adhatók, ha tartalmilag helyes a válasz, csak számítási hibát vét a tanuló.</p> <p>A szállások közötti választásnál tanulók önállóan írják le gondolataikat. Maximálisan adható 12 kredit.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
Extra feladat				
	Plakát	K	20	<p>A plakát elkészítése maximum 25pont. Részpontok adhatók.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A tanuló készítsen plakátot, fotomontázst, rajzoljon vagy ragasszon képeket egy A0-as kartonra vagy csomagolópapírra, amelyet a táblára rögzíthet előadás közben.</p> <p>A plakát elkészítése előtt érdemes ellenőrizni, a tanuló által összegyűjtött ötleteket. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg. Elfogadható, ha a szöveges részekben a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat.</p> <p>A pontszám arányosan adható a megjelenített tartalmak szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>
Összesen			80	

31. lecke

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal												
1. feladat																
a)	Felsorolás önállóan	E	10	<p>Minden felsorolt elem 2 kreditet ér.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Tábori bevételek</th> <th>Tábori kiadások</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A résztvevők befizetései</td> <td>Szállásköltség</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Étkezési költség</td> </tr> <tr> <td></td> <td>A világítás és őrzés költsége</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Az internethasználat költsége</td> </tr> <tr> <td></td> <td>A fakultatív programok költsége</td> </tr> </tbody> </table>	Tábori bevételek	Tábori kiadások	A résztvevők befizetései	Szállásköltség		Étkezési költség		A világítás és őrzés költsége		Az internethasználat költsége		A fakultatív programok költsége
Tábori bevételek	Tábori kiadások															
A résztvevők befizetései	Szállásköltség															
	Étkezési költség															
	A világítás és őrzés költsége															
	Az internethasználat költsége															
	A fakultatív programok költsége															
b)	Felsorolás önállóan	K	9	<p>Minden felsorolt elem 3 kreditet ér.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – pályázati úton lehetne pótbevételekhez jutni, vagy – lehetne kérni az önkormányzattól támogatást, vagy – lehetne keresni egy vállalkozást, amely szponzorálná a tábort 												
c)	Önálló fogalmazás röviden	N	10	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak jelenjenek meg a leírtakban. Például a hitelt vissza kell fizetni, eladósodottsághoz vezethet, kamatot is kell fizetni, stb.</p> <p>Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>												
2. feladat																

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontoszámokkal																		
	Számítás egyszerű	K	16	<p>Minden helyes számítás 2 kredit. Részpontok adhatók a tartalmilag helyes, csak számítási hibát tartalmazó megoldásokért.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Költségvetési kiadások</th> <th>Összeg</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A közmédiának és egyéb intézményeknek adott támogatások</td> <td>$13\,541 * 3\% = 406$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>Szociális támogatás</td> <td>$13\,541 * 7\% = 948$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>A költségvetési szervek kiadásai</td> <td>$13\,541 * 30\% = 4\,062$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>A helyi önkormányzatok támogatása</td> <td>$13\,541 * 5\% = 677$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>Kamatkiadások</td> <td>$13\,541 * 8\% = 1\,083$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>Elkülönített alapok kiadásai</td> <td>$13\,541 * 9\% = 1\,219$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>Társadalombiztosítási alapok kiadásai</td> <td>$13\,541 * 35\% = 4\,740$ milliárd Ft</td> </tr> <tr> <td>Egyéb kiadások</td> <td>$13\,541 * 3\% = 406$ milliárd Ft</td> </tr> </tbody> </table>	Költségvetési kiadások	Összeg	A közmédiának és egyéb intézményeknek adott támogatások	$13\,541 * 3\% = 406$ milliárd Ft	Szociális támogatás	$13\,541 * 7\% = 948$ milliárd Ft	A költségvetési szervek kiadásai	$13\,541 * 30\% = 4\,062$ milliárd Ft	A helyi önkormányzatok támogatása	$13\,541 * 5\% = 677$ milliárd Ft	Kamatkiadások	$13\,541 * 8\% = 1\,083$ milliárd Ft	Elkülönített alapok kiadásai	$13\,541 * 9\% = 1\,219$ milliárd Ft	Társadalombiztosítási alapok kiadásai	$13\,541 * 35\% = 4\,740$ milliárd Ft	Egyéb kiadások	$13\,541 * 3\% = 406$ milliárd Ft
Költségvetési kiadások	Összeg																					
A közmédiának és egyéb intézményeknek adott támogatások	$13\,541 * 3\% = 406$ milliárd Ft																					
Szociális támogatás	$13\,541 * 7\% = 948$ milliárd Ft																					
A költségvetési szervek kiadásai	$13\,541 * 30\% = 4\,062$ milliárd Ft																					
A helyi önkormányzatok támogatása	$13\,541 * 5\% = 677$ milliárd Ft																					
Kamatkiadások	$13\,541 * 8\% = 1\,083$ milliárd Ft																					
Elkülönített alapok kiadásai	$13\,541 * 9\% = 1\,219$ milliárd Ft																					
Társadalombiztosítási alapok kiadásai	$13\,541 * 35\% = 4\,740$ milliárd Ft																					
Egyéb kiadások	$13\,541 * 3\% = 406$ milliárd Ft																					
Házi feladat																						
a)	Számítás egyszerű	K	25	<p>Az első sorban a számítás 2 kreditet ér. Minden további helyesen beírt sor 4 kredit, amiből a havi összeg megállapítása 1 kredit, a számítás 3 kredit. Az összegzés 3 kredit.</p> <p>Megoldás</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Családtípus</th> <th>Családok száma</th> <th>Családi pótlék havi összege gyermekeként</th> <th>Családi pótlék összesen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Egy gyermeket nevelő család</td> <td>478 416</td> <td>12 200 Ft/gyerek</td> <td>$478\,416 * 12 * 12\,200 = 70\,040\,102\,400$ Ft</td> </tr> <tr> <td>Egy gyermeket nevelő egyedülálló szülő</td> <td>201 828</td> <td>13 700 Ft/gyerek</td> <td>$201\,828 * 13\,700 * 12 = 33\,180\,523\,200$ Ft</td> </tr> </tbody> </table>	Családtípus	Családok száma	Családi pótlék havi összege gyermekeként	Családi pótlék összesen	Egy gyermeket nevelő család	478 416	12 200 Ft/gyerek	$478\,416 * 12 * 12\,200 = 70\,040\,102\,400$ Ft	Egy gyermeket nevelő egyedülálló szülő	201 828	13 700 Ft/gyerek	$201\,828 * 13\,700 * 12 = 33\,180\,523\,200$ Ft						
Családtípus	Családok száma	Családi pótlék havi összege gyermekeként	Családi pótlék összesen																			
Egy gyermeket nevelő család	478 416	12 200 Ft/gyerek	$478\,416 * 12 * 12\,200 = 70\,040\,102\,400$ Ft																			
Egy gyermeket nevelő egyedülálló szülő	201 828	13 700 Ft/gyerek	$201\,828 * 13\,700 * 12 = 33\,180\,523\,200$ Ft																			

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal			
				Két gyermeket nevelő család	344 395	13 300 Ft/gyerek	344 395 * 13 300 * 2 * 12 = 109 930 884 000 Ft
				Két gyermeket nevelő egyedülálló szülő	84 426	14 800 Ft/gyerek	84 426 * 14 800 * 2 * 12 = 29 988 115 200 Ft
				Három vagy több gyermeket nevelő család	139 867	16 000 Ft/gyerek	139 867 * 16 000 * 3 * 12 = 80 563 392 000 Ft
				Három vagy több gyermeket nevelő egyedülálló szülő	27 149	17 000 Ft/gyerek	27 149 * 17 000 * 3 * 12 = 16 615 188 000 Ft
				Összesen			340 318 204 800 Ft, azaz 340 milliárd forint
b)	Számítás egyszerű	K	5	Megoldás A családi pótlék a szociális támogatások családjába tartozik. A szociális támogatások kiadási sornak a $340 / 948 * 100 = 36$ %-a. A sor felismerése 2, a részarány kiszámítása további 3 kredit.			
c)	Felsorolás önállóan	K	9	Minden helyesen felsorolt támogatási forma 3 kreditet ér. Olyan támogatási formákat sorolhatnak fel a tanulók, mint: <ul style="list-style-type: none"> – anyasági támogatás, – gyermeknevelési támogatás, – óvodáztatási támogatás – rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, – ingyenes tankönyvellátás, 			

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				– ingyenes vagy kedvezményes étkezés az iskolában, stb.
Extra feladat				
	Prezentáció készítése	N	30	A tanuló készítsen számítógépen prezentációt „Táborban lenni jó!” címmel, amely min. 5 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló gondolatot minden diáról. A prezentációra maximum 30 kredit adható. Részpontok adhatók a szakmai tartalom és a kivitelezés függvényében. Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának az eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen fotómontázst vagy plakátot, rajzoljon vagy ragasszon.
Összesen			114	

32. lecke

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
1. feladat				
a)	Mondatalkotás önállóan	E	5	A tanulók önállóan fogalmazzák meg a gondolataikat. Olyan ötleteket sorolhatnak fel, mint alapítványi támogatás, szponzor keresése, pályázati források igénybevétele, stb. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal						
b)	Mondatalkotás önállóan	E	5	<p>A tanulók önállóan fogalmazzák meg a gondolataikat. Olyan ötleteket sorolhatnak fel, mint egyes tevékenységek átvállalása – például az őrzés vagy főzés. A kevésbé népszerű fakultatív programok lemondása, és helyette közös játék szervezése. De kiadáscsökkentő megoldás lehet akár a tábor időtartamának lerövidítése is.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p>						
2. feladat	Önálló fogalmazás hosszabb	K	15	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat.</p> <p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat:</p> <p>A szóbeli tanári értékelésben érdemes kitérni arra, hogy a lista elkészítésekor figyelembe kell venni a közösség elvárásait, és úgy kell kialakítani listát, hogy ez a lakosság által elvárt fontossági sorrendet tükrözze. Érdemes odafigyelni a gyermekes családok, és az idősebb polgárok igényeire egyaránt.</p>						
Házi feladat										
a)	Táblázat kitöltése	N	12	<p>Minden helyesen beírt jellemző 1 kreditet ér. A tanulók a honlapról önállóan választanak terméket.</p> <p>Megoldás - minta</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Jellemző</th> <th>Államkötvény</th> <th>Kincstárjegy</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Állampapír neve</td> <td>Magyar Államkötvény 2019/C</td> <td>Kamatkozó Kincstárjegy 2018/02</td> </tr> </tbody> </table>	Jellemző	Államkötvény	Kincstárjegy	Állampapír neve	Magyar Államkötvény 2019/C	Kamatkozó Kincstárjegy 2018/02
Jellemző	Államkötvény	Kincstárjegy								
Állampapír neve	Magyar Államkötvény 2019/C	Kamatkozó Kincstárjegy 2018/02								

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal		
				Névérték	10 000 Ft	10 000 Ft
				Éves hozam	évi 2,00%	évi 2,25%
				Futamidő	3 év	1 év
				Deviza	Forint	Forint
				Kamatozás típusa	fix kamatozás	fix kamatozás
b)	Mondat kiegészítése önállóan	K	20	<p>A tanulók önállóan írják le gondolataikat. Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. Mondatonként maximum 5 kredit adható. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Megoldás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Befektetőként az államkötvényt választanám, mert fix kamatozású és bármi történik a pénzpiacon, hosszabb távon is biztosítja számomra a fix évi 2%-os kamatot. – Nem választanám az államkötvényt, mert hosszú ideig leköti a pénzemet és nem tudok hozzájutni. – A kincstárjegyet választanám, mert magasabb kamatot biztosít és a futamideje is rövidebb, így gyorsabban jutok a pénzemhez. – Nem választanám a kincstárjegyet, mert sok a feladat velem, sok időmet vesz el a rendezés, hiszen csak egy évig biztosít hozamot, majd újra kell vásárolnom. 		
c)	Önálló fogalmazás röviden	N	15	A tanulók önállóan írják le gondolataikat.		

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p>Az értékeléskor célszerű figyelembe venni, hogy a leckében tanult tartalmak is jelenjenek meg a leírtakban. Elfogadható, ha a tanulók saját szavaikkal fogalmazzák meg a gondolataikat. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát figyelembe véve.</p> <p>Javaslat: A szóbeli tanári értékelésben érdemes kitérni a devizaadósság árfolyamkockázatára és kamatterheire. Ha a devizaadósság kamatterheit és a fizetendő térítéseket az állam külföldi devizában teljesíti, a hirtelen árfolyamváltozásoknál a kifizetés költsége megnő, és ezzel a visszafizetés kockázata is nagyobb.</p>
Extra feladat				
	Prezentáció készítése	N	33	<p>A tanuló készítsen számítógépen prezentációt „Vigyázat, változás lesz!” címmel, amely min. 5 diából áll. A bemutatás során mondjon néhány önálló gondolatot minden diáról. A pontszám arányosan adható a megfogalmazás szakszerűségét és tartalmát, illetve a kivitelezést figyelembe véve.</p> <p>Ha nem állnak rendelkezésre a prezentáció bemutatásának az eszközei, akkor válasszunk más technikát: pl. készítsen fotómontázst vagy plakátot, rajzoljon vagy ragasszon.</p>
Összesen			105	

11. témakör: Az egyén gazdasági és társadalmi szerepe

Nat-nak való megfelelés, kapcsolódás tantárgyi kerettantervekhez

NAT megfeleltetés		
Fejlesztési terület	Kulcskompetencia	Műveltségi terület
Állampolgárságra, demokráciára nevelés	Szociális és állampolgári kompetencia	Ember és társadalom

Kapcsolódás általános iskolai kerettantervhez	
Tantárgy	Témakör
Erkölcstan	Egyén és közösség. Társadalmi igazságosság. Szegények és gazdagok.

33. lecke: Szerepeink a gazdaságban és a társadalomban

33.1. Fogalmak, összefüggések, számítások a tananyagban

Fogalmak:

- egyén társadalmi felelőssége

A lecke összefoglalja a mikro és makroszinten megtanultakat azzal, hogy az egyén és a társadalom kapcsolatát, az egyén felelősségét mutatja be.

Fontos összefüggés, hogy az egyén minden lépése és döntése hatással van a társadalomra, a természetre és a gazdaságra.

Számítási feladat és diagramértelmezés a leckében nincs.

33.2. A lecke szerepe

A lecke összefoglalja és lezárja a korábban tanultakat. Fontos célja az egyén társadalmi felelősségének hangsúlyozása és tudatosítása.

33.3. Módszertani javaslat a lecke feldolgozására, az óra menete

A történet és a probléma megbeszélése után javasoljuk, hogy beszéljünk a tanulókkal a felvetődő problémákról, kezdeményezzünk vitát. A munkafüzet feladatai segítenek a vitatémák kiválasztásában.

33.4. Ábrák, grafikonok a leckében

A tankönyvi ábra a társadalom, gazdaság, természet összefüggését és ezen belül az egyén szerepét mutatja be. Az előzetes ismeretek alapján a tanulók az ábrát várhatóan könnyen tudják értelmezni.

A tankönyv másik ábrája a társadalmi felelősségvállalás területeit sorolja fel. Igyekezünk ezekre a területekre helyi, a tanulók által is ismert példákat mondani.

33.5. Tankönyvi feladatok megoldása

1. Miért fontos Mentornak, hogy a hősök együtt tudjanak működni? Indokold a válaszod!

Engedjük, hogy a tanulók önállóan fogalmazzák meg válaszukat, esetleg vitatkozzanak a kérdésről.

2. Határozd meg, hogy milyen gazdasági szerepeket látnak el a csapatok a Hősök országában!

fogyasztó, termelő, befizető, munkavállaló

3. Te kinek adsz igazat? Indokold a válaszod!

Hallgassuk meg a tanulók véleményét a kérdésben. Várjuk el, hogy indoklást is mondjanak a véleményük kifejtése mellett.

4. Gyűjtsd össze, hogy a környezetekben ki milyen lépéseket tesz a természet védelméért!

Gyűjtsék össze a tanulók a különböző szintereken a természetvédelmi lépéseket: mit tesz ő maga, a családja, az osztálya, az iskola, a település, civil szervezetek stb.

33.6. A munkafüzet feladatainak megoldása, pontozási javaslat

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal									
1. feladat													
a)	Táblázat kitöltése a tanuló által megfogalmazott mondatokkal.	K	28	<p>A táblázatnak számos jó megoldása lehet. A megadott példát célszerű közösen átbeszélni, hogy a tanulók értsék azt, ha gazdasági szereplőként valamit tesznek, ezzel hatást gyakorolnak a környezetükre, és másokra is.</p> <p>Az értékeléskor azt célszerű vizsgálni, hogy a beírt tevékenység és a hatás valóban az adott szerephez tartozik-e.</p> <p>Minden helyes megoldás 2 pont. Összesen 14x2 = 28 pont</p> <p>Egy lehetséges megoldás.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Szerep</th> <th>Tevékenység</th> <th>Lehetséges hatás</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Fogyasztó vagy</td> <td>pl. A spórolt pénzből veszel egy fajtszta kutyát.</td> <td>pl. Eleséget kell venni az állateledel boltban, ez bevétel a boltot működtető vállalkozásnak. Oltásra kell vinni a kutyát, amiért fizetni kell. Ezzel jövedelemhez jut az állatorvos. A kutyát sétáltatni kell, ami környezetszennyezéssel jár.</td> </tr> <tr> <td>A szüleid adózók</td> <td>Apukád befizeti a gépjárműadót a helyi önkormányzatnak.</td> <td>Az önkormányzat bevétele nő, több pénz jut a helyi kiadásokra.</td> </tr> </tbody> </table>	Szerep	Tevékenység	Lehetséges hatás	Fogyasztó vagy	pl. A spórolt pénzből veszel egy fajtszta kutyát.	pl. Eleséget kell venni az állateledel boltban, ez bevétel a boltot működtető vállalkozásnak. Oltásra kell vinni a kutyát, amiért fizetni kell. Ezzel jövedelemhez jut az állatorvos. A kutyát sétáltatni kell, ami környezetszennyezéssel jár.	A szüleid adózók	Apukád befizeti a gépjárműadót a helyi önkormányzatnak.	Az önkormányzat bevétele nő, több pénz jut a helyi kiadásokra.
Szerep	Tevékenység	Lehetséges hatás											
Fogyasztó vagy	pl. A spórolt pénzből veszel egy fajtszta kutyát.	pl. Eleséget kell venni az állateledel boltban, ez bevétel a boltot működtető vállalkozásnak. Oltásra kell vinni a kutyát, amiért fizetni kell. Ezzel jövedelemhez jut az állatorvos. A kutyát sétáltatni kell, ami környezetszennyezéssel jár.											
A szüleid adózók	Apukád befizeti a gépjárműadót a helyi önkormányzatnak.	Az önkormányzat bevétele nő, több pénz jut a helyi kiadásokra.											

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal		
				A családtagjaid megtakarítók	A nővéred lakásra gyűjt, ezért havonta ugyanakora összeget betesz a megtakarítási számlájára.	A nővéred jelenleg kevesebbet vásárol, csökken a fogyasztása.
				A szülők munkavállalók	Anyukád titkárnóként dolgozik egy vállalkozásnál.	A család jövedelme nő, de az egymásra fordítható idő csökken.
				Egy családtagod vállalkozó	A nagynénéd kézműves tárgyakat értékesít a karácsonyi vásárban.	A tárgyak vevőinek kiadásai nőnek, de elégedettségük is nő.
				Egy ismerősöd hitelfelvevő	A szomszédotok hiteltől bővítette a házat egy új szinttel.	Az új emelet miatt romlott a kilátás a szobád ablakából.
				Egy családtagod adományozó	Nagymamád a szeretet-szolgálatnak ajándékozta karácsony előtt a nem használt meleg ruháit.	Szegény sorsú családok helyzete javul.
				A felnőttek szülők, gyerekeik vannak	A szüleidnek három gyermekük van, akik iskolába járnak.	A családi jövedelem a családi pótlékkal emelkedik, a költségvetés kiadásai nőnek.

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
2. feladat				
	Önálló fogalmazások 2-3 mondatban.	K	30	<p>A tanulók önálló válaszokat adnak a saját tapasztalataik alapján. Értékeléskor célszerű a megfogalmazás egyediségét, és a témataratást vizsgálni.</p> <p>Minden helyes válasz max. 10 pont. Összesen 3x10 = 30 pont</p> <ul style="list-style-type: none"> Írj két-három mondatot arról, hogy milyen önkéntes munkát vállalnál szívesen! <p><i>Olyan válaszokat várjunk el, amelyek valóban reális lehetőségek a tanulók számára.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Írd le, hogy hallottál-e már a bohócdoktorokról! Ők hogyan gyógyítanak? Ha nem ismered a tevékenységüket, nézz utána az interneten! <p><i>A bohócdoktorok többféle tevékenységgel foglalkoznak: kórházak gyermekosztályait látogatják, adományokat gyűjtenek és osztanak, jótékonyági hangversenyeket szerveznek. Tevékenységük részletesen: http://bohocdokter.hu/</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Nézz utána, és írd le, hogy a környezetben szerveztek-e már szemétszedő akciót! Írj 2-3 mondatot arról, hogyan lehetne minél több önkéntest mozgósítani egy ilyen akcióra! <p><i>A tanulók írják le saját tapasztalataikat. A mozgósításnál jelöljék meg a célcsoportokat és az eszközöket, amellyel elérhetők. pl. a környéken lakókat szórólapokkal, az iskolásokat az iskolarádión keresztül, osztható tea az önkénteseknek az akció végén, összeköthető az akció kirándulással, stb.</i></p>
Házi feladat				

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal								
	Feleletválasztás	E	18	<p>A tanulók válasszák ki, mit tennének a felsorolt esetekben. A feladatnak nincs tökéletes megoldása, minden tanuló a saját személyisége alapján válasszon. Célszerű hangoztatni, hogy az is segítség, ha nem saját maguk tesznek valamit, hanem mások segítségét kérik a helyzet megoldása érdekében. Lényeges, hogy a helyzetek kerüljenek megbeszélésre.</p> <p>Minden választ pontozunk. Minden válasz 2 pont.</p> <p>A. Szólsz a szüleidnek. B. Szólsz valamelyik tanárnak. C. Te magad megoldod a dolgot, nem kérsz segítséget. D. Szólsz egy felnőttnek (akár idegennek is), akinek a segítségét kéred. E. Nem teszel semmit, mert nem a te problémádról van szó. F. Szólsz valamilyen szervezet képviselőjének (önkormányzat, állatvédő egyesület, környezetvédők). G. Egyéb megoldást választasz, mégpedig a következőt:</p> <p>Ennek a feladatnak nincs egyetlen helyes megoldása.</p> <table border="1" data-bbox="824 1066 2031 1361"> <thead> <tr> <th data-bbox="824 1066 1818 1139">Eset</th> <th data-bbox="1818 1066 2031 1139">Mit tennél?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="824 1139 1818 1212">A tanteremben rendszeresen szemét van a földön.</td> <td data-bbox="1818 1139 2031 1212"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="824 1212 1818 1286">A parkolóban azt látod, hogy egy autóba bezártak egy kiskutyát.</td> <td data-bbox="1818 1212 2031 1286"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="824 1286 1818 1361">Törött üveg van az óvoda előtt a járdán.</td> <td data-bbox="1818 1286 2031 1361"></td> </tr> </tbody> </table>	Eset	Mit tennél?	A tanteremben rendszeresen szemét van a földön.		A parkolóban azt látod, hogy egy autóba bezártak egy kiskutyát.		Törött üveg van az óvoda előtt a járdán.	
Eset	Mit tennél?											
A tanteremben rendszeresen szemét van a földön.												
A parkolóban azt látod, hogy egy autóba bezártak egy kiskutyát.												
Törött üveg van az óvoda előtt a járdán.												

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal	
				A buszmegállóban elsédült egy idősebb férfi, és rajtad kívül nincs ott más.	
				Egy kismacska tévedt a családi házatok kertjébe.	
				Látod, hogy az iskola falát festékszóróval éppen összefirkálja valaki.	
				A településetek melletti erdőben nagy szemétkupacot látsz.	
				A szomszéd néni panaszkodik, hogy már nagy nehézséget okoz neki a bevásárlás és a főzés, ezért sokszor nem eszik meleg ételt.	
				Láttad, hogy az osztálytársadat néhány gyerek megverte az iskola melletti utcában.	
Extra feladat					
	Önálló fogalmazás 2-3 mondatban.	N	15	<p>A tanulóknak az adott gazdasági helyzetben a különféle érdekeket kell megfogalmazniuk. Az érdekeket ne erkölcsi kérdésnek tekintsék, ismerjék fel, hogy az érdekek a gazdasági helyzetükből adódnak.</p> <p>Minden helyes megoldás 3 pont. Összesen 5x3 = 15 pont</p> <ul style="list-style-type: none"> Mit javasolnál, ha te lennél a vállalkozás egyik tulajdonosa? 	

Feladat száma	Típusa	Nehézségi szint	Adható pontszám	Megoldás részpontszámokkal
				<p><i>A tulajdonosok nyeresége nő, a beruházás megvalósítása az érdekükben áll. A környezet terhelése csökken, a vállalkozásról kialakított kép javulhat. Az elbocsátott dolgozók helyzetének javítása érdekében lépéseket kell tenni.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mit javasolnál, ha te lennél a vállalkozás egyik dolgozója, akit várhatóan elküldenek? <p><i>.A dolgoznak nem érdeke a beruházás megvalósítása, hiszen munkanélkülivé válik.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mit javasolnál, ha te lennél a vállalkozás egyik dolgozója, aki feltételezi, hogy továbbra is a cégnél maradhat? <p><i>Azoknak a dolgozóknak a bére nő, akiket nem küldenek el, nekik érdekük a beruházás megvalósítása.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mit javasolnál, ha te lennél a települési önkormányzat képviselője? <p><i>A helyi önkormányzat számára a fejlődő vállalkozás nagyobb adóbevételt jelent. A környezet terhelése csökken, ugyanakkor nő a munkanélküliség. Erről tárgyalást érdemes kezdeményezni a vállalkozás tulajdonosaival.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mit javasolnál, ha te lennél a bank képviselője? <p><i>A banknak érdeke, hogy hitelt nyújtson, de csak akkor, ha a visszafizetés garantált. Meg kell vizsgálni a hitelkérelmet, hogy kellően bizonyított-e az, hogy a megnövekedett termékmennyiséget a vállalkozás értékesíteni tudja.</i></p>
Összesen			91	

33.7. Szakmai kiegészítések a leckéhez, linkek, érdekességek

Állami szerepvállalás vagy egyéni felelősség

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:GFnl--lms84J:www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/albert_david.pps+&cd=3&hl=hu&ct=clnk&gl=hu
(Letöltve: 2017. február 22.)

Fogyasztóvédelem:

<https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/penzugyi-navigator>

Elméleti ismeretek:

Zéman Zoltán: Új lendületben a gazdaságtudomány. POLGÁRI SZEMLE: GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT 12:(1-3) pp. 202-207. (2016)

Polgári Szemle 2014-2016. http://www.polgariszemle.hu/?view=v_archive

A vállalkozások társadalmi felelősségvállalása:

Berényi László: Társadalmi felelősségvállalás a személyes vélemény oldaláról.
<http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1978/1/vt2015n6p34.pdf> (Letöltve: 2017. február 22.)

Tanmenet: a Küldetések a pénz világában című tankönyvhöz

(33 + 3 azaz összesen 36 óra)

Óra	Az óra témája (tankönyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
1.	Családból háztartás	A saját család gazdasági funkcióinak felismertetése. A szűkösség problémájának, valamint egy átlagos család megélhetéséhez felhasználható erőforrások megismertetése.	A tanórákon alkalmazott csoportos és páros munka segítségével egyrészt az alternatívákban gondolkodást és az együttműködési készséget, másrészt az érdekelismerés-, érdekkifejezés- és érdekérvényesítés technikáját, illetve a vitakultúrát lehet fejleszteni.	család, háztartás, szükséglet, szűkösség, fogyasztás, gazdálkodás,	A gondolati kontinuitás megőrzése érdekében egy tömbben érdemes feldolgoztatni, a végén rendszerezéssel és értékeléssel.
2.	A háztartás erőforrásai	A családi munkamegosztás jelentőségének és az egymásért végzett munka felelősségének tudatosítása. Információszerzés, -felhasználás fejlesztése: meghatározott szempontból adatok gyűjtése, rendszerezése és abból következtetések levonása.	A tananyag feldolgozás, illetve a tankönyvi és munkafüzeti feladatok tartalmi megközelítése	erőforrások, munkavégző képesség, vagyon, idő, jövedelem, vállalkozás, megtakarítás, munkamegosztás	
3.	A család bevételei	A családok legfontosabb bevételeinek és kiadásainak megismertetése. Ismeretek alkalmazása a családi	elsősorban a tanulási részképességek öt területének fejlesztésére terjednek ki. A szövegértés,	munkabér (bruttó, nettó), jutalom, prémium, vállalási díj, adó, természetbeni juttatás, kamat, társadalmi jövedelem	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
4.	A család kiadásai	költségvetés összeállítására és vezetésére. Szempontok megismerése, amelyekre figyelve csökkenthetők a vásárlás anyagi természetű kockázatai, ezáltal a vásárlói tudatosság erősítése.	logikai készség, figyelem koncentrációja, tartós memória és beszéd-készség fejlesztését szolgálják.	rendszeres és nem rendszeres kiadások, folyó fogyasztási kiadások, biztosítás, váratlan kiadások	
5.	Nagy értékű vásárlások	Adatok elemzésével logikus következtetésre jutás, ezáltal a döntéshozó képesség megalapozása.	A tankönyv és munkafüzet feladatai ugyanakkor a ráismerő-készség, az összefüggés keresés, számolási képesség és általánosító képesség mellett a kreatív gondolkodás fejlesztését is szolgálják.	tartós fogyasztási cikkek, beruházás, tudatos vásárlói magatartás, minőség, jótállás	
6.	A családi költségvetés egyensúlya	A bankszámlák és bankkártyák használatában rejlő előnyök megismertetése. A megtakarítás és befektetés különbségének megértetése. Kritikai gondolkodás fejlesztése: tudjon a kockázat szempontjából befek-		családi költségvetés, háztartási napló, pénzügyi terv, költségvetési egyensúly, többlet és hiány	
7.	A korszerű pénzkezelés			bankszámla, bankkártya, banki átutalás,	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
8.	Megtakarítások	tetések között különbséget tenni; ismerjen fontosabb befektetési formákat és tudja, hogy milyen élethelyzetben melyiket célszerű választani.		megtakarítás, bankbetét, betéti kamat	
9.	Befektetések	A megtakarítási célok és ezek eléréséhez kapcsolható befektetési lehetőségek összefüggésének felismertetése.		befektetés, értékpapír, részvény, kötvény, kockázat, hozam, futamidő, nem pénzügyi befektetések, kockázatmegosztás	
10.	Hitelek a családi gazdálkodásban.	Annak megértetése, hogy a hitel lehetőséget teremt egy fontos családi igény kielégítésére, a felelős hitelfelvétellel jobban élhet a család. Egy hitelszerződés aláírásával járó kötelezettségek megismertetése. Olyan okok, kockázatok megismertetése, amelyek a hiteltörlesztés nemfizetéséhez vezethetnek.		hitelintézetek, bankok, hitel, kamatláb, uzsora, hitelkamat	
11	A hitelszerződés feltételei	Példák megismertetése a hiteltörlesztést garantáló biztosítékokra. A nemfizetés lehetséges következményeinek megismertetése.		hitelszerződés, devizahitel, törlesztés, futamidő, kockázat, kezes, fedezet, jelzálogjog	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
12.	A nemfizetéshez vezető okok és azok következményei Mit jelent az adósságkezelés?	Az ismeretek alkalmazása: javaslattétel az adósságkezelésre. Mindezek alapján annak elősegítése, hogy váljon körültekintővé egy majdani hitelfelvétel mérlegelésében.		KHR, eladósodás, nemfizetés, adósságkezelés, átütemezés	
13.	Betegség, munkanélküliség, káresemények	A társadalombiztosítás alapelemeinek, feltételeinek megismertetése, a befizetések és jogosultságok kapcsolatának megértetése.		egészség- és nyugdíjbiztosítás, betegszabadság, táppénz, biztosítás, munkanélküliség, elemi károk	
14.	Öngondoskodás, társadalmi szolidaritás	Kritikai gondolkodás fejlesztése: a gazdasági természetű kockázatok felismerése, kezelési technikák megismerése. A hosszú távú gazdálkodói felelősség erősítése önmagáért, családjáért. A saját lehetőségek, erkölcsi kötelesség felismertetése a rászorulóknak segítségében.		öngondoskodás, tartalék, adományok, társadalmi szolidaritás, önkéntesség, civil szervezetek	
15.	Egy diák lehetséges bevételei	A szükségesség, a fenntarthatóság problémájának megvilágítása.		zsebpénz, diákmunka, egyéb bevételek	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
16.	A bevételek felhasználása	<p>A gazdálkodói magatartás és döntések tudatosságának erősítése.</p> <p>A saját szokások tudatosításával az önismeret fejlesztése. A takarékos és fenntartható vásárlás, fogyasztás formáinak megismertetése során a tudatos magatartás erősítése.</p> <p>A hosszú távú gondolkodás fejlesztése a pénzügyi döntésekben.</p>		kiadások, takarékoság, megtakarítás, vásárlásmánia	
17.	Összefoglaló, rendszerező óra	A háztartások gazdálkodásához kapcsolódó tananyagtartalmak elmélyítése.			
18.	A szükségletek és a termelés kapcsolata. A szűkösség problémája	Annak megértetése és tudatosítása, hogy milyen erőforrások határozzák meg egy ország fejlődési lehetőségeit.		nemzetgazdaság, szükséglet, termelés, újratermelés, gazdálkodás a társadalmi erőforrásokkal, szűkösség	A gondolati kontinuitás megőrzése érdekében egy tömbben érdemes feldolgoztatni, a végén rendszerezéssel és értékeléssel.
19.	A nemzetgazdaság erőforrásai	A szűkösség fogalmával kapcsolatban annak megértetése, hogy az igények kielégítésének miért vannak prioritái		szegény és gazdag országok, GDP, jólét, népesség, a nemzetgazdaság erőforrásai	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
20.	A növekedés korlátai és a fenntarthatóság	sai, miért kellene döntési alternatívák az erőforrások felhasználásban. A fenntarthatóság jelentőségének, felelősségének megértetése mind a társadalom, mind az egyén esetében.		gazdasági növekedés, fenntartható fejlődés, ENSZ, ökológiai lábnyom	
21.	A piacgazdaság fogalma, jellemzői.			piac, tőzsde, piacgazdaság, eladók, vevők, ár	A gondolati kontinuitás megőrzése érdekében egy tömbben érdemes feldolgoztatni, a végén rendszerezéssel és értékeléssel.
22.	A piac szerepe a gazdaságban 1.	A kereslet és kínálat egymásra hatásának, a piaci információk jelentőségének megértetése a termelési és fogyasztási döntésekben.		kereslet, kiegészítő és helyettesítő termékek, kínálat, kereslet és kínálat törvénye	
23.	A piac szerepe a gazdaságban 2.	A rendszerszemlélet, a modellalkotó képesség fejlesztése a gazdaság sokféle szereplője kapcsolati rendszereinek megismertetése során.		piaci mechanizmus, egyensúlyi ár, túlkereslet és –kínálat, verseny, konkurencia, tisztességtelen piaci magatartás	
24.	A pénz fogalma			pénz, értékmérő, forgalmi eszköz, pénztörténet, bank-számlapénz	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
25.	A pénz szerepe az életünkben			fizetési eszköz, felhalmozási eszköz, világpénz, euró	
26.	Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban			vállalkozás, háztartás, önkormányzatok és egyéb állami szervezetek, civil szervezetek, bankok és egyéb pénzintézetek, külföld, fogyasztási cikkek és termelési erőforrások piaca	
27.	Magyar és külföldi termékek fogyasztásunkban	A külkereskedelem jelentőségének, szerepének, nyitottságunk, érzékenységünk megértetése a világpiaci változásokra.		külkereskedelem, export, import, nyitott gazdaság, helyi termékek, magyar, hazai és hazai feldolgozású termékek	A gondolati kontinuitás megőrzése érdekében egy tömbben érdemes feldolgoztatni, a végén rendszerezéssel és értékeléssel.
28.	Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink	Az árfolyamváltozás kettős hatásának, összefüggésének megértetése a külkereskedelemmel.		export, import, Európai Unió, turizmus	
29.	Pénz a nemzetközi piacon	A helyi termékek jelentőségének tudatosítása a fenntarthatósággal összefüggésben. A kritikai gondolkodás fejlesztése elő-		multinacionális cégek, valuta, deviza, árfolyam, devizapiac	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
		nyök és hátrányok, érvek és ellenér- vek összevetése során.			
30.	Összefoglaló, rend- szerező óra	A piaci mechanizmus működésének és a pénz megismert funkcióinak el- mélyítése.			
31.	Az állami szerepvál- lалás	Az állami szerepvállalás okainak, az állam feladatainak megértetése.		állam, állami feladatok, az ál- lam gazdasági szerepe	A gondolati kontinuitás megőrzése érdekében egy tömbben érdemes feldolgoztatni, a végén rendszerezéssel és érté- keléssel.
32.	Miből gazdálkodik az állam?	A tudatos és felelős magatartás erősí- tése: annak megértetése, hogy miért kell adózni, miért fontos az államnak és az adózó állampolgárnak az adó- morál javítása, a feketegazdaság és a korrupció visszaszorítása.		az állami költségvetés bevé- telei, közterhek fajtái, adók, adóelkerülés, feketegazda- ság, korrupció	
33.	Az állam pénztárcája	Az összefüggés felismertetése a túl- költekezés és eladósodás között.		az állami költségvetés kiadá- sai, ÁSZ, államháztartás, köz- ponti költségvetés, költség- vetési politika	

Óra	Az óra témája (tan- könyvi lecke)	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Legfontosabb tartalmak	megjegyzés
34.	Hogyan lehet egyen- súlyban tartani a költségvetést?	Az ésszerű gazdálkodás és takarékos- ság jelentőségének megértetése az ország egészére vonatkoztatva is.		költségvetési többlet és hi- ány, államadósság, ÁKK Zrt., állampapír	
35.	Szerepeink a gazdaságban és a társadalomban	Saját gazdasági szerepek tudatosítása. A felelős magatartás erősítése az egyén, a társadalom és az állam kölcönös felelősségének, egymásrautaltságának, a jogok és kötelezettségek összhangjának megértetése során		társadalom, egyén, társa- dalmi felelősség, társadalmi szervezetek	
36.	Év végi zárás	A tapasztalatok rögzítése, értékelés			